

ПРАВОСЛАВЉЕ

НОВИНЕ СРПСКЕ ПАТРИЈАРШИЈЕ

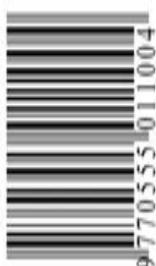
www.pravoslavlje.rs

Излази 1. и 15. у месецу

Број 1070 15. октобар 2011.

Цена 90 динара 2,5 КМ

ISSN 0555-0114

9 770555 011004

Јајинци – сећање

Његова Светост Патријарх српски Г.
Иринеј служио је, 1. октобра 2011. године, у Цркви Светих Ђирила и Методија у Јајинцима помен пострадалим у највећем стратишту из Другог светског рата на територији Републике Србије. Патријарх Српски претходно је присуствовао комеморативном скупу у Спомен-парку Јајинци.

Патријарх српски Иринеј је после парадостоса у Цркви Светих Кирила и Методија беседио: „Нека је покој свима онима који почивају на овом страшном стратишту. Молимо Господа да ово буде последње стратиште не само нашега времена, него и времена будућег. Ово је доказ шта злоба може да учини једноме недужном народу. Када идеологија завлада умом људским из кога је искључен сваки разум, онда смо сведоци оваквих трагедија, оваквих злочина, оваквих мученичких страдања. Нека се мир Божји усели у овај свет. Онима који су положили своје животе овде, нека Господ дâ Царство Небеско и мир који су сигурно желели и себи и другима, и нека их удостоји Царства Небескога, Царства Оца и Сина и Духа Светога. Бог душе да им прости.“ Речи чувара истине о Јајинцима данас нас подсећају: Јајинци су са 80.000 жртава, после Јасеновца, највеће српско гробље, веће од Крагујевца, Краљева...

У присуству највиших државних званичника, представника традиционалних Цркава и верских заједница, представника дипломатског кора из преко четрдесет земаља и многобројног народа, поруку мира из Спомен-парка Јајинци упутио је и Председник Републике г. Борис Тадић.

Вождовачка црква

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј служио је 2. октобра ове године Свету Архијерејску Литургију у вождовачкој Цркви Светог цара Константина и царице Јелене чиме је

најсвечаније обележена њена стогодишњица (1911-2011.).

Свету Литургију је служио са архијерејским намесникомprotoјерејем-ставрофором Бранком Топаловићем, старешином цркве на Вождовцуprotoјерејем-ставрофором Недељком Марјановићем, и protoјерејима: Симоном Кличковићем, Ђорђем Поповићем и јерејима Јованом Петровићем и Глигоријем Марковићем, као и protoјаконом Стевицом Капајићем и ћаконом Драганом Танасијевићем.

Овом приликом Његова Светост је уручио орден Светог Саве г. Срђану Марјановићу, златару и пет похвалница - грамата заслужним верницима при овој парохији.

Храм у Модричи

Свечаним бденијем, 8. октобра 2011. године, почело је празновање Светог апостола и јеванђелиста Јована Богослова као и велика радост вјерног народа поводом долaska Његове Светости Патријарха српског Г. Иринеја и чина освећења Храма Покрова Пресвете Богородице у Епархији зворничко-тузланској.

Патријарх српски Иринеј служио је чин освећења храма и Свету Архијерејску Литургију, на празник Светог апостола и јеванђелиста Јована Богослова, уз саслужење епископа: звор-

ничко-тузланског Г. Василија, буди-
мљанско-никшићког Г. Јоаникија и
моравичког Г. Антонија.

Литургији су присуствовали Предсједник Републике Српске Милорад Додик, Предсједник Владе Републике Српске Александар Цомбић, представници Срба у институцијама Босне и Херцеговине, министри у Влади Републике Српске, начелници општина Републике Српске као и многобројни вјерни народ модричке општине и осталих општина у Епархији зворничко-тузланској.

Предсједник Републике Српске го сподин Милорад Додик поздравио је Његову Светост и одликовао га орденом Републике Српске на ленти. „Ваша Светости, желимо да Вас видимо чешће у Републици Српској. Знамо да волите Републику Српску и да не пропуштате прилику да нам дате охрабрење као што сте то учинили и данас“, поручио је између осталог, Његовој Светости Предсједник Милорад Додик. Након Литургије услиједила је свечана литија.

Званичне посете

Сусрет Патријарха српског и амбасадора Шпаније

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј примио је 30. септембра у Српској Патријаршији у Београду Његову Екселенцију Ињига де Палација, амбасадора Краљевине Шпаније у Србији.

Сусрет Патријарха српског и монсињора Орланда Антонинија

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј примио је 12. октобра 2011. године, у Српској Патријаршији у Београду монсињора Орланда Антоненија, апостолског нунција у Београду, са сарадницима. Истог дана Његова Светост примио је г. Неђа Илића, директора ЈП „Шуме“ Републике Српске.

Патријарх у Пећи

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј, на празник Покрова Пресвете Богородице, је служио Свету Архијерејску Литургију у Пећкој Патријаршији. Прослава Богородичиног празника у Пећкој Патријаршији почела је у навечерје 13. октобра, свечаним бденијем које је служио Његова Светост.

Извор: Радио „Слово љубве“

Сусрет Патријарха Иринеја и директора богородских школа

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј уприличио је, 11. октобра 2011. године, у Српској Патријаршији, редовни годишњи пријем за директоре основних и средњих школа са територије Архиепископије београдско-карловачке.

Ово сабрање организовао је Одбор за верску наставу Архиепископије београдско – карловачке чији је председник Његово Преосвештенство викарни Епископ хвостански Г. Атанасије. Скупу су присуствовали представници Министарства просвете, Министарства вера и дјаспоре, представници Војске Србије и Града Београда.

Окупљеним директорима обратио се Његова Светост Патријарх Иринеј који је указао на важност сусрета представника Цркве и просвете - две институције на којима у добро мери почива српско друштво. Упутивши члним људима београдске просвете бројне архијерашке савете, Патријарх је подсетио да је Патријаршија не само дом свештеника него и целог српскога народа.

„Нека Господ пошаље благодат Духа Светога вама и вашим ученицима да бисте узрастали у знању Творцу на славу, родитељима на радост, а Цркви и отаџбини нашој на корист,“ благословио је Патријарх српски присутне, после чега се у име Одбора за верску наставу Архиепископије београдско-карловачке обратио Епископ хвостански Г. Атанасије.

У име директора школа Патријарху Иринеју захвалила се Гордана Марковић, директорка Основне школе из Бегаљице.

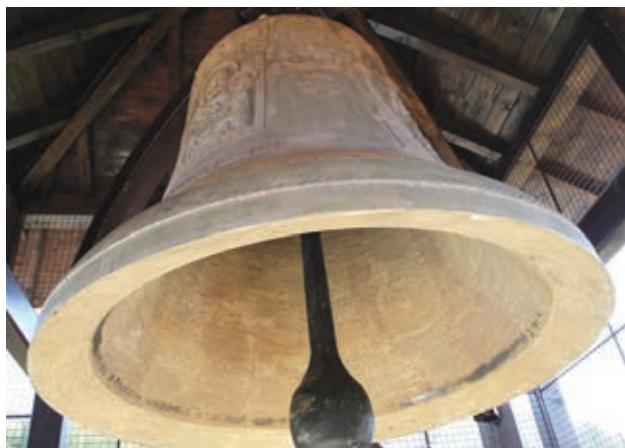
Патријарх Иринеј гостима је уручио књигу „Тајна школе“ Светомира Бојанина и албум са фотографијама о раду Одбора за верску наставу, као и мали цепни календар за идућу 2012. годину.

У МАНАСТИРУ МИЛЕШЕВИ ОСВЕШТАНО НОВО ВЕЛИКО ЗВОНО

Оглашавање светих времена

Када је Његова Светост Патријарх српски Господин Иринеј у четвртак поподне 6. октобра излазио из аутомобила пред манастирском капијом Милешеве, цео манастир, простор око њега, долина реке Милешевке, треперили су и топили се у моћном звуку великог руског звона, тешког девет тона, постављеног на новосаграђеном звонику. Звук звона изливеног у Русији, на Уралу, ударао је у околне планине, одбијао се од њих и умножавао, стварајући непоновљиву божанску мелодију која се не да описати речима.

Сутрадан, 7. октобра, на дан Светога краља Владислава, оснивача и заштитника манастира, на дан крсне славе Милешеве, Патријарх Иринеј је освештао звono, највеће у Србији, изливено у Ливници „Петков и компанија“ у граду Каминску уралском у Свердловској области. Ливење звона стајало је пола милиона евра, а транспорт 20.000 евра. Трошкове изrade звона и транспорт платио је Рус Андреј Козицин, власник УГМК Холдинг компаније са седиштем у Јекатеринбургу, а у саставу те компаније је и Фабрика бакарних цеви у Мајданпеку у Србији. Очекивало се да ће на ову свечаност доћи и дародавац Козицин, али пословне обавезе му то нису дозволиле.

Пре освећења звона, на посебно урађеној бини у манастирској порти, испред које се окупило више хиљада људи, Патријарх Иринеј служио је Свету Архијерејску Литургију. Саслуживали су епископи: зворничко-тузлански Василије, врањски Пахомије, бачки Иринеј, милешевски Филарет, који је био домаћин славе и гост из Русије викарни Епископ вакресењски Сава, изасланик Његове Светости Патријарха Московског и целе Русије Кирила. Саслуживао је иprotoјереј-ставрофор Виталиј Тарасјев, старешина Подворја Московске Патријаршије. На служби је био и Његово Високопреосвештенство Митрополит дабробосански Николај.

На бини где је служена Литургија били су и Ивица Дачић, потпредседник Владе Србије, Игор Радојичић, председник Скупштине Републике Српске, амбасадор Русије у Србији Александар Конузин, и бројни чланици околних општина, привредници, пријатељи Милешеве.

Познати српски историчар др Славенко Терзић беседио је о српско-русским историјским везама и о везама монаха Милешеве са Руском Црквом и руским царским двором.

У својој беседи Патријарх српски Иринеј је између остalog рекао: „Данас освећујемо звono које је поклон једног добrog хришћанина, Руса из Свете Русије, Андреја Козицина. Тај глас Божији који се чује и којим нас позива Господ преко њега да дођемо на света богослужења, позива нас у свете храмове, оглашава света времена, и како то каже један песник, живе позива, мртве оплакује и оне који су жедни поји духовном водом и благодаћу Божијом. Чули смо данас у предавању колико је Русија и руски народ

у својој прошлости учинила за српски народ и за Српску Цркву. Заиста рука Божија према нама се штедро показивала преко руке руских царева, књажева и других честићих и благородних људи... Нека је хвала великом дародавцу, нека је хвала мајци Русији за сва добра која је учинила и чини према нама као браћи својој и по крви и по вери“.

Новоустановљеним одликовањем милешевске Епархије, Орденом Белог анђела одликовани су: Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј, Његово Високопреосвештенство Митрополит дабробосански Николај, Њихова Преосвештенства епископи: бачки Иринеј, зворничко-тузлански Василије и врањски Пахомије; политичари и привредници међу којима је био и потпредседник Владе Србије Ивица Дачић.

Дародавац из Русије Андреј Козицин, одликован је Орденом Светога Саве и Орденом Белога анђела.

J. Bajic

ПРАВОСЛАВЉЕ 1070

2
Активности Патријарха

5
Садржај

6
Ходите по земљи којом су ходили Свети Немањићи
Јово Бајић

8
Саопштење Међународне Комисије за теолошки дијалог англиканаца и православних

9
Екуменски односи Српске Православне и Римокатоличке цркве 1962-2000. г.
Данко Сирахинић

10
Разговор са Епископом бачким Г. Иринејем
Ситуација је очајна
Људмила Стојковић

14
Разговор са др Зораном Миливојевићем, психотерапеутом
Етничко самоубиство
Славица Лазић

17
Ка интегралној личности: православна теологија у школи (III)
др Ксенија Кончаревић

20
Црквено беседништво
Доситеја Обрадовића
прошојереј-страврофор др Владимир Вукашиновић

24
Јаков Заведејев, Јаков Алфејев и Јаков, брат Господњи
др Предраг Драштиновић

26
Православна Црква у јужној Италији – Калабрија
Архимандрит Јован Рагосављевић

28
Свети Јероним Стридонски
Радован Пилићовић

30
Старохришћанске манастирске библиотеке на Западу
ђакон мр Ненад Игризовић

32
Пуноћа времена
Живорад Јанковић

34
Богородица Бездинска
Драган Вукић

36
Иисус из Назарета (1977)
Ирина Рагосављевић

38
Вести из прошлости

38
Свет књиге

40
Кроз хришћански свет

42
Положај хришћана у северној Африци и на Близком истоку
Владимир Марјановић

44
Из живота Цркве

47
Вјечнаја памјат

На насловној страни:

Са пријема директора основних и средњих школа Архиепископије београдско-карловачке

Фотографија: ђакон Драган С. Танасијевић

„Православље – новине Српске Патријаршије“ излазе са благословом Његове Светости Патријарха српског Иринеја. Издаје Информативно-издавачка установа Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве. Први број „Православља“ изашао је 15. априла 1967. године.

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

Председник
Епископ бачки др Иринеј

Главни и одговорни уредник
Президент мр Александар Ђаковић

Оперативни уредник
Срећко Петровић

Секретар редакције
Снежана Крутиковић

Фотограф
ђакон Драган С. Танасијевић

Чланови редакције
президент др Оливер Суботић,
Сања Лубардић, Славица Лазић

Излази сваког првог и петнаестог у месецу, за јануар и август двоброј. Годишња претплата за нашу земљу је 1700 динара, полуодушевља 850. Појединачни примерак 90 динара. Претплата за нашу земљу може се уплатити на благајни Српске патријаршије, Краља Петра 5 или на текући рачун.

Уплате не слати поштанском упутницом!

Годишња претплата за иностранство:
Обична пошиљка је 70 USD, 70 CAD, 75 AUD, 45 EUR, 35 GBP; авионска: 90 USD, 90 CAD, 100 AUD, 60 EUR, 45 GBP.

Информативна служба:
Текући рачун динарски број:
145-4721-71 Марфин банка
Далматинска 22 Београд
Текући рачун девизни број:
Intermediary Deutsche Bank GmbH,
Frankfurt/M (BIC DEUTDEFF)
Account with inst: 935-9522-10
Marfin bank AD, Beograd (BIC LIKIRSBG)
Beneficiary: RS3514500711000024015
Srpska Pravoslavna Crkva, Kralja Petra 5, Beograd

Телефони: +381 11 50-25-116
Редакција: +381 64 85-88-486
Маркетинг: +381 64 85-25-103, 30-25-113
ПРЕТПЛАТА: +381 11 50-25-103, 30-25-113
Факс: +381 11 3282 588
e-mail: pravoslavlje@spcrs.rs – редакција
preplata@spcrs.rs – претплата
marketing.spc@gmail.com

Рукописи и фотографије се не враћају. Текстови и прилоги објављени у „Православљу“ представљају ставове аутора.

Дизајн: Соба.rs
Графичка припрема: Срећко Петровић
Штампа: „Политика“ А.Д.
Дистрибутер: Polydor d.o.o.,
Ломница 11/3/9, 32300 Горњи Милановац
тел/факс: 032/717-322, 011/2461-138
ЦИП – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
271.222 (497.11)

ISSN 0555-0114 = Православље

COBISS.SR-ID 16399106

Православље се штампа уз помоћ
Министарства вера и дијаспоре Републике Србије

Посета Патријарха Иринеја Епархији милешевској Ходите по земљи којом су ходили Свети Немањићи

Увреме тродневног боравка Његове Светости Патријарха српског Г. Иринеја Епархији милешевској од 6. до 8. октобра виделе су се сцене које нису уобичајене у приликама када Архијерарх обилази своју паству. У Цркви Светих апостола Петра и Павла у Сјеници за време Свете Архијерејске Литургије испред олтара са десне стране стајала су тројица мусиманских верских првака, а затим су у парохијском дому са Патријархом сели за трпезу. У Прибоју, у Цркви Вакрсена Христовог, у порти и на тргу око храма Патријарха српског Иринеја дочекало је десетак хиљада људи. Видела се и та сцена: у свечаној сали, у згради дирекције прибојског ФАП-а, са десне стране Свјатјејшег седео је директор ове велике фабрике Мирко Стојевић,

а са леве амбасадор Русије у Србији гospодин Александар Конузин. Разговарало се о привредној сарадњи.

Његово Преосвештенство Епископ милешевски Филарет, са Епископом зворничко-тузлanskим Василијем и Епископом врањским Пахомијем дочекао је у четвртак 6. октобра Његову Светост Патријарха српског Господина Иринеја на Кокином Броду, на раскрсници на којој се деле путеви за Прибој и Нову Варош. Патријарх Иринеј управо је кренуо у тродневну посету Епархији милешевској, другу у овој години.

У пратњи тројице владика, Патријарх српски Иринеј се зауставио крај нове Цркве Светог великомученика Прокопија у селу Кратову. Добрodoшлицу му је пожелео кратовски свештеник про-

тојереј Милован Андрић поклонивши му патријарашку столицу, право ремек дело, израђено у једној од овдашњих радионица. Затим се колона упутила у Манастир Светог Николе у Прибојској Бањи. И овде је Свјатјејшег дочекао бројни народ. Добрodoшлицу му је пожелео протојереј-ставрофор Лазар Вељанчић, уручивши му поклон, слику Манастира Бања коју је урадио домаћи уметник. Патријарх Иринеј је надахнуто беседио свештенству и окупљеном народу.

Колона аутомобила се потом упутила у центар Новог Прибоја у Храм Христовог Вакрсена освећен 2003. године. Цео Прибој окупио се у храму, црквеном порти и на тргу око цркве да дочека Првојеараха српског. Према процени полиције било је ту десетак хиљада људи. У Храму Хри-

стовог Вакрсења служена је доксологија, којој је присуствовао и Његова Екселенција амбасадор Русије у Србији Александар Конузин. Протојереј-ставрофор Станко Трифуновић се међу првима обратио црквеним велиcodостојницима, поклонивши при том Патријарху српском Иринеју икону његове крсне славе Лазареве Суботе.

Архијерејски намесник прибојски Драган Видаковић, као дар ЦО Прибоја поклонио је Патријарху Иринеју за потребе Патријаршије кључеве теретног возила произведеног у прибојском ФАП-у. Патријарх је у својој беседи, подсетио Прибојчане да живе и ходе на библијској земљи по којој су ходали и Свети Немањићи, да остану у свом завичају и да мајке рађају децу.

Нешто касније, Патријарх српски Иринеј се у пратњи домаћина и руског амбасадора Конузина упутио у фабрику аутомобила ФАП у Прибоју где их је у свечаној сали фабрике дочекао директор Мирко Стојевић који је госте упознао са историјом фабрике и стањем у коме се она сада налази. Обраћајући се званицима Патријарх је рекао да је дошао у посету заједно са амбасадором Конузином, кога је по ономе што је до сада учинио за српски народ упоредио са руским конзулом у Призрену Јастребовим, замоливши га при томе да у Русији нађе партнера за прибојску фабрику.

На Светој Архијерејској Литургији коју је Његова Светост Патријарх српски Господин Иринеј, у време посете милешевској Епархији, служио у суботу 8. октобра у сјеничкој Цркви Светих апостола Петра и Павла такође се видео један несвакидашњи призор. Испред олтара у време службе стајала су тројица муслиманских верских првака, честите ефендије Мустафа Макић, председник Сабора Исламске заједнице Санџака, Таиб Јусуфовић, секретар Меџлиса Исламске заједнице Сјенице и Енис Макић, члан Ријасета Исламске заједнице Србије.

Иако је време било хладно, тек који степен изнад нуле, када се на Пештерску висораван спустила магла кроз коју је сипала ситна киша, стара Црква Светих апостола Петра и Павла била је пуна народа. А још више верника је било напољу. Свету Архијерејску Литургију служио је Првојерарх српски уз саслужење двојице владика, врањског Пахомија и милешевског Филарета и више свештеника и ђакона Епархије милешевске.

Патријарх српски је у својој беседи исказао радост што је први пут у Сјеници, а нешто касније је рекао да су се и његови преци доселили из ових крајева у ча-

чански крај, где су их звали Пештерци. Поздравио је представнике исламске вероисповести, и позвао православне вернике да живе у љубави и слози са муслиманима, подсетивши да и муслиманска и православна вера имају нечега заједничког, сви верују у једног Бога.

После Литургије за угледне госте у пространој сали парохијског дома при-

ређен је ручак. За челним столом један поред другог седели су представници православних и муслимана. Поред Патријарха Иринеја седео је ефендија Мустафа Макић, а поред Епископа Филарета и Пахомија ефендије Таиб Јусуфовић и Енис Макић. Ту је био и угледни санџачки интелектуалац, историчар, професор Салих Селимовић. *Јово Бајић*

Сви смо деца Божија

У свакој својој беседи Патријарх српски Иринеј говорио је о неопходности да се живи у љубави и разумевању са муслиманима са којима се дели животни простор и где су људи упућени једни на друге. Те исте речи поновио је и у Сјеници када је између осталога рекао:

– Нема горег зла од мржње. Мржња пре свега убија онога који мрзи, а затим се преноси и на објекте мржње, а то све је велико зло... Ви живите овде са браћом својом која не припадају нашој вери, браћом муслиманима. Поштујте њихову веру. Свака вера је драгоценца у поређењу са неверјем. И они, као и ми верујемо. А много штошта имамо заједничко у вери својој. Сви верујемо у једног Бога. Муслимани и хришћани верују у једног Бога. Свима нама је, браћо и сестре, Бог створитељ и отац. Сви ми имамо душу, душу богочежљиву, и то је оно што представља највишу вредност у човеку. Тело јесте привремено, постоји и живи, и завршава свој живот, али не заувек. А душа је бесмртна. Сви имамо душу која је боголика, којом личимо на Бога, и хришћани и муслимани и сви други. Дакле сви смо деца Божија и народ Божији. И зато љубећи Бога, и верни Богу морамо волети и браћу са којима живимо. И њих Бог воли као и нас.“

За трпезом љубави у сали парохијског дома у Сјеници ефендија Мустафа Макић је рекао:

– Част ми је што ми се пружила прилика да у име Исламске заједнице Србије поздравим уваженог Патријарха Српске Православне Цркве Господина Иринеја. Поздрављам добrog домаћина Владику милешевског Филарета, поздрављам све вас, цењена господо. Ово што смо ми овде заједно и што заједно живимо на овим просторима није наша воља, него Божији распоред. Бог воли све људе верујуће – и оне који Му се клањају и који Му се крсте. Ако смо верници, треба да смо свесни да нам је Бог дао једно велико искушење и велико поверење, и велики аманет да оправдамо наше постојање на овој земљи. На који начин? На начин што ћемо веровати у Бога и волети једни друге. Ако се будемо мрзели, погазили смо Божији аманет и Божије поверење и ону власт коју је Бог дао човеку на земљу. Према томе свесни смо једне истине да је увек било и биће злих људи. Али увек је постојала борба између добра и зла и добрих људи који не могу да се сложе са идејама и са радом злих људи. Онолико колико се будемо борили против злих људи, односно зла, толико ћемо боље сачувати нашу земљу, нашу државу Србију и мир и слободу на овим просторима. Ја желим, и моји сарадници, и моји верујући људи да Република Србија, као наша заједничка отаџбина, доживи велики економски просперитет, да ужива велики углед у свету, и да Србијом увек владају демократске снаге. У то име, ја вас још једном поздрављам, цењена господо и желим да увек будемо заједно у оваквим приликама. Живели.

Саопштење Међународне Комисије за теолошки дијалог англиканаца и православних

Уиме Бога, Свесете и Блажене Тројице, са благословом и руковођењем наших Цркава, **Међународна Комисија за теолошки дијалог англиканаца и православних** (*International Commission for Anglican-Orthodox Theological Dialogue*) састала се у Манастиру Шен Влаш у Драчу, у Албанији, 16-23. септембра 2011. Комисија изражава благодарност на гостопримству које је пружила православна аутокефална Црква Албаније на челу са Његовим Блаженством Анастасијем, Архиепископом Тиране, Драча и све Албаније, којег смо са радошћу примили на наш скуп.

Члановима Комисије добро дошли су исказали Његово Преосвештенство Епископ Илија (Катре), Његово Преосвештенство Епископ Никола (Хика), студенти Богословије Шен Влаш, као и верујући народ Цркве Албаније.

Комисија тренутно продубљује и усредређује свој рад на заједничком изучавању теолошког богатства разумевања природе људске личности, створене по образу и подобију Божијем, какво налазимо у Писму и у нашим предањима. Из тог разумевања настају многе импликације које су од посебног значаја за свет данас. Оне се непосредно односе на људска права, екологију, животну средину и пољопривредне делатности, као и на питања која искрсавају у области етике у вези са зачетком и окончањем људског живота, природом и односом мушкарца и жене, технологијом и сталним ратовима који су пошаст у многим деловима планете. На овом састанку Комисија је развила схематски оквир за свој фундаменталан теолошки рад о питању људске личности.

Током дискусија и молитве чланови Комисије су узели на знање да постоји кршење људских права у многим деловима света, изразивши дубоку забринутост тим поводом.

Чланови Комисије су посетили установу за незбринуту децу „Дом наде“, Саборни храм Васкрсења Господњег у Тирани, скоро довршен, медицински центар који пружа неопходну помоћ и бригу најсиромашнијима главнога града, као и историјски град Круја.

Комисија је с радошћу поздравила обнову Цркве Албаније у годинама после пада комунизма, изражавајући благодарност Богу на руковођењу пројављеном у личности Архиепископа Анастасија и његовог свештенства. Црква је предузела изузетан напор у циљу поновне евангелизације народа, изградње људи у хришћанском животу, и обнови богослужбених заједница, као и потребних црквених здања. Рад на пољу образовања и друштвеног старања та-које цвета. С обзиром на то да је обновила своју мисију у друштву у којем су сви облици верског изражавања били потиснути, ова Црква је обавила огроман посао. А то је повод за слављење и непрекидну подршку у свеукупном хришћанском свету.

Дијалог је оснаживан свакодневном молитвом. Чланови су присуствовали службама у Саборном храму у Тирани и у Храму Светог Влаха, као и у капели Васкрсења.

Комисија ћа наставити дијалог на следећем састанку у англиканској дијецези Светог Асафа (St Asaph), у септембру 2012. године, а на позив преузвишеног Грегора Камерона из Цркве Велса.

Митрополит диоклијски Калистос, *сайредседавајући у име Јравославних Архиепископ пертски Роџер Херфт, сайредседавајући у име англиканаца*

превод са енглеског: гр. Бојдан Лубардић

Чланови Комисије

Представници Православне Цркве

Митрополит диоклијски Калистос,
Васељенска патријаршија,
сајредседавајући
Митрополит зимбабвеански Серафим,
Александријска патријаршија
Часни отац Александар Хејг,
Антиохијска патријаршија
Високопреподобни др Кирил Говорун,
Московска патријаршија
Проф. др Богдан Лубардић,
Српска патријаршија
Митрополит трговиштански Нифон,
Румунска патријаршија
Митрополит китионски Хризостом,
Кипарска Црква
Проф. др Константину Милтијадис,
Грчка Црква
Часни отац Андреј Минко,
Пољска Црква
Епископ филомелионски Илија,
Албанска Црква
Часни отац др Христос Христакис,
Сасекрејшар

Представници Англиканске заједнице

Високопреузвишиeni Роџер Херфт, *Архијескап Перса, Англиканска Црква Аустралије, Сајредседавајући*
Пречасни др Тимоти Бредшоу,
Црква Енглеске
Високопреузвишиeni Ричард Кларк,
најбискуп Мейса и Килдера,
Црква Ирске
Пречасни каноник Џонатан Гудол,
представник Архијескапа
канцлерберийској
Часни ђакон др Кристин Хол,
Црква Енглеске
Преузвишиени Михаил Луис, *бискуп Кипра и Залива, Егискапална Црква у Јерусалиму и на Близком Истоку*
Часни др Данкан Рид,
Англиканска Црква Аустралије
Пречасни каноник проф. Џон Ричес,
Егискапална Црква Шкотске
Преузвишиени Џон Стројан, *бискуп Ворика, Црква Енглеске*
Пречасни каноник др Алисон Барнет-Коуан, *Сасекрејшар*
Г. Нил Вајгерс, *Службеник канцеларије Англиканске заједнице*

Прва систематска студија о односима између СПЦ и РКЦ у новијем времену

Екуменски односи Српске Православне и Римокатоличке цркве 1962-2000. г.

Промоција књиге политиколога др Марка Николића
одржана 6. октобра 2011. године

YБеограду је 6. октобра 2011. године одржана промоција књиге политиколога др Марка Николића, *Екуменски односи Српске православне и Римокатоличке цркве 1962-2000. године* (Београд 2011.), објављене у оквиру „Философско-теолошке едиције“ Службеног гласника. Реч је интердисциплинарном и изврно дубоко утемељеном истраживачком делу од великог значаја за историјат односа двеју највећих верских заједница на простору бивше СФРЈ. О књизи су говорилиprotoјереј-ставрофор проф. др Радован Биговић, рецензенти академик Војислав Становчић и проф. др Дарко Танасковић, као и сам аутор Марко Николић.

Проф др. Радован Биговић, као уредник едиције рекао је да је реч о докторској дисертацији одбрањеној на Философском факултету, прво овакве врсте код нас. Истакао је да колико је њему познато „није постојала и не постоји нека систематска студија која би се бавила односима између СПЦ и РКЦ у новијем времену, посебно не на један овако научан, озбиљан и одговоран начин“, као и то да „о овој теми код нас се мањом говорило импресионистички“, у зависности од појединачног става према екуменизму. С обзиром да је екуменизам „тема епохе која се не може заобићи или не може игно-

рисати“ проф. Биговић је нагласио да о њој треба озбиљно разговарати. Чињеница да је проблем екуменизма, „са једне стране теолошко питање“, а да са друге „итеако има утицаја на друштво“, чини га незаobilазном темом. Он је још напоменуо, да упркос томе што се СПЦ спочитава да је антиекуменска, она је од самог почетка учествовала у екуменском покрету, а да је „однос са Римокатоличком црквом сматрала изузетно важним“. На крају је истакао да је г. Марко Николић „у овој студији не само анализирао документе и званичне ставове, већ итекако се и критички освртао, стављајући све у један историјски и културни контекст“ што је посебно значајно.

Академик Војислав Становчић је, говорећи о књизи напоменуо да су доловање и становишта цркава испречно разматрана „у контексту односа Римокатоличке и Српске Православне Цркве у вези са различитим аспектима и проблемима екуменизма“. Додао је, да је дата и анализа „доктринарних и практично-организационих питања и проблема, па и социолошко-политичких чинилаца који су утицали и утичу на историјски ‘расцеп’ цркава и његове данашње последице“, те да је писац извучао „релевантне закључке“ и да „рад даје допринос научној обради сложене и значајне проблематике“. ➔

Проф. др Дарко Танасковић је, у врло надахнутом излагању, рекао да је посреди „импозантни истраживачки подвиг“, који ће читаоца „сазнајно вишеструко обогатити“, јер се овој проблематици код нас углавном приступало са „одређеним идеолошким оптерећењима и хипотекама“. С једне стране, као резултатом идеологије научног атеизма, јер је бављење религијом значило и промовисање, „а промовисати је било непоћудно, а каткада чак и забрањивано“. С друге стране, додао је, и постојање антиекуменистичке струје која је у СПЦ „затомљивала сваки разговор који би имао карактер отварања неких нових простора за екуменски дијалог“, па тако „није могла нићи ни некаква нарочито продуктивна научна мисао о овој тематици“. Стога ће појављивање овакве књиге, коју је проф. Танасковић означио темељним међашем у овој области науке, помоћи да се неке ствари промене у овом, како је он назвао панидеолошком времену. Управо, напоменује је проф. Танасковић, „у времену таквога притиска идеологије, цркве, у овом случају ове две главне хришћанске конфесије, постепено проналазе јак мотив за екуменски дијалог“ и то „да би се заједнички одупрле тој идеологији, која је по мени много totalitarнија“.

Проф. Танасковић је још рекао да је ова књига писана са ставом и чврстом жељом да се „научно сагледа, објективизује и осветли“ ова проблематика, али нагласио је „и са једном унутрашњом ватром“. Стога, додао је он, „тако рађена ова књига, о тој деликатној теми успева управо да нас доведе до спознаје да екуменство и екуменизам нису иста ствар“ и да је ово „заправо једна критичка анализа досадашњег тока екуменизма у односима између СПЦ и РКЦ, али је и потврда екуменства тих цркава које нико не може укинути“. На крају, срдечно препоручују-

ћи књигу на читање, проф. Танасковић је рекао да она успоставља моћне координате „у оквиру којих се сад могу водити, и научни, али људски разговори између припадника не само СПЦ и РКЦ, већ свих верника, а и оних који мисле да то нису, међусобно“.

Сам аутор, др Марко Николић, је рекао да су мотиви за овакво истраживање били лично и професионално усавршавање и „узрасташање“, као и потреба да да скромни подстицај теолошком дијалогу, „средишњој тачки међуцрквених односа“. Говорећи на какве је потешкоће наилазио током истраживања, он је naveо да се у почетној фази суочио „са израженом затвореношћу субјеката савремених међуцрквених односа, као представника академске заједнице, државних органа, али РКЦ и СПЦ“. Додатни проблем била је недоступност архивске грађе и научне литературе, као последица маргинализовања и научног запостављања предмета истраживања, док се, како је рекао, у академској заједници суочио са „формалистичком и неретко манипулативном заинтересованошћу, при чему је било присутно одсуство елементарног црквеног образовања“. Закључујући своје обраћање, напоменује је да по његовом скромном мишљењу „квалитативног унапређења међуцрквених односа не може бити без даље „вертикалације“ дијалошког процеса на темељима изворних христолошких, чисто теолошких начела, уз светс о потреби за сталним и непрекидним трагањем за перспективом опште прихваћених и недвосмислених критеријума хришћанске истине“.

На крају, др Марко Николић је изразио посебну захвалност Светом Архијерејском Синоду и блаженопочившем Патријарху Павлу, који је тада био на његовом челу, што му је уопште омогућено да истражује архивска документа.

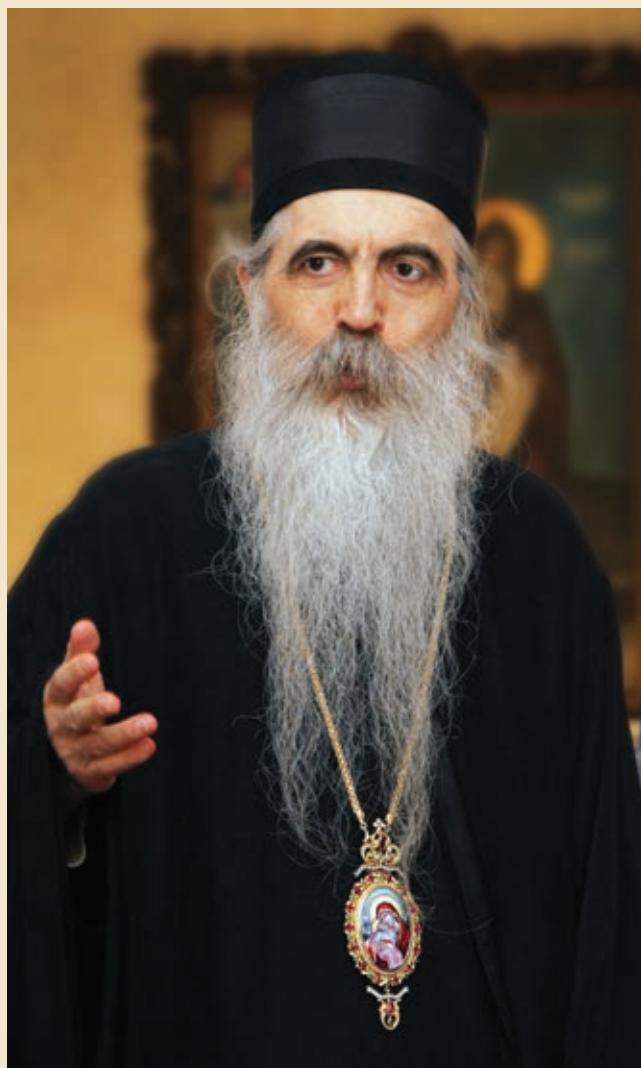
Данко Стражинић

Влада Србије је у посledњем штрангашку извукла из скupштине предлог о изменама и допунама Закона о враћању имовине црквама и верским заједницама. Шта је довело до тоја – добра воља или пртишисак? О томе, као и о другим активним друштвено-политичким темама, разговарамо са Његовим Преосвештенством Епископом бачким Господићем Иринејем.

„Као верници сви смо Богу благодарни, а као грађани задовољни исходом скупштинске расправе о изменама и допунама Закона о реституцији црквене имовине, а нездадовљни, па и шокирани, чињеницом да су народни посланици у већини више држали до партијске дисциплине и директива „одозго“ него до апела цркава и верских заједница, или до истинског исправљања историјске неправде, и изгласали уз некакве козметичке или бар небитне амандмане противуставни, морално неприхватљиви и крајње антиевропски Ђелићев предлог Закона о општој реституцији“.

Шта их је на то мотивисало?

– Што се тиче мотива добра воља била је присутна код једног, и то мањег броја људи из Владе, и управо захвалијући рачуници да тај број помножен са бројем посланика из опозиционих странака значи извесност неуспеха у скупштини имамо резултат који имамо. Ту треба додати и непопуларност фронталног сукоба са црквама и верским заједницама у предизборном периоду, као и више него вероватну претпоставку да су до тврдих ушију неких наших политичара ових дана ипак допрле и неке поруке или мишљења из „великог света“, при том вероватно не само „евроатлантског“. Кроз ове и друге људске чиниоце ипак видим, или бар назирем, Божји захват. Нема добра иза којега не стоји Једини Добрни, као што, усталом, нема ни зла које не извире на крају свих крајева из злог духа, у нашем народу познатог под апотропејским називом Нечастиви или Непоменик.

Интервју Његовог Преосвећенства Епископа бачког Г. Иринеја дат недељнику „Актер“, 3. октобар 2011. г.

Ситуација је очајна

Људмила Стојковић

Хвала Богу, Срби на Косову и Метохији нису очајници, већ зрео народ, своји на своме. Србија не може и не сме да се одрекне њих, односно себе, нити да прихвати диктат грубе силе и неправде.

Било је и коментара да црквама не треба враћати имовину?

– Неки кажу црквама и верским заједницама, иако им је отето оно што је легално стечено током векова, не треба ништа ни враћати. Забога, шта ће им? Још нас понеки атеиста и незван поучава да ни Исус Христос није имао ништа. То би било тако, одговарам, кад бисмо ми били маргинална самозадовољна секта која се из позиције свог наводног богоизбраништва и своје тобожње моралне чистоте бави само и искључиво бацањем духовног камења на зли и покварени свет, на невернике и Божје непријатеље. Али ми се осећамо позванима и од Бога призванима да уместо кукања и пренемагања учинимо нешто, онолико колико можемо, да у друштву ипак буде што мање зла и порока, а више добра, правде и врлине, како бисмо постепено заједно са свима који прихватају нашу пружену руку, а пружамо је и атеистима, из-

грађивали цивилизацију љубави. То је једини разлог зашто се боримо за враћање имовине која нам је својевремено отета, а коју ми ни од кога нисмо отели. Она нам је потребна ради наше духовне мисије у друштву. Тешко нама докле год наша мисија зависи од милостиње коју ће нам додељивати неки надобудни бирократи или пак „контроверзни бизнисмен“.

Чини се да се у другим земљама овом питању приступа на другачији начин?

– Ово схватају власти у многим земљама које сада враћају имовину црквама и верским заједницама, као што су Чешка, Русија и однедавно Турска. Ваљда ће доћи до тог схватања и код нас у Србији. Не мислим да треба чекати да будемо последњи у низу, као што је испало да смо били последњи бастион комунизма, или да треба на нечем радити тек када је то нови услов за придруžивање, уз

толике друге претходне услове, праведне и неправедне.

Тим поводом у саопштењу за јавност које сте ви потписали апелујете на Владу и на свест свих посланика у скupштини да у предстојећој завршници одлучивања не дозволе да се Јеврејској заједници Србије, жртви холокауста, нанесе завршни ударац „намерно или из невероватне глупости, тиме што би јој било оспорено право на враћање имовине отете за време нацистичке окупације“. Да ли би ико одговоран могао и смео то да уради у име српског народа?

– Нажалост, показало се да има људи који су могли и смели да изглаждају закон који и не спомиње двоструку неправду коју су доживели наши Јевреји – ону из времена окупације и холокауста и ону познију, послератну, када су преживели још и опљачканы, често до голе коже. Актери ове нечасне работе сасвим

сигурно нису од српског народа добили мандат за њу.

Новију историју Србије и српског народа красе многи дивни ликови домаћих Јевреја, један од њих је, примера ради, најзаслужнији за то што је Мирослављево Јеванђеље сачувано од пропasti, а у Србији и у српском народу има доста праведника који су излажући себе крајњој опасности спасавали прогоњене Јевреје од нациста. Уосталом, нацисти су, а не Срби, и спроводили план уништења Јевреја у Србији. У духу традиције заједништва и узајамности, као и у духу начела вере и савести, сви искрени верници у овој земљи, православни, католици, остали хришћани, мусимани, залагаће се и убудуће да се Јеврејској заједници колико-толико надокнаде ненадокнадиви губици, о којима је зналачки сведочио Александар Нећак у свом недавном разговору са вама у „Актеру“.

Такође сте навели да се историјска неправда према грађанима Србије, жртвама конфискације, национализације, експропријације, и других облика отимачине у ери титоизма, исправља на „ђелићевски“ начин, супротно европској демократској традицији. Мислите ли да ће им то Европа допустити?

– Надам се да Европа неће допусти да прође овако скандалозан закон, закон који довршава и овековечује отимачину, претварајући процес реституције у провидну фарсу, тачније у реституцију неправде и безакоња, по

оној и после Тита, Тито. Сви позвани – организације оштећених грађана, задужбине, Београдски универзитет, Матица српска, аутентични интелектуалци, савесни правници, демократе, родољуби, као и одговорни представници цркве и верских заједница, што се подразумева, треба да се ангажују по овом питању, и на домаћој јавној сцени и пред међународним институцијама.

Помоћ старим власницима

Ако овакав нацрт Закона о натуралној реституцији и обештећењу прође, у чему ће се конкретно огледати ваша помоћ старим власницима у борби за њихова права?

– Духовно и молитвено, а потом и правно, медијски и на сваки други, морално заснован и законит начин бићемо са њима солидарни, и подржаваћемо их у њиховим настојањима, заиста оправданим и праведним. То нећемо чинити само из осећања дужности него првенствено по савести, оверено и провереној вером у Бога, а самим тим и вером у человека.

Власт овим законом, како сте навели, без заменске реституције, а уместо адекватног обештећења, у ствари нуди „понижавајуће мрвице са трпезе државне имовине, коју ваљда тек треба да очерупа невидљива, а тако очигледна коалиција тајкуна и једног броја корумпираних људи из света политике“. Шта то говори о стању у нашем друштву

и владавини права, не само у овој области него уопште?

– Што казах, казах. Жалим што је наша стварност таква каква јесте, и како сам је оцртао у реченици коју наводите. Један од наших главних проблема јесте одсуство владавине права у држави и друштву. Још увек смо „бесудна земља“.

Изгледа да код нас и тајкуни и политичари често остају безимени. Зашто?

– Јасно је зашто. У Јеванђељу пише: „Свако ко чини зло мрзи светлост и не иде ка светлости, да се не разоткрију дела његова, јер су зла“ (Јов. 3,20).

Понекад зло може произвести веће добро него што обичан смртник може да замисли. Тако је Влада својим деловањем око Закона о реституцији имовине црквама и грађанима ујединила све традиционалне цркве, верске заједнице и грађане који потражују имовину у Србији, што се код нас није одавно десило. У чему се састоји сарадња и шта је досад урађено на том плану?

– Тешко да зло може произвести добро. Можда је тачнија грчка народна изрека да: „Нема зла без имало добра“, што значи да у људима нема апсолутног зла.

Рекао бих и да није Влада својим деловањем ујединила традиционалне цркве и верске заједнице. У погледу одговорног односа према друштву оне су одавно јединствене и сарадња међу њима није од јуче, при чему, направно, свака има свој идентитет и интегритет, своју веру, традицију и унутрашње устројство. Сарадња на пољу верске наставе, присуства у војсци, социјалне правде, етичких вредности у друштву, добротворне делатности, и других сличних области живота, јесте нешто што се међу нама само по себи разуме. Својевремено је један наш универзитетски професор, налазећи се на дужности министра просвете, поштено изјавио да у нашој средини никде није уочио такав однос међусобног уважавања и искрене сарадње какав је констатовао на примеру цркве и верских заједница. Сасвим је природна и спонтана наша солидарност са оштећеним грађани-

ма, као и њихова са нама. Зар би могло бити друкчије?

Како Ви видите проблеме Митрополије црногорске и промену „српске Спарте“ у негирање свега српског?

– Проблеми те древне и знамените Епархије Српске Православне Цркве и осталих њених епархија на тлу Црне Горе потичу искључиво отуда што тамошње власти од Другог светског рата па наовамо, а са посебном же-стином после проглашења независне државе, покушавају да укину њихову слободу и да по својим идејама „реформишу“, боље рећи деформишу, њихов канонски статус и њихово устројство, а све то чине са једним циљем, колико безумним толико и анахроним у савременој демократској и секуларној Европи, да и Цркву упрегну у свој пројекат наметања новопеченог антисрпског црногорства, традиционално црногорство, подсећам, уопште није спорно, не би ли свугде, па и у случају цркве, вековног и истинског чувара народног памћења и самосазнања, избрисали српске трагове и корене и прекинули природну, историјску и егзистенцијалну везу између Црне Горе и Србије.

Данашњи црногорски главари, међу којима „мнозина“ с поносом истиче своје безбоштво, не увиђају да је Црква простор живота и радионица спасења за све људе, а не слушкиња црногорства, или српства, или било које нације, идеологије, политике, пропаганде.

Откуда долази аутокефалност црногорске цркве, споља или изнутра?

– Не долази ниоткуда. Кад би дошла, дошла би само изнутра, из Српске Православне Цркве, уз пристанак свих помесних Православних цркава, а тако нешто било би могуће само онда кад би то изискивали реални духовни и пастирски разлоги. Таквих разлога нема ни у најмањим назнакама.

Да је то могло да се постигне споља, па још притисцима и уценама, вадља би то постигао покојни друг Блажо Јовановић већ у првим годинама после Другог светског рата, а не би читава ствар чекала да сване „свијетла зора“ доласком Мила, Ранка, Мишка и иних див-јунака на историјско позорје.

Манастир Високи Дечани

Какав је став Српске Православне Цркве о актуелној политичкој ситуацији на Косову?

– Ситуација је очајна, али, хвала Богу, Срби на Косову и Метохији нису очајници већ зрео народ, своји на своме. Србија не може и не сме да се одрекне њих, односно себе, нити да прихвати диктат грубе силе и неправде. По мом скромном мишљењу, Србија која би се одрекла своје исконске области, уз то историјског језгра Српске Православне Цркве и зборног места њених највећих светиња, као и живих центара културе, а не неких мртвих споменика културе, заслужила би и да нестане са мапе Европе. Сматрам, штавише, да за таквом Србијом не би требало жалити.

Многи велики народи и њихове државе имају пуно разумевања за наш став о Косову и Метохији и подржавају га. Они пак који раде на одвајању Косова и Метохије од Србије, и признају лажну независност покрајине, имали би сасвим другачију политику кад би у питању биле њихове територије, па макар и не биле историјске, нити чиниле интегрални део њиховог идентитета, него само нека далека острва и острвца, остаци негдашњих колонија, што ће рећи освојених туђих територија.

Све речено ни у ком случају не значи да Српска Православна Црква, или ја лично као један од њених епископа, заступа гледиште да Срби треба да владају над косовско-метохијским Арбанасима. Напротив, и они су наша браћа, можда несрећнија и од нас самих, и ми се морамо залагати за

њихову пуну слободу и достојанство у оквиру Србије, и то не мање него за слободу и достојанство сопственог народа. Мимо тог услова немамо морално право на суверенитет над Косовом и Метохијом, без обзира на наш негдашњи статус већинског народа у покрајини и на наше присуство у њој у току од хиљаду и по година.

Пред очима целог света догађају се покушаји албанизације српских светиња на Косову и Метохији. Колико и шта ту може да уради СПЦ и од кога помоћ може да очекује?

– Српска Православна Црква је једини носилац и гарант идентитета тих светиња и културних добара које оне сачињавају или пак чувају. То признаје и УНЕСКО, упркос притисцима са разних страна. Црква може много и хвала Богу, чини много за очување светиња и њиховог правог имениа или идентитета, како се то данас обично каже.

Помоћ очекујемо од свих народа који и сами баштине и стварају културне вредности. У те народе спадају и Турци. Албанизација, односно порицање идентитета, прети уосталом и живим споменицима њиховог сакралног и културног стваралаштва на Косову и Метохији.

Каква је сарадња Српске Православне Цркве и актуелне власти данас?

– У неким доменима је одлична, у неким другим осредња, у трећим рудиментарна, а у четвртим никаква. ■

Разговор са
др Зораном Миливојевићем,
психотерапеутом

Етничко самоубиство

Славица Лазић

И родитељи имају своја права, али она им се одузимају или редукују. Са друге стране се повећавају права деце. Тако се ствара анархија у породици. Однос родитеља и детета подразумева хијерархију у којој је родитељ старији, а дете млађе. Све ове интервенције у законима, како ове које су донесене, тако и оне које су најављене руше породицу, односе у њој и у породицу уносе анархију. То је једна врста етничког самоубиства.

Зоран Миливојевић је јихотерапеут и преводач на неколико института у Србији и Словенији. Аутор је бестселера „Мала књига за велике родитеље – приручник за васпитавање деце“ (велики хит о васпитавању деце у којем је представљен Миливојевићев „мерцедес модел“ који родитељима и васпитачима помаже да пронађу баланс у васпитавању деце), „Формуле љубави“, „Психотерапија и разумевање емоција“ и „Игре које трају наркомани“. Први је у источној Европи стекао највиши стечење интеграцијалног супервизора и едукатора Међународног удружења за трансакциону анализу. Живи и ради у Новом Саду и Љубљани.

Недавно је усвојен Закон који је изазвао буру негодовања међу родитељима и у стручној јавности. Према одредбама тог закона деца старија од петнаест година могу да забране родитељима увид у медицинске картоне. То практично значи да родитељи више неће моћи да знају јесу ли им деца здрава или болесна, да ли се дрогирају, опијају, пуше, да ли су трудна, да

ли болују од било какве заразне или хроничне болести за коју је потребан посебан режим исхране и редовно узимање терапије, неће моћи са својом децом да иду у болницу уколико то тинејџер не жели. Какав је Ваш коментар?

– Мислим да је то непримерено и непотребно. Посебно ми се није свидeo начин на који је та допуна Закона о здравству усвојена, без икаквог претходног сигнала и јавне расправе. Такође ми се није свидела ни манипулација са позивањем на Декларацију о правима детета Уједињених нација, јер ништа у тој Декларацији не постоји што би оправдало такав члан Закона. Тим чланом Закона се веома велика одговорност ставља на лекаре, јер они сада треба да процене да ли петнаестогодишњак разуме своје здравствено стање и да ли је потребно да се обавесте родитељи. У ситуацији у којој је здравство, на презапослене лекаре и децу која су необучена за овакву врсту процењивања, то је једноставно неоствариво. Даље, мртво словно на папиру. Вештачко прављење европског имиџа Србије.

Ми смо конзервативно друштво у коме се деца одгајају у фамилијарном духу, касније сазревају, ослоњена су и зависна од родитеља, нису самостална у адолесценцији, као на Западу. Да ли је дете у том добу способно за расуђивање да само може да изврши увид у свој здравствени картон и прогласи га повериљивим а да се углавном и не разуме у медицинске изразе и деликатне дијагнозе, као рецимо инфицирање хепатитисом Бе (hepatitis B) или Це (hepatitis C), које би неки адолосцент желео да прећути због страха?

– Нека деца јесу, али већина није. Код нас се деца закаснело развијају, емоционални и социјално. У Скандинавији, одакле долазе та решења, деца већ са 16 година напуштају породицу. Нема толико показивања љубави и везаности за родитеље. Млада особа рано увиђа да је сама и да мора да одрасте и крене својим путем. То је нешто што приличи скандинавском, али не и нашем менталитету. Претпоставка је да смо ми дивљи и примитивни и да је сврха закона да

нас освести, дисциплинује и уздигне на виши цивилизацијски ниво.

Јавност устлахијено реагује сумњом да то води злоупотребама у пракси, а могу да угрозе и живот детета? Да ли адолосцент има развијен однос према свом здрављу?

– Млади људи мисле да је здравље Богом дано и да ће увек бити здрави. Не само да некритички мисле, већ немају довољно информација о здрављу. Недавно истраживање је показало да је у Србији милион и по људи који су неписмени или полуписмени. А међу њима су и млади.

Можемо ли имитирати западне аршине и ослобађати родитеље одговорности за здравствено стање и понашање своје деце? Да ли ово руши породицу?

– Родитељима се одузима моћ. И родитељи имају своја права, али она им се одузимају или редукују. Са друге стране се повећавају права деце. Тако се ствара анархија у породици. Однос родитеља и детета подразумева хијерархију у којој је родитељ старији, а дете млађе. Све ове интервенције у законима, како ове које су донесене, тако и оне које су најављене руше породицу, односе у њој и у породицу уносе анархију. То је једна врста етничког самоубиства.

Угрожена породична хијерархија

Имамо и предлог Закона који свако физичко кажњавање деце изједначава са злостављањем. Да ли је батина забрањена? Јесу ли награђивање и кажњавање оно архетипско у човеку?

– На сву срећу тај Закон још није донет – предлог је на јавној расправи до краја године. И то је прилика да се људи укључе у јавну расправу и да кажу своје мишљење. Мој став је да је то потпуно неоправдано, а веома опасно уплитање државе у суптилни однос родитељ – дете и у породицу уопште. Предлагачи Закона врше напад на здрав разум када изједначавају телесно кажњавање детета са физичким злостављањем. Мислим да је свима јасно да је децу, посебно малу, некада

потребно ударити по задњици, како бисмо утицали на њихово понашање. Дакле, није реч о редовном батињању деце, о премлаћивању, већ је реч о рационалном поступку – једном од метода кажњавања. Неку децу јесте могуће васпитати без и једног ударца, али постоје деца коју је немогуће контролисати, ако их некада, у неким ситуацијама не ударите по задњици. Телесно кажњавање има циљ да дете заболи, а не да га повреди.

Телесна казна, ударац по задњици, је примерена онда када је реч о веома малом детету које не разуме објашњења, а када га треба спречити да понови понашања која су веома опасна по само дете. Друга ситуација када је телесна казна веома важна, је ситуација када је дете насиљно и агресивно према другој деци, животињама и одраслима. Тада га удавац учи да то што он ради другима боли када други то раде њему. Мало дете не зна да његово грижење других, друге боли јер их доживљава као слике, и смешно му је када та осoba – слика завршила када је угризе. Тако га учимо да други људи имају осећања, да друге боли и да не треба да ради другима оно што не жели да други раде њему. Тако се развија саосећање за друге, али и емпатија – способност уживљавања у друге. И трећа ситуација, у којој родитељ мора да телесно казни дете, је ситуација када дете одбија да прихвати све друге казне које су ненасилне. И то је основна претпоставка – да родитељи нису прикривени монструми који једва чекају да се иживљавају над својом децом, па држава треба да децу брани од родитеља, већ су родитељи разумни и одговорни одрасли људи који највише воле своје дете и који су по природи ствари, највише заинтересовани да њиховом детету буде боље.

Уколико овај Закон буде усвојен, тада ће се сваки удавац детета кажњавати, вероватно високом новчаном казном. У Словенији где је такав Закон усвојен, казна је 600 евра. Није проблем у новцу. Проблем је што би овакав Закон пореметио природну хијерархију између родитеља и детета. На тај начин држава поништава старијег у односу, прави хоризонталан однос и уноси анархију у породицу.

проф. гр Светомир Бојанић,
дечији исихијашар:

Страдаће само деца

– Сматрам да је тај став неозбиљан, као и многи ставови који се формирају у данашње време. У петнастој години дете завршава дозревање оних структуре мозга (ретикуларни систем) који омогућава сажимање сазнајних процеса максималном пажњом. Та пажња ће се формирати тек негде око осамнаесте године када можемо рећи да је ниво сазнајних процеса дорастао свој пун обим и капацитет. Оптеретити тај млади мислећи свет бременом које превазилази њихове способности, може да угрози само њихов развој и идентификацијни процес. И ништа друго. Овим ставом наставиће се лажни односи између одраслих и деце, догађаће се озбиљни ломови у породицама и школама, што може да шкоди једино том паметном младом свету који је жртва бесмислених експеримената савременог света.

Родитељи немоћни, деца моћна

Које су негативне последице овог става?

– Негативне последице могу бити веома велике, катастрофалне, рекао бих. Деца ће се супротстављати родитељима, у школама ће их учити да треба да пријаве родитеље, деца ће то и чинити. Већ имамо искуства у другим земљама да се тај механизам злоупотребљава, да деца учењују родитеље да ће их пријавити или да их заиста лажно пријављују када их родитељи „не слушају“. Проблем савременог света, па и Европе, нису занемарена и злостављана деца – проблем су размажена и презаштићена деца. А овакав Закон би управо водио друштвене процесе код нас у том правцу. С једне стране би ослабио родитеље и родитељски ауторитет, а са друге стране би јачао децу која су свесна својих права, заштите и подршке државе, али не и својих обавеза. Све то значи да ће родитељи бити много више немоћни него сада, а деца моћна. Родитељи ће почети више да се савђају око васпитања, а у случају развода биће све више лажних оптужби за

Циљ сваког доброг родитеља је да припреми своје дете за самостални живот у људском друштву. Није наш циљ да усрећујемо нашу децу бесконачно, већ да им помогнемо да сами нађу своју срећу касније у животу.

злостављање. У васпитање деце ће се све више мешати баке и деке, комшије, поготову васпитачице у вртићима и учитељи у школама, који ће бити задужени да посумњају да нешто није у реду и да о томе обавесте надлежне службе. А тамо где је тај механизам успостављен већ знамо шта се дешава. На сваку пријаву, ма колико она била смешна и ирационална, мора да дође полиција, криминалиста, да се оде на разговор у Центар за социјални рад и слично.

Резултат је да ће у Србији за десетак година бити много више несоцијализоване деце, деце коју њихови родитељи нису могли да обуздају.

А када су родитељи немоћни, тражиће помоћ стручњака који ће стављати још више дијагноза као што је „поремећај пажње“, „високо функционални аутизам“, „поремећај понашања“, и измишљаће се нове, тако да ће се лењост због које неко одлаже обавезе звати „синдром прокрастинације“ итд. А за ове дијагнозе прописиваће се лекови које ће деца морати да пију.

Зашто се онда инсистира на оваквим решењима?

– Прави разлог је шминкање имица Србије. Законску одредбу да се родитељима забрани телесно кажњавање деце има свега 29 држава на свету. И сада ће напредна, богата и добро организована Србија да буде 30 држава. А такву

одредбу нема 170 држава. Упорно одбијају да је унесу у своје законе такве земље као што су Велика Британија, САД, Аустралија, Белгија, Италија, Француска, Ирска, Белгија или Швајцарска. У Француској и Чешкој није посебно забрањено ни телесно кажњавање деце у школама.

И зато је потребно да се људи тргну, да схвate колико су тешке последице које могу да наступе по садашња и будућа поколења. А деца су будућност. Шта ће нам Косово ако су нам деца поремећена? Овај Закон је много важнији од тога да ли ће бити или неће бити геј параде. То је разлог да се демонстрира и изађе на улице. Када су на Новом Зеланду дали такав предлог, чак је сваки десети грађанин ове државе изашао на улицу и захтевао референдум. Али наши људи су огуглали, уверени да се ништа не може променити, и препуштени наводним елитама – да наводне елите управљају и доносе законе. И зато је важно и да православни верници дају свој допринос. Да се о томе проговори у Цркви.

Православно васпитање

Који однос љубави и дисциплине треба успоставити у васпитавању деце?

– Данас смо свесни да је формула васпитања која доноси најбољи резултат: љубав плус дисциплина. Ако нема љубави, деца су несигурна у себе и одрастају, како је

уверљиво приказала психоанализа, у неуротичне одрасле. Али многи су увидевши то, отишли у супротну грешку тиме што деци дају само љубав. Многи родитељи верују да је деци потребно дати пуно љубави како бисмо им напунили неку врсту „акумулатора за љубав“ који ће их касније у животу чувати од неурозе. Дете једноставно мисли да је све што је пријатно и добро, а да је све што је непријатно штетно. И зато дете мисли да га родитељ који му нешто не дозвољава или који га тера на нешто непријатно, не воли. И када родитељ нешто забрани детету, а оно покаже да се осећа невољеним, тада тај родитељ осети кривицу јер мисли да је лош родитељ јер је пред њим очигледно несретно дете, повлачи се и одустаје од дисциплине. Деци је потребна љубав, али и ред. А деца воле љубав, али не воле ред. И зато родитељи не треба да гледају како се деца осећају, већ треба да знају шта им је циљ. А циљ сваког доброг родитеља је да припреми своје дете за самостални живот у људском друштву. Није наш циљ да усрећујемо нашу децу бесконачно, већ да им помогнемо да сами нађу своју срећу касније у животу.

Може ли љубав да поквари децу? Шта је опасније – размажити или строго васпитавати дете?

– Јубав не може да поквари децу. Јубав им треба показивати на све могуће начине. Оно што квари децу је изостанак дисциплиновања. Размажено дете није оно које је превише вољено, већ оно које није било кажњавано када је заслужило. Строго васпитана деца су претерано социјализована, имају висока очекивања од себе и ако их не испуне, себе снажно критикују и осуђују. Размажено дете је већи проблем јер није добро ни себи ни другима. Када размажено дете одрасте, оно је неспособно за самостални живот, чека да га сви третирају онако како су га третирали родитељи, а ако се то не додједи, сматра да су други криви.

Шта је данас православно васпитање?

– То је оно васпитање које се одвија у складу са универзалним вредностима које нуди Православље. Мислим да и атеисти могу васпитавати своју децу на православан начин ако деци преносе оне вредности које су суштина Православне вере. То је васпитавање у духу љубави, истине и правде на првом месту.

Православна веронаука као наставни предмет

Ка интегралној личности: православна теологија у школи (III)

gr Ксенија Кончаревић

Православна веронаука није самој себи сврха, то није предмет који предочава систем апстрактних вербалних формулатија изолованих од живота; она заправо јесте дубоко и богато искуство живота, искуство које пре свега сведочи подвиг и освештање.

Y социјалном развоју приметно је прекорачивање границе непосредног породичног окружења (које и даље остаје детету и објективно, и доживљајно примарно), самостално грађење односа са вршњацима, а нове симпатије и пријатељства значе и богатију емоционалну средину. Развија се свест о пријатељству као двосмерној комуникацији, која подразумева давање и примање; веома је важно уочити да се у овом узрасту, нарочито са уласком у период зрелог детињства (9 година) одвија постепено превладавање егоцентризма и померање пажње искључиво са ја и на ти, на другу личност, различиту у односу на нас или вредну зато што је то икона Божија, што ће бити од великог значаја за наставу веронауке. Наиме, деца треба да спознају да се однос са Богом остварује преко односа са конкретним људима и са природом, да су други човек и природа која нас окружује неопходни за целовитост доживљаја истинског живота, који извире из једнинства. У овоме ће пресудан значај имати литургијско искуство што га деца стичу, које ће им показати да је други човек икона Божија и извор нашег идентитета и живота, да није странац и наш непријатељ. Поред литургијског, за правилно успостављање односа према другоме, за децу ће бити од великог значаја и упознавање са подвигничким искуством Цркве, чије елементе треба постепено примењивати у свакодневном животу. Наи-

ме, подвиг у форми поста, уздржања, дељења онога што имамо са другима, кључ је за превладавање егоцентризма (како на личном, тако и на колективном плану – у форми индивидуализма и потрошачког менталитета) и за остварење љубави према другоме – најпре Богу, а затим и човеку.

У моралном развоју код деце овога узраста јача свест о правди, препознају се и разумеју правила, премда се често и крше, и то сасвим свесно. Правда се доживљава у старозаветном духу, са снажним инсистирањем на њеном задовољењу (и то обично са великим поштовањем за своја права и мало разумевања за права других). Лажи нису само производ имагинације, него се понекад изговарају свесно и намерно, да би се избегле непријатне последице неког поступка. Ипак, развијају се и лепа (алtruистичка, просоцијална) осећања: смиљост, жеља да се заштити неко ко је слабији, прихватање моралних норми и спремност да се ради њих поднесе жртва. Деца могу и да осете жаљење због својих лоших поступака. Ове одлике стварају повољне предуслове за рад у области науке вере. Деци се, дакле, може презентирати значај и величина чињенице да Бог људима даје закон, разуме се, закон љубави (веронаука се никако не би смела свести на неки морални ригоризам и пуританизам, јер би тиме, поред изневеравања извornog православног погледа на свет и живот и редуковања благовести Христове, у својим недрима створила

клицу будућег бунта, који би се морао догодити у адолосцентском добу); могу се читати и коментарисати одломци из Беседе на Гори, при чему разговор треба да остане у границама дечјег искрених и аутентичног размишљања. Сваки вербализам, лишен непосредно доживљајне компоненте, може довести до лицемерја. Свест о потреби правила и способност схватања дисциплинованог понашања поволни су за разумевање правила Цркве и дисциплине као неопходне компоненте у духовном развоју. Ово се рефлектује и на однос деце према молитви, који варира између формалног извршења обавезе и убеђења у њену мистичну моћ.

Развија се осећај за каузалност; дете показује интересовање за једноставнија планирања, као и за остварење планова. Ова промена у менталитету утиче и на интересовање деце за библијске приче о Божијем промишљању, „планирању“ света. Постоји снажно интересовање за сазнања о пореклу света, о Богу као Творцу и Уредитељу свега. Наука вере у том контексту мора постати средство обједињавања и усмеравања целокупног знања, а не пружања неких фрагментарних и изолованих представа. Деца су спремна да прихвате идеју о Богу као Творцу свега видљивог и невидљивог, али та представа може постати смислена само ако су деца искусила неко чудо у створеном свету. Децу треба подстицати да осете дивљење пред збивањима и појавама у природи која их окру-

жује (раст биљака, смена годишњих доба, ватра, вода, атмосфера, опстанак животиња и сл.).

Догађаји из библијске историје пружају поуку са два аспекта: открива се како се нешто дододило и који је узрок томе. Дете се већ сада занима за вечна питања: одакле зло у свету, како је оно ушло у свет, да ли је Бог јачи од зла? Одговоре на ова питања деца су у стању да разумеју. Библијске приче драгоцене су као наставни материјал: оне показују реалност сусрета са Богом, и, с обзиром на своју надахнутост, једноставност, живост и драматичност, посебно ако се и презентирају на једноставан начин и са уметничким квалиитетима у казивању (у уџбеничком тексту и наставниковом излагању), оне постају једно ново искуство у животу деце и остављају снажан утисак. Ове приче погодне су и за драматизацију: на тај начин деца ће изразити своје лично разумевање осећања и расположења на које прича указује. Самосталним препричавањем или казивањем о некој личности деца ће причу доводити у везу са властитим осећајима и поступцима, пластичније ће доживљавати категорије попут оправштања, скромности, помагања другима, неосуђивања и слично. Старозаветне садржаје, разуме се, не презентирамо у континуитету, као систем, него стварамо кључне локалне асоцијације на основу карактеристичних епизода које ће се деци уре-зати у сећање: стварање света (укратко, не по данима), човек, греховни пад, обећање Спаситеља, измене приро-да човека после греховног пада. И даље – пут ка Христу: Ној - послушање Богу; Авраам - вера у Бога; Мојсије - за-кон; Давид - царство и беседа са Богом кроз песме Псалтира; Соломон - храм, његова молитва при освештању храма; пророци - одржавање везе са Богом; претсказања о Месији (Исаја, гл. 52, Данило, гл. 9), три младића у пећи - не-устрашивост и чудо вере. Одабирају се херојске, а не символичке и алегориј-ске епизоде. Не заборављајмо да деца имају новозаветни осећај савести и да им се многи поступци старозаветних јунака могу учинити чудним, сировим или „злим“, и зато морамо настојати да њихове недоумице отклонимо, да деца срцем прихвате и разумом појме све што је њиховом узрасту примерено.

У вези са Старијим Заветом сматрамо за сходно да истакнемо да обрада ових

материјала, и поред њихове бриљиве дозираности и неизоставне функционалности (интерпретирања из новозаветне перспективе), никако не сме бити самосврха, јер ће деца створити однос према библијској историји као према једном циклусу занимљивих бајки које су они, ето, сада добро научили. Неопходно је стално повезивање догађаја из Старог Завета са Новим Заветом и са нашим садашњим животом.

Деца спремно прихватају Божију свемоћ и правду, мада их доживљавају на примитиван начин. Склона су да без питања прихватају чињеницу да Бог постоји, као и једноставна узрочно-последична објашњења, али не и да препознају присуство Божије у свакодневном, нашем личном животу и у другој особи. Све док деца не запамте довољно прича из Светог Писма у којима је описана Божија љубав, брига и заштита, бескорисно је да их учимо помоћу реченица типа: „Бог је љубав“, које су њима сувопарне.

Деци овог узрасла још увек је тешко да присуствују црквеним службама, нарочито пасивно. Заинтересованост се може постићи проучавањем самог храма, објашњавањем сврхе, значења и употребе предмета у њему. Знања о Светима и о догађајима приказаним на иконама и фрескама пружају деци могућност да, посматрајући живопис храма, размишљају о томе. Разумевање редоследа чина Литургије, њених главних структурних елемената помоћи ће деци да прате службу. Зато на часовима већ у низним разредима треба да понудимо једноставне схеме дневног круга богослужења, структурних делова Литургије, да укажемо на време Евхаристијског канона у Литургији верних. Дете постепено уводимо у богослужбени живот Цркве, почев од концепта да је Црква Божија породица, али не више утемељена на природном сродству, него на слободи личности: нови живот који смо добили од Цркве добровољно делимо са другима у јединици Цркве. Деца треба да доживе Цркву као јединицу верних који су позвани од Бога да се моле, да иду на богослужења, да служе другима, да им праштају и воле их, као што Бог на-ма оправша грехе из безмерне љубави Своје према нама. Ако све ове елементе осмислимо и заступимо их у настави, не би требало да нас брине чињеница да ће за многу децу одлазак у цркву

представљати напор. Напор је део хришћанског живота („Царство небеско са напором се узима, и подвижници га задобијају“ – Мт. 11,12), и корисно је да деца знају да нешто треба да чинимо не само када ми то хоћемо, него и када је то наша дужност.

У вези са евхаристијским животом као најважнијом компонентом учешћа у јединици Цркве, нагласићемо да су деца спремна да приме објашњења Свете Тајне причешћа. Главни акценат треба ставити на Тајну Вечеру и на оно што је Христос на њој учинио и рекао. Сада можемо увести и појам дара. Дарови деци значе веома много: онарачују на дарове, очекују их, мисле на њих. Старозаветне приче о даровима и жртвама принетим Богу могу припремити децу за разумевање дара живота који им је Сам Христос дао. Свето причешће је Христов дар нама, то је Света храна коју нам Он дели да бисмо могли живети заједно са Њим, у Њему и Њиме. Ми примамо овај огромни дар и уједно Христу од срца приносимо своје мале дарове (љубави, стваралаштва, доброте, честитости, милосрђа, уздржања, праштања, молитве), трудећи се да живимо онако како Он же-ли. Ове идеје морају бити илустроване примерима, уз веома кратка и једноставна објашњења.

Најважнији догађај у црквеном искуству деце овог узрасла је увођење у Свету Тајну покајања (исповести). Пошто она тражи искрена, лична осећања, она представља и велики изазов за хришћанско образовање, пред којим стоји задатак да развије детињу способност препознавања греха у оквиру властитог животног искуства. Деци треба помоћи да грех доживе као нарушавање љубавног односа према Богу и према другом човеку и деградирања себе као иконе Божије, а не као пуки прекрај неког формалног правила. У пракси, дакле, током читавог детињства њих треба учити да цене личне односе – од односа са људима из најближег окружења до односа са Богом. Дете мора само да искуси шта значи веровати некоме, каква је ситуација ако је оно то коме неко верује, да разуме и препозна шта други људи осећају, да буде предустројљиво и саосећајно, да оправшта и да му буде опроштен, да добије помоћ и да само помогне. Кључна тема васпитања односи се, дакле, на развој разумевања и вредновања односа са другим људи-

ма и са Богом. Покажање је саставни део овога: нарушени однос може се поправити покажним жаљењем због учињеног греха, опраштањем и добијањем оправштја. Кључна тема покажања је жеља да се поправи однос, да се духовно узрасте, а Бог, ма шта да је у питању, увек жели измирење и увек чека да се појавимо, тражећи Га. Потребно је још упозорити на чињеницу да већ у овом узрасту постоји склоност да се размишља по начелу: „у реду, нико није добар, сви греше, Бог ће опростити“, или пак у правцу крајње фрустрираности и очајања. Обе крајности су погрешне, и деца морају бити тактично руковођена, да би се те крајности избегле.

Ово је и узраст радовања постојању. Деца као да не проживљавају један, него неколико паралелних живота: свој и живот јунака о којима су читали (у причама, бајкама, житијама) или се на неки други начин са њима сусрејали (посредством филмова, емисија и сл.). Присутна је тежња ка подражавању, имитирању, што потпунијем доживљавању разних догађаја. Код деца се распламсава жудња за подвигом. Деци је неопходно да имају херојске примере за подражавање, потенцијалне објекте своје живе љубави. Ако је програм добро осмишљен, деца ће се „разгорети“ жудњом за подвигом и спонтано примити толику меру трепетног поштовања према Светима која са годинама неће пресушити. Деца се упознају са житијама праведника и праведница, светих ратника, светитеља, чудотвораца, бесребреника, великих молитвеника – преподобних отаца и матера. О мучеништву се говори, али са осећајем мере, јер би сваки натуралистички приступ могао да створи контраефекте, с обзиром на још увек нестабилну и рањиву детињу психу. Мучеништво је, сугерира се деци, та које израз љубави и жртве.

Већ у њижим разредима неопходно је вршити и извесну индивидуализацију и диференцијацију наставе. Рецимо, мушки и женски служење у Цркви се донекле разликују, и свако захтева одређену специфичну суму знања и навика. Наравно, није потребно децу делити на групе према полу, него је довољно да се на неколико часова дају диференцирани задаци на основу упознавања са житијама Угодника и Угодница Божијих. Индивидуализација и диференцијација посебно је важна

од трећег разреда, пошто је ово узраст (период зрelog детињства) у коме се јављају прва самостална интересовања, продубљена у односу на оно што се ради у обавезном програму: деца спонтано почињу да састављају разне збирке, албуме, да пишу песме, читају лектиру (књиге и часописе) по свом избору. Наставник-вероучитељ треба да открије које су преокупације и афинитети сваког детета понаособ и да га подстиче у том правцу (рецимо, нека деца ће више цртати, друга читати и реферисати о прочитаном својим вршњацима, трећа донети неку колекцију на час, четврта читати своје песме и саставе, пета израђивати макете и фигуре, рецимо макете манастира, тврђава, фигуре војника, монаха, и сл.).

Пожељно је да програм прати богослужбени круг Цркве: да се сваког месеца организују часови везани за предстојеће празнике, где ће се деца упознати са иконом празника, догађајем или личношћу (њеним житијем) која се празнује, духовним смислом празника, одразом тога смисла у богослужењу. Наравно, хронолошки (календарски) приступ мора бити комбинован са презентирањем по начелу важности и ранга поједињих празника: на самом почетку прве школске године у којој се говори о празницима (највероватније други разред) уводи се појам недеље као дана Господњег и служења Литургије, а затим се објашњава значај Васкрсења Христовог као празника из чије перспективе ће се сагледавати сви остали празници; даље се подробно разматрају Вазнесење Христово, Силазак Светога Духа на apostole, Благовести, Рођење Христово и Обрезање, и тако се у чврним тачкама упознаје и са личношћу Христовом, и са литургијским животом Цркве. Тек у наредној школској години систематски се обраћају Богородичини и празници Светих по календарском принципу. Идући по богослужбеном кругу, можемо отпочети учење деце молитви, али веома обазриво, јер свака грешка, свака журба и притисак могу довести до праве духовне драме. Разговор о молитви јавља се спонтано, некако „сам од себе“, чим се дотакнемо Светих Новозаветне Цркве (рецимо, упознавање са Светим Златоустом природно ће бити пропраћено анализом његове молитве за сваки час у дану и по ноћи, и сл.). Обраћамо пажњу и на саборно дејство молитве у

храму. Никако не смо захтевати од деце да њима неразумљиве речи уче напамет, јер би ово могло довести до магијског односа према молитви као према некој „бајалици“ (у овоме се често грешило у традиционалној веронеуци). У формирању навика индивидуалне молитве мора се пројавити највише такта и детету дати највећа духовна слобода. Важно је да оно зна да увек ходи у присуству Божијем, да се у сваком трену може обратити Господу, Пресветој Богородици, своме Анђелу Чувару, Крсној Слави, Светитељу кога воли или чије име носи, казати им своје тuge, поверити страхове, заблагодарити им, молити их да помогну мами, тати, сестри, другу и сл., да то неизоставно треба да учини не само молитвама које зна напамет, него још више својим речима, најискреније и најтоплије што уме. Добро је, ипак, да деца знају напамет макар неке најкарактеристичније молитве, њима блиске псалмe и др. и да осете радост и лепоту молитвеног општења са Господом на свакоме месту и у свако доба (рецимо, дивно је изјутра, на путу до школе, сетити се молитве „Христе Боже, светости истинита, Који просвећујеш и освећујеш свакога човека који долази на свет...“, у природи се сетити псалма „Благосиљај, душо моја, Господа“, предвече, гледајући залазак Сунца, спонтано изговорити „Светости тиха свете славе...“ и сл.). Веома је важно да деца немају формалистички став, по коме је молитва стриктно резервисана за храм или за два-три минута јутарњег и вечерњег стајања пред иконом (остало време „живећу свој живот и неће ми бити до Бога“), него да је прихвате као небеску росу која освежава наше постојање свуда и у сваком трену и као оживотворавајући лахор који струји са сваким удисајем и издисајем.

И као закључак: православна веронеука није самој себи сврха, то није предмет који предочава систем апстрактних вербалних формулатија изолованих од живота; она заправо јесте дубоко и богато искуство живота, искуство које пре свега сведочи подвиг и освештање. Искуство заједнице са Богом, искуство Цркве, као што смо видели, не нуди неку теоретску конструкцију, него позива на један нови начин живота – на партиципацију у пројави новог човечанства, које је – у Христу Васкрсломе – победило смрт.

Поводом двестагодишњице смрти Доситеја Обрадовића

Црквено беседништво Доситеја Обрадовића

Пројејерј-страврофор гр Владимира Вукашиновић

Ја ћи право кажем да ми је много драто што сам се покалуђерио.
У Задру, 8. јуна, 1771. г., Доситеј хоћовски

Када је, давне 1901. године, Тихомир Остојић исписивао прве редове своје критике монографије коју је Андра Гавриловић написао о Доситеју Обрадовићу, поставио је основне смернице потоњим истраживањима Доситејевих дела рекавши да: „Код писца као што је Доситеј, који није оригиналан мислилац ... није важно само шта је мислио, него је за литеарног историка нарочито важно око кога је узео идеје и како их је применио.

Током претходног столећа Доситејево дело је много пута и на разне начине испитивано и анализирано. Интересовање за његове књижевне узоре постало је трајног карактера. Због тога је сасвим природно да се и истраживачи Доситејеве теологије њима баве. То важи и за његово беседништво. Доситеј је био запажен беседник свога времена, за кога је Мита Костић рекао да се: „У Далмацији прочуо као одличан црквени проповедник што сачуване и објављене његове проповеди потпуно потврђују.“

У досадашњим студијама о Доситеју као беседнику откривани су антички извори Доситејевог реторичког образовања, а саме беседе обраћаване са становишта античке реторике односно стилских фигура које Доситеј користи. Поред античких, истраживачи су указивали и на библијске изворе Доситејеве реторике као својеврсно сведочанство старијих. Наша кратка студија покушаје да дода још пар могућих теолошких извора, у ширем смислу речи, до данас познатом каталогу Доситејевих извора, на тај начин, још једном показујући, да је мишљење Војислава Ђурића о посто-

јању више извора који су обликовали Доситејеву мисао тачно.

Када и где су настале Доситејеве беседе

Време и место настанка ових беседа је извесно: Далмација од 1769. до 1770. године. Оно што ствара извесну забуну је начин на који различити аутори броје Доситејева борављења на далматинском тлу. Док већина овај период сматра *другим* боравком у Далмацији код неких се он сматра као *трети*. О чему се ту ради? Ни о чему другом него о чињеници да први аутори збирaju Доситејеве *два боравка* – први 1761. године и други 1764. када се болестан вратио из Црне Горе несвршеног посла (путовања у Свету Гору) – и говоре о њима као о *једном* док његов *трети* боравак 1769–1770. г. сматрају *другим*.

Овај свој боравак у Далмацији Доситеј помиње на више места. То чини, на пример, у 146. басни – *Лисица и вран* где у нарауоученију описује како је, по повратку из Мале Азије и Грчке, оставши без средстава за живот, дошао у Плавно да ту учитељује за неко време. Време трећег боравка у Далмацији Доситеј је провео прво у селу Плавну а потом у Задру. О томе бележи: „Стојећи у Плавну у сва три Далмације ма-настира и у друга различна села и вароши на црковне празнике позивали су ме проповеди говорити. То је мени врло ласно било, јер сам довољно за то потребитих књига како на грческом тако и на талијанском језику имао.“

По одласку из Плавна Доситеј је прво намеравао да настави проповедничку службу у Скрадину чији су га становни-

ци позвали за проповедника али се то изјаловило. Чекајући на одобрење венецијанских власти, затекао се у Задру где је након једне проповеди, која је оставила дубок утисак, био ангажован као проповедник током године дана.

Доситејеве беседе и питање ауторства

Беседе Доситеја Обрадовића су у неколико наврата откриване и објављиване. Најстарије штампано издање првих пет пронађених Доситејевих проповеди објавио је Георгије Магарашевић – *Писма Досићеа Обрадовича*, Будим 1829. г., а да при томе није указао на извор одакле их је преузeo. Питање извора је потом разрешено.

Познато је да је за њихово откривање заслужан протосинђел Кирило Цветковић. Њега је Павле Соларић замолио да потражи и пошаље необјављене Доситејеве радове из Далмације. Цветковић му, уз друге Доситејеве радове, шаље и пет беседа: четири из хартија далматинског Епископа Венедикта Краљевића а једну из списка задарског пароха Спиридона Милорадовића Алексијевића.

Сам Цветковић у *Аутобиографији* два пута наводи да је Доситејеве беседе слао Соларићу, заједно са текстовима и списима друге садржине, написавши да му је послао: три његове (Доситејеве, *Прим В.В.*) прилике, једну на Велику Госпојину што је у Манастиру Крупи, другу у Драговићу на Малу Госпојину, а трећу у селу Кањане у Петрову Пољу на дан храма Цркве Св. Петке.

Пошто је Соларић убрзо потом умро није успео да искористи ове преписе. Неки од аутора мисле да преписи нису

Доситеј Обрадовић, рад (литографија) Анастаса Јовановића (1852)

уопште стигли до Соларића и да су не- повратно изгубљени али то није могуће доказати. Познато је да је из Соларићевих заосталих хартија и бележака Георгије Магарашићев преузео адеспотни препис пет беседа које је потом објавио. Ово Магарашићево издање Боривоје Маринковић подвргао је озбиљно критици и при том показао читаво мноштво грешака које је овај, приређујући текстове Доситејевих беседа за штампу, починио. Доситејево ауторство ових пет беседа не доводи се у питање.

Остале сачуване Доситејеве беседе чије ауторство није у потпуности доказано постале су доступне захваљујући рукописном Зборнику *Слова на празнике* (НБС 592) који је Стефан Марковић написао у Врлици 1772. године, а који је потом припадао Вуку Каракићу.

Овај Зборник је открио и у својој монографији о Доситеју описао и објавио Андра Гавриловић. Он је све беседе које се у њему налазе сматрао Доситејевим. У корист тога, по Гавриловићу, говоре – време настанка Зборника, јединственост Доситејевог беседничког дара у то доба и на том подручју, чињеница да је Стефан Марковић преписивао и друге Доситејеве текстове као и постојање идеја класичног црквеног просветитељства које садржи ове проповеди а које се тематски поклапају са Доситејевим интересовањима.

Светозар Матић ће, продужавајући истраживања на овом Зборнику, показати да је један део беседа несумњиво преписан из штампаних руских проповедничких зборника и да оне не припадају Доситеју. То се да видети из језика – рускословенског – којим су писане, учесталог помињања лица руске владаљачке

породице као и прецизно навођених цитата што није била одлика Доситејевог стила. Поред ових, Зборник је садржао и пет беседа на народном језику за које је Матић мислио да су Доситејеве, првенствено на основу језичко-стилских аргументата. И овај Зборник, као и пет беседа пронађених у Соларићево заоставштини, послужили су исправљању до тада штампаних Доситејевих беседа.

Када је приређивао ново издање Доситејевих беседа, Б. Маринковић је задржао извесну дозу резерве поводом ових пет проповеди мислећи да оне нису још чињенички провереним доказима „испитане и дефинитивно проучене тако да се у овом јубиларном издању доносе ипак с нужном резервом.“ Он није усамљен у суждржаном тону говорења о аутентичности ових беседа.

Пошто је и овај рукописни Зборник заједно са многим другим драгоценним књигама пострадао у бомбардовању Народне библиотеке Србије током Другог светског рата, даљи рад на разрешавању питања евентуалног Доситејевог ауторства беседа у којима је оно делимично потврђено или сасвим неизвесно, као и других проблема везаних за овај Зборник, више, на жалост, није могућ.

Теолошки извори Доситејевих беседа

Теолошки извори Доситејевих беседа до данас нису озбиљно истраживани. Једину целовиту теолошку студију о црквеном беседништву Доситеја Обрадовића написао је Божидар Мијач али нам она не помаже много у разумевању Доситејевог проповедништва. У њој Мијач навелико и у слободној форми препричава дотадашњу литературу док се са текстом самих беседа ретко хвата у коштац. Када пак то покуша да учи- ни не одлази даље од општих места и на брзину донесених закључака који не бивају поткрепљени скоро ни једним примером. Он пише да овим беседама недостаје теолошка идејна усмереност и да су оне несигурни покушаји омили- тичког рационализма код нас, али ми из саме студије не видимо на основу чега он то чини. Понекад су му, ипак, закључци тачни и интуиција добра – у проповедима се види одблесак *ијатри- стичке речијосији* и *црквене бојослу- жбене поезије*, али то и даље остаје на нивоу својеврсног теолошког импре- сионизма. Зато за Мијачев текст важи исто оно што је он написао за Досите-

јеве беседе – да га вала вредновати у контексту његовог времена чије основне врлине и мане дели.

Да бисмо стигли до позитивног утврђивања извора Доситејеве теологије треба да своје истраживање започнемо у првом озбиљнијем духовном и интелектуалном простору у коме се он нашао. А то, и поред свих живописних калуђерских карактера који су се у њему тада налазили, јесте био Манастир Хопово крај Ирига. Најранији извор Доситејевог образовања, поготово када су теологија и историја у питању, свакако су библиотеке Манастира Хопова: како она заједничка, богатија, тако и скромније приватне библиотеке поједињих монаха.

Када А. Гавриловић бележи да су Доситејеве беседе: „написане поглавито по угледу на грчку беседничку књижевност, и да је од нарочитог утицаја био проповеднички рад Јована Златоустог“, он је једним делом у праву. Утицај Златоуста на Доситеја можемо показати како индиректним тако и директним аргументима. Познато је да се у библиотеци Манастира Хопово налазило више Златоустових дела. И сам Доситеј пише да је са великим пажњом читao *Беседе* Златоустове и *Марјаријш* што је потврђено истраживањима Т. Остојића у хоповској библиотеци. Доситеј је оставио својеручни запис на хоповском *Марјаријш*. Златоустова дела је користио и фрагментарно из познатог *Сирионовој зборнику* за који се мислило да је нестао у ратном виору.

Директне аргументе у корист присуства Златоустове теологије (у својим беседама пружа и сам Доситеј). У беседи на Велику Госпојину говорећи о смирењу Пресвете Богородице казује и следеће: „Овому и оволикому смирењију чудише се свети Јоан Златоуст говорећи...“

Вратимо се сада Андрију Гавриловићу. Истини за вољу, синтагма коју је он користио, *јрчка беседничка књижевност*, није најсрећније одабрана и уколико је не узмемо у једном ширем контексту – где би означавала православну књижевност као такву, она у свом ужем, језичком и локалном, значењу једноставно није тачна.

То је наслућивао и Гавриловић знајући за Доситејево одушевљење Петром Великим и његовим реформама те на другом месту исправља свој једнострани закључак претпостављајући да је „раду Доситејеву извор не само у грчкој већ и у познавању ма једног дела руске књижевности.“

Њему нису биле познате књиге које је Доситеј могао читати и које је извесно читao. То је потом разрешио Тихомир Остојић. Он је показао бројне руске изворе за формирање Доситејеве мисли. Утицај руске црквено-политичке литературе на Доситеја даље ће истраживати Мита Костић на примерима *Духовног рејуламента*, односно утицаја Петра Великог и Теофана Прокоповича. Оно што је Доситеј сам рекао – да је читao руске и украјинске теологе, нас овде посебно интересују проповедници, Остојић је потврдио и *Садржајем манастирске библиотеке и Доситејевим записима* на страницама познатих збирки проповеди Симеона Погоцког – *Обед душевни и Вечера душевна*. На ово ће се после ослањати бројни истраживачи Доситејевог дела.

Што се богословске литературе у строгом смислу речи тиче, извори Доситејевог беседништва су били најмање троструки. У њих су спадале грчке и руске теолошке књиге али и један број богословских књига на италијанском језику чије нам конфесионално порекло за сад није познато.

Остали извори Доситејевих проповеди су и *Житија Светих* и *Службе празника* – богослужбени текстови. Он више пута ставља до знања да користи богослужбене текстове као беседничке изворе пишући овако: „С каковој радостију св. оци и первого времена христијани празноваху данашњи празник! Сам они може разумети који би с великим вниманијем и расудженијем прочитао данашњега празника канона два, каково умиљеније, какову радост, какову небесну сладост окушаху оне свете душе первих христијан.“

Пример богословске анализе Доситејевог беседништва

Доситејево беседништво ћемо анализирати на примеру једне, од пет, њему извесно приписаних беседа – *Слова на Рождество Свјатија Богородици* које је он произнео 8. септембра 1769. године у Манастиру Драговићу. Ова беседа састоји се из три дела: богословског увода, похвале новорођеној Богородици Марији и моралне поуке слушаоцима.

У уводу Доситеј износи основе антропо-теолошке библијске поставке у низу антитета – Адам створен за живот грехом проналази смрт, *окушава шлог и јрождире смрт*, разара заједницу са Богом али и целокупном творевином. Бог га не оставља сасвим. Старозавет-

ни пророци га теше месијанским обећањима. Та се обећања испуњавају на данашњи дан, рођењем Царице – Матере Цареве који ће на крсту својом крвљу спрати грехе људскога рода и свима отворити двери свога Царства.

Потом прелази на други део беседе. У њему на почетку износи повест Маријиног рођења. Иако о овом догађају певају црквени химнографи, а помиње се фрагментарно и код Јована Дамаскина и Симеона Погоцког, ипак Доситеј није на основу ових казивања описао поменути догађај. Извор за његово казивање у крајњој линији, без обзира на евентуално постојање посредничког текста, било је тзв. *Јаковљево проповеданђе* (познато још и као *Јаковљево јеванђеље* или *Дејтиње јеванђеље џо Јакову*), псеудоепиграфски апокрифни текст настало око 140-170. године, које је први поменуо Ориген негирајући му аутентичност. Овај текст сачуван је и у *Словенским рукописним преводима* које је Доситеј *мочао читати* или и у структури многих класичних беседа на овај празник које је извесно знао. У овој беседи пренесен је уводни део који говори о томе како је зачета Пресвета Богородица.

Овај део је написан на основу богослужбених текстова (што и сам Доситеј наводи пишући: „... одговара свећа Црква радосно слатким гласом говорећи...“) или и проповеди на исти празник Симеона Погоцког, Јована Дамаскина, и Јована Златоустог.

Доситеј не преписује дословце из ових малогоспојинских беседа али из њих позајмљује и преноси основне идеје и типолошку библијско-химничку *штетопокољку* *шерминологију*. Богородица је овде нова Ева, Сунце, Гора, Крин, Цвет, Двери.

Трећи део беседе, морална поука пастви, писан је без узора и предлoшкa. Језик више није узвишен, химничан – постаје груб, оштар, недотеран. Ствари још горе стоје са конструкцијом и ритмом заједнице проповеди. *Једна* основна идеја, а при томе погрешно разумевана и ображалана – *душа је претежнија од тела*, овде заузима доминантно место. Доситеј се показује као изражени спиритуалиста без икаквог осећања за вредност временску и вечној, људског тела. Тело је смрад, настало од земље (а душа од Бога, вели наш проповедник – какво неразумевање!) ћубре. У самом завршетку проповеди, треба и то рећи, Доситеј Обрадовић даје једну сасвим другачију слику својих далматин-

ских верника од оне коју је описао у својој романтизираној аутобиографији. Посебно је важно истаћи то да је Доситејев запис управо везан за исти Манастир, Драговић, и исту паству коју је исповедао у Васкршњем посту, током свог другог боравка у Далмацији, док је чекао да отптује за Крф. Ако се сетимо да их је тада називао „светим грешницима“ који су од свих мотуђих зала средом и петком ракове јели и разрешавали пост на уље, да би се у екстремним ситуацијама покоји дрзнуо да опсује несташне јариће, са чуђењем запажамо да се истим људима, сада и овде, обраћа следећим речима: „О ви који сте заборавили душу, пак је осмрђавате сваки дан злим делима, неко блудом а неко клетвом, крађом, гrdњом, свађом, непокорством... Бежите безбожници и бездушниа не христијани. Кровице, убице!... поради душе не можеш постити! ... поради душе мучно ти је на Божије празнике у цркву у монастире поћи“.

Доситејеве проповеди одликује својеврсни светотајински минимализам. Литургијски живот у суштини не постоји – сведен је на проповед која једини има озбиљан значај у Доситејевом разумевању црквеног живота. Његово богословље засновано је на осиромашеном схватању *Овайлоћења*. Доситеј би на чуvenо питање Анселма Кенетерберијског: *Cir Deus Homo?* – одговорио без двоумљења: *ради проповедања*. А проповед, опет, има само етичку функцију – да охрабрује на морално поправљање. На овај начин је, како је тачно запажено, у Доситејевој теологији одбачено *Овайлоћење*, сотиролошка неопходност доласка Бога међу нас и његове еклисиолошко-светотајинске импликације.

Занимљиво је видети како сусрет класичног богословља и просветитељства у Доситејевом издању није само и увек једносмеран – где просветитељство обликује теологију. Постоје примери у којима се види како је Доситеј своје ново вино уливао и у старе мехове са којима је дубље био срастао неко што је то волео да призна. Тако је древни богословски манир чији класични пример представљају речи Светог Јована Дамаскина на уводним страницама његове *Дојмашке*: „И нећу, као што сам рекао, изнети ништа што је моје, већ сабирајући, колико могу, оно што су стварали угледни учитељи, саставићу кратку беседу.“ Доситеј применио пишући Харалампију Мамули о својим литературним наканама: „... не мислим у том себе хвалити, но оне љу-

де од којих сам што добро научио, из којих премудрих књига француских, немецких и талијанских најлепше мисли као цвеће избирати намеравам и на наш општи језик издати....“

Да је овај класични теолошки манифестија био манифестија епохе видимо и из најпознатијег теолошког дела XVIII столећа Рајићевог *Теолошког шела* где тумачећи начин организовања грађе – *дигалашку форму*: Пита *Рачићев* а одговара *Учићев* богословља, Рајић пише да је он приликом компоновања овога дела састављао питања, а да је одговоре исписивао из различитих богословских извора, да би се обезбедила веродостојност и шанчност богословља.

Једна од основних одлика Доситејевих беседа је одсуство сваког па и најмањег елемента полемичко-конфесионалног богословља у њима. Век који је по тачним речима М. Костића стајао у знаку верске самоодбране Доситеја проповедника не позива на такву врсту поучавања далматинске пастве – као што знамо посебно осетљиве на питања римокатоличких утицаја. Доситеј ни једном речју не помиње, а камоли осуђује, римокатоличко прозелитско и унијатско деловање.

Иако је био савршено свестан дубоких сукоба између Православне и Римокатоличке Цркве (епизода на свадби у селу на путу ка Пакрацу где се Доситеј расправљао о класичним темама конфесионално-полемичког богословља, као што је папски примат), опасности која је православним претила од Уније (епизода са унијатским манастиром у Загребу где се помиње могућност на силног унијаћења и Доситејева решеност да ни по коју цену не постане унијат – које се такође потом стидео) и сам био образован у таквома врстима полемичке литературе Доситеј у својим беседама у *популарности и норише* овакве садржаје.

Као својевртан неизбежни ехо у текстовима и студијама многих истраживача Доситејевог дела понавља се као опште место, чињеница да се он *стисао* *својих проповеди*. Доситеј пише: „Ти памтиш добро моје пребивавање у целој Далмацији, где сам ја с амвона проповједи говорио, не само по сели и по манастири, него и по први градови, како у Задру целу годину... А сад, веруј ми, *стисдим* се за нека ондашња говорења. А зашто то? Еда ли сам закон мој и веру изменио? Нисам, нити ћу док сам год жив. Но научио сам боље и разумније сврх мојега закона и вере мислити и судити. Књиге учених људи дале су ми способ, правоверије од

сујеверија распознати и чисто евангелско ученије од човеческих свакојаких преданија и приоддавања.... Не варају ме већ којекакве шарене боје, позлате и вњешно блистање: познајем што је нужно и темељито, што ли је случајно и излишње, које је право и внутрење богочестије и благочестије, који ли су вњешни обичаји, обреди или негомешање.“

Овај Доситејев стид тумачен је на различите начине. Некад *идеолошким* – другачијим гледањем на претходна знања и духовна искуства, а некад *уметничким* – због њихове несавршености као литерарних првина, *разложима*. У сваком случају, чињеница да је Доситеј поменуо а потом и образложио свој стид, казује нам да је у његовом интелектуалном и духовном развоју било више фаза као и то да су оне подразумевале извесне радикалне заокрете.

Као што је познато, Доситејеве беседе настале су након његовог боравка у Смирни где је упознао, и како сам каже заволео, рационалистичко и протестантизму блиско богословље Јеротеја Дендрине. Како је онда Доситеј, вративши се у Далмацију, хтео и могао да у својим беседама, поред лаганог појављивања класичних „доситејевских“ тема, ипак и даље задржава и исповеда основне поставке православног богословља, и то не било које, него управо оне против којих је потом највратненије говорио, остаје неразјашњено. Доситеј проповедник далматински, између осталог, без колебања излаже своје побожно поштовање и веру у чудотворну моћ светих моштију. Мошти Свете Петке, говори он, чудеса велика сваки дан чине и онима који са вером од њих моле сваку болесност лече.

Да ли је Доситеј тада још увек веровао у оно чemu је народ поучавао? Или је престао да верује, па је само из утилитарних разлога (желење за решавањем тешке материјалне ситуације и жеље да се не замери послодавцима) тако говорио? И чега се Доситеј на крају стидео? Онога што је говорио или онога што је био?

Закъчак

Будућност српске културе, црквеног и друштвеног живота, у крајњој линији – онога што ми данас добрим делом јесмо, у XVIII столећу усмерили су и обликовали српски школовани калуђери. Од тога где су били школовани као и тога каква су духовна и интелектуал-

на интересовања и афинитетите гајили зависило је и то којим ће путем сами поћи, а потом за собом повести генерације својих следбеника.

Два велика школска центра тога времена, латинизована Кијевска духовна академија и пијетистички, протестантски, Универзитет у Халеу враћали су српском народу његову надарену децу са измењеним уверењима и погледима на свет. Кијевски ѡаци су обукли маније друштвенијег кроја а Досицеј је своју скинуо.

Дуга је листа српских студената у Кијевској академији али се међу њима издвајају имена Дионисија Новаковића и Јована Рађића. Они су, вративши се са студија, постали учесници, а у много чему и носиоци, процеса промене црквене самосвести и форми њеног изражавања који се одиграо у српском народу тога времена. Исти је случај са студентима у Халеу међу којима првенствује Доситеј. Основна разлика лежи у томе што се припадници ове духовне оријентације црквеним животом даве само онолико колико морају. Њихова су интересовања другачија, амбиције различите. Као што су њихове колеге из Кијева средњевековну српску теологију и важећу црквену праксу повели у правцу једног новог црквеног израза, тако и они то настоје да учине са српским друштвом у целини. Секуларизација српске културе изникла је управо из њиховог дела.

Шта би се десило са Доситејем да је остварио свој просветни идеал: *Кијево или Москву* тешко је рећи. За разлику од великог броја Срба у XVIII веку који су тамо били на школовању Доситеј у томе није успео. Да је то учинио, од њега би, вероватно, постао теолог попут Јована Рајића и тада би његов однос не само према проповедима које је говорио него и према теологији у целини био другачији.

Овако, Доситеј као богослов, и проповедник остаје на известан начин, недоречена, недомишљена фигура. Зато се о њему и може тако различито судити. Мита Костић тврди да је Доситеј имао „за оно време пуно стручно богословско образовање,“ Иринеј Ђирић да он „нема систематско богословско образовање,“ а Владика Атанасије Јевтић да Доситеј „није био никакав богослов.“ Ма колико то, на први поглед, изгледало чудно, сви су они у својим оцени Доситеја и његовог богословља, на одређен начин, у праву.

Из православне ризнице тумачења Светог Писма

Јаков Заведејев, Јаков Алфејев и Јаков, брат Господњи

гр Предраг Драјчиновић

Лично име Јаков често се помиње у списима Новога Завета. Ако изуземо старозаветној праведнику Јакова, који се такође често наводи као пример или штић за одређене догађаје, колико особа са именом Јаков срећено у новозаветној Цркви?

Светом Писму Новога Завета постоје три особе које носе име Јаков, а то су: Јаков Заведејев, Јаков Алфејев и Јаков, брат Господњи. Приликом читања новозаветних списка важно је правити разлику између ових личности које се спомињу на различитим местима, пошто у противном може доћи до неразумевања или недоумица о ком се Јакову ради. У нашем излагању ограничићемо се само на податке о личностима који су нам доступни у Новоме Завету, без осврта на бројне приче и просопографске податке које је каснија црквена традиција сачувала о њима.

У грчком тексту Новога Завета име Јаков се среће у две варијанте које нису препознатљиве у српском преводу. Грчким написано име Ἰακώβ се увек односи на старозаветног патријарха Јакова (види нпр. Мт 1,2; 8,11; Мк 12,26; Лк 1,33; 20,37; Јн 4,5-6; Дап 7; Рим 9,13 и др.), док се такође грчким написано име Ἰάκωβος односи на лично име Јаков, чија смо три носиоца, апостолске личности, већ поменули.

Јаков Алфејев

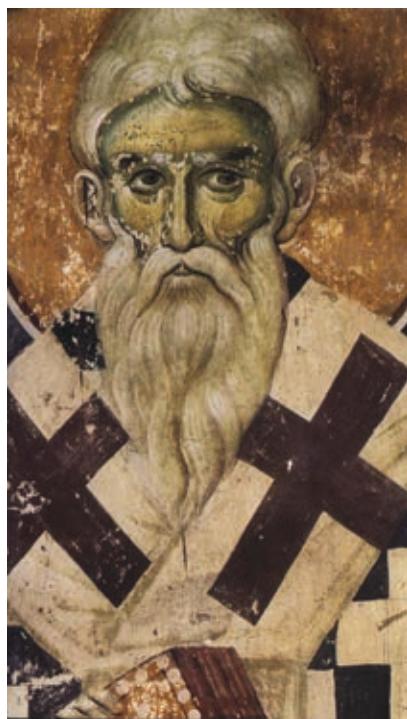
О Јакову Алфејевом нема податка у новозаветним списима. Он се

помиње као један од дванаесторице апостола (Мк 3,18). Алфеј је био његов отац о коме такође нема даљих података. Јаков Алфејев помиње се само на списку Дванаесторице, а никада као актер догађаја описаных у Еванђелима, нити се пак појединачно тематизује његов апостолски и мисионарски рад у периоду после Вакрсења.

Јаков Заведејев

Јаков Заведејев био је рођени брат апостола Јована Богослова. Њих двојица се заједно наводе на списку Дванаесторице, одмах после апостола Симона Петра: „И Јакова Заведејева и Јована брата Јаковљева, и нађену им име Воанергес, што значи синови грома“ (Мк 3,17). Јаков се помиње пре Јована што сугерише да је био његов старији брат. На најстаријем списку Дванаесторице у Еванђељу по Марку браћа и синови Заведејеви наводе се заједно, за разлику од Петра и Андреја које на списку раздвајају управо њихова имена (Мк 3,16-18). За разлику од Јакова Алфејева, о Јакову Заведејеву поседујемо више података. Он је један од тројице привилегованих ученика. Заједно са Петром и Јованом присуствује оживљењу кћери старешине збор-

нице (Мк 5,37). Са истом двојицом присутан је на гори када се Господ Исус преобразио (Мк 9,2). Он се, заједно са својим братом, појављује у приповести о молби синова Заведејевих да заузму места најближа Господу у слави његовој (Мк 10,35-40) што је изазвало негодовање осталих апостола (Мк 10,41). Ова молба била је повод да Исус јасно формулише суштину хришћанског живљења које треба да се одвија у служењу другима и жртвовању за друге (Мк 10,42-45). У групи је ученика којој Исус предсказује разрушење храма (Мк 13,3) и понова само са Петром и Јованом присутан приликом последње молитве Исусове у Гетсиманији (14,33). Јаков Заведејев је дакле не само припадао кругу Дванаесторице, већ и једном ужем кругу најинтимнијих ученика Исуса Христа. После Христовог Вакрсења Јаков је у Јерусалиму са осталим ученицима где се на листи апостола наводи одмах после Петра, тачније у пару са њим (Дап 1,13) што сведочи о његовом високом положају међу апостолима. За живота Христовог, његов верни следбеник апостол Јаков Заведејев пострадао је врло рано у Јерусалиму за свој веру за време Ирода Агрипа I (41-48. год.): „А у оно време подиже цар Ирод руке да мучи

С лева на десно: Св. Јаков Заведејев, руска икона из 18. века, иконостас Цркве Св. Преображења у Манастиру Кизи, Карелија (Русија), детаљ; Св. Јаков, брат Господњи, фреска из Караје (Света Гора), детаљ; Св. Јаков Алфејев, руска икона са иконостаса из 19. века, Владимирски регион, детаљ

неке од цркве. И погуби Јакова, брата Јовановог мачем" (Дап 12,1-2).

Јаков, брат Господњи

Јаков, брат Господњи, за разлику од Јакова Алфејева и Јакова Заведејева, постао је следбеник Исуса Христа тек после његове смрти и Ваксрења. Апостол Павле помиње да се Ваксрли Господ Христос јављао сукцесивно многима, међу њима и Јакову (1Кор 15,7). Овде Павле сигурно мисли на Јакова, брата Господњег, пошто је већ раније навео да се Ваксрли јавио Дванаесторици којима је припадао Јаков Заведејев (1Кор 15,5). Биће да је ово боговиђење одредило даљи животни пут Јакова, брата Господњег. Апостол Павле га помиње као јединог од апостола кога је срео приликом своје посете Јерусалиму (Гал 1,19), као свога сарадника у мисији (Гал 2,9), али и као ауторитет на кога су се позивали строги јудеохришћани који су захтевали од хришћана из незнабоштва да прихвате ѡудејске обичаје (Гал 2,12). Он се у историји хришћанске Цркве као носилац црквеног ауторитета први нешто конкретније наводи на апостолском сабору у Јерусалиму (15,13) када и износи своје меродавно мишљење у вези даљег

односа хришћана према незнабоштима који су заинтересовани да приме хришћанство: њихове обавезе према ѡудејству редуковане су на минимум (Дап 15,19-20). Јаков, брат Господњи, је у ранохришћанској традицији запамћен и као писац једног новозаветног списа, Јаковљеве саборне посланице која одише духом хришћанске љубави, социјалне правде и непоколебљивом вером у Бога. За разлику од многих апостола који су пострадали и били прогнани непосредно после страдања архијакона Стефана (Дап 6,14; 7), Јаков је читав живот провео у Јерусалиму, а захваљујући своме високо моралном ѡудејском начину живота није остављао простор ѡудејским религијским ауторитетима да га осуде за издају отачке вере. Његово ревновање за Закон донело му је и титулу „Праведни“. Међутим, око 60. године политичка ситуација у Јерусалиму се све више заоштравала тако да је и Јаковљева ѡудеохришћанска црква постала мете ѡудејских религијских ауторитета. Ќудејски историчар Јосиф Флавије извештава да је Јаков погубљен 62. године – на основу пресуде већински садукејског синедриона, јер је наводно прекршио Закон. Фарисеји, који су такође били веома строги у погледу држања Закона, нису се слагали са овом одлуком и чак су уложили протест против ње код новог управника. То показује да је Јаков пострадао као жртва политичке интриге и да је његов ѡудеохришћански морал био светла тачка чак и за противнике хришћана, фарисеје. Убрзо после Јаковљеве смрти јерусалимска заједница се полако осипа, да би после ратних година 64-70. изгубила сваки утицај. Јаков, брат Господњи је у црквама Истока веома поштована личност. Покушавајући да искористе његов општецрквени ауторитет многи су писали списе под његовим именом, од којих је најпознатије Протоеванђеље Јаковљево које описује живот Пресвете Богородице Марије. Најстарија источна Литургија носи управо његово име: Света Литургија апостола Јакова, брата Господњег. У многим преписима Новога Завета на истоку његова посланица је стављана чак и испред Павлових, што је јасан показатељ о ауторитету који је свети апостол и мученик уживао у црквеним заједницама истока.

Надамо се да ће овај кратак преглед тематике везане за име Јаков у новозаветним списма бити од помоћи читаоцима Светих Списа да боље разумеју о ком Јакову се ради у одређеном тексту.

Путопис по древним православным крајевима

Православна Црква у јужној Италији – Калабрија

Архимандрит Јован Радосављевић

До средњовековних времена Калабрија и Сицилија су биле настањене претежно православним житељима. Данас ове области припадају италијанској држави, међутим у њима још увек постоје православни верници, као и православни манастири и цркве, са активним црквеним животом.

На самом југу Италије, у Калабрији, у месту Семинара, налази се сада православни манастир, посвећен Светом Илији и Светом Филарету. Настојатељица овог грчког манастира је игуманија Стефанија Стanoјковић, Српкиња из Никшића у Црној Гори. Отац јој је родом из Лесковца. Био је војно лице, а мајка из Никшића где је и рођена мати Стефанија 1963. године. Дошла је у тај манастир пре неколико година по благослову Високо-преосвећеног Митрополита црногорско-приморског Г. Амфилохија Радовића.

Манастир су подигли Грци, веома лепо живописали и уредили. Поред цркве је лепа звонара. Све је лепо ограђено. Преко пута улице налази се и леп, пристојан манастирски конак, за боравак манастирског особља и гостију.

Манастир је под јурисдикцијом православног грчког епископа тога краја, који манастир повремено посећује и у њему служи. Са његовим благословом могли смо и ми, српски свештеномонаси служити, јер смо из разговора телефоном приметили да поштује и воли Српску Православну Цркву и српски народ.

Иза манастирског конака, око 50 метара удаљен, преко улице, налази се један, око четири метра, ви-

сок стуб четвртастог облика од неке веома старе грађевине. Игуманија Стефанија вели да је тај стуб остатак од некадашње средњовековне грађевине, која се звала *Семинара*, или тачније *семинарија*, која је поред манастира служила као школа и центар православни у рангу факултета – за предавања и одржавања семинара из црквене уметности и културе. Тако је тај центар са својим манастиром имао у својој доминацији и управљању још око 13 православних манастира који сада више нису у функцији, већ су познати само по имену – будући да се налазе у рушевинама. Тако је због целог свог верског, односно црквеног, уметничког и уопште културног живота овог центра код православних у Калабрији, овај крај са градом прозван до данас *Семинара*.

У време средњег века, Калабрија као јужни део Италије са Сицилијом је била под великим утицајем Грчке Православне Цркве, и у Калабрији се налазило много православног народа, цркава и манастира.

Из тог периода познат је историји Православне Грчке Цркве Варлам са својим учеником Акиндином и њихово католичанство и православље, због чега је по савету Св. Стефана Дечанског, када је Варлам застранио и уносио немир у Грчку

Православну Цркву, византијски цар га одстранио и удаљио из своје земље. Ово напомињемо зато што се Варламово име још увек помиње у овом граду Италије, у Семинари. Сvakако да је имао неку улогу своју у њему, односно у том културном и уметничком центру.

Ктитори овог манастира јесу свештеномонах Илија и монах Филарет. Живели су у два различита времена и оба су родом са Сицилије. Према Житију Светих из Охридског Пролога, преподобни Илија Калабријски је Грк по пореклу и настојатељ Манастира Меликука у Калабрији, у јужној Италији. У време иконоборства на Истоку, многи источни монаси пребегну са иконама у Калабрију. Временом се у Калабрији веома рас простре живот монашки. Калабријски монаси одликовали су се и великим ученошћу и великим строгошћу живота. Једно време, тамо је у Калабрији било много православних манастира и монаха, да су Калабрију сравњивали са древним Мисиром. Православна Калабрија је доцније кроз векове потпадала под власт охридских архиепископа. Као у Калабрији, тако је и на Сицилији у то време био развијен православни, хришћански и монашки живот, па су и Калабрија и Сицилија носи-

1

У време средњег века, Калабрија као јужни део Италије са Сицилијом је била под великим утицајем Грчке Православне Цркве, и у Калабрији се налазило много православног народа, цркава и манастира.

ли назив Велика Грчка. Преподобни Илија упокојио се у Солуну 903. године.

Преподобни Филарет био је по предању монах, и живео је много раније као велики подвигник свега тог живота у Калабрији у истом манастиру и месту где се касније прославио светим животом преподобни Илија.

У приморском крају Калабрије био је веома познат Манастир Светог Николе Казуланског са својим православним монасима и типиком.

Недалеко од Манастира Светог Илије и Филарета у Семинари налази се морска лука и леп приморски град Ређо-Калабрија. Тамо се налази и красан нов православни храм у коме служе грчки и руски православни свештеници, јер има и православног народа више народности.

Наспрам тога града налази се велико острво Сицилија, до којег се бродом може допловити за 20 минута. Главни животни извор за из-

државање острвљана је трговина, море и туризам. Градови су им лепи и веома богато украсени и уређени. Имају свега.

Сицилија је као и Калабрија била у древно време претежно православна. Сада се понегде разазнају темељи црквишта и манастира. На Сицилији се поред осталих народности налази и око 60 000 Срба из Васојевића у Црној Гори. По предању доселили су се на Сицилију у 15. веку. Главни град острва је Палермо. На Сицилији се вековима поштује Свети Панкрatiје као заштитник. Његове свете мошти налазе се у граду Таормини, где је вековима прослављан и посећиван од православних.

Слике:

1. Манастир Светог Илије
2. Црква Св. Павла у Ређо ди Калабрији
3. Стуб од Семинаре

2

3

Светитељ Западног Балкана из времена неподељене Цркве

Свети Јероним Стридонски

Радован Пилићовић

Подвижник, богословски писац, знаменити преводилац Св. Писма на латински језик, теоретичар хришћанске аскезе и историчар Цркве, свети отац чији опус у Мињовој Патрологији обухвата неколико томова.

Четврти век после Христа био је важан период у развоју организације хришћанске Цркве и златно доба стваралаштва на пољу црквене књижевности. Упркос добро познатим теоријским сучељавањима, идеолошким борбама и богословским расправама, у IV и V веку је дошло до учвршћивања црквене догме. Хришћанска вера се ширила најпре на арамејском и јелинском језику, са даљим ширењем по Римском царству на латинском, коптском и сиријском, а како је време пролазило и на језицима „суседа“ *Pax Romanae* – готском, грузијском, јерменском... Запад Римског царства у V веку говорио је латинским језиком и варваризованим варијантама позног латинитета, онако како су се у себи народа појављивали на историјској сцени Визиготи, Остроготи, Бургунди и други „дошљаци“ који су насељавали тадашњу Европу.

Латинско православље

По нашем данашњем поимању, латинско хришћанство је повезано са докматском, канонском и еклисијолошком декаденцијом. Ипак, у времену неподељене Цркве, пре Великог раскола 1054. године, латински запад је еклесијално и културолошки припадао Васељенској Цркви Христовој, вери патријаршијске „пентархије“, заједничких светих отаца и предања Седам Васељенских Сабора. Свети оци и учитељи Цр-

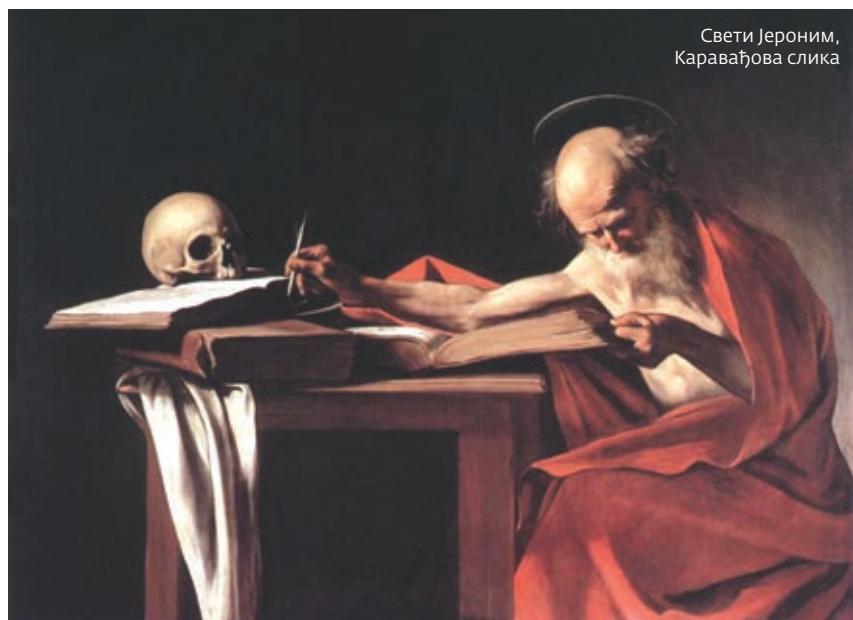
кве, као Св. Јероним Стридонски, Св. Августин Хипонски, Св. Иларије Пиктивијски, Св. Амвросије Медиолански и други, оставили су за собом богату и обимну богословско-књижевну заоставштину. У овом низу, један свети отац нам је важан у литургијско-предањском смислу, али и у завичајно-историјском погледу. Почесто ограничени нашим (не) свесним „византинизмом“, на то не обраћамоово довольно пажње.

Реч је, наиме, о Св. Јерониму, подвижнику, богословском писцу, знаменитом преводиоцу Св. Писма на латински језик, теоретичару хришћанске аскезе и историчару Цркве. По сведочанству које је на неколико места оставио, а најважније је оно на крају његовог дела „О знаменитим мужевима“, каже да је рођен у месту Стридон у крајевима далматинско-панонске границе: „Ја Јероним, рођен од оца Јевсевија из града Стридона који се налази у области на граници између Далмације и Паноније, а који је био уништен од стране Гота“ (*De viris illustribus*, 135).

Археолошким испитивањима Стридон до дана данашњег никада није поуздано убициран, међутим по неким радовима, који негују историјско-филолошки приступ и који завређују пажњу, ти крајеви би се могли односити на пространо крашко поље које се протеже од Бушког блата до обронака Динаре, а данас је познато као Лијевањско и у његовом продужетку Граховско поље.

Стридон „у Стрмици код Грахова“

У средњем веку је била жива традиција да је Јероним пореклом са балканских простора, оног дела Европе који је настањен словенским становништвом. Аутори који су стварали на подлози хуманизма и ренесансе XV и XVI века су у својим ерудитским покушајима Стридон идентификовали са Зрењом у Истри, античким Сидроном код Скрадина, или су га смештали на „међу Паноније и Далмације“, отприлике код данашњих Окучана. Новија филолошка давијања су Стридон јаче доводили у везу са Зрином, постојбина и поседом грофова Зринских, у доњем Поуњу. У трици за родни крај Св. Јеронима није изостајало ни западно Међумурје, где тамошња црква посвећена овом светитељу у месту Штригову претендује на решавање проблема светојеронимовског завичаја. Али то место је дубоко у римској провинцији Панонији, иако вреди поменути да папа Никола V 1447. године заповеда становницима Штригова да подигну цркву у част црквеног отца. Историчар Цркве, археолог и римокатолички свештеник Фране Булић (1846-1934), Стридон идентификује са Босанским Граховом, а то мишљење заокружује у подужој расправи: *Стридон – Грахово поље у Босни, родно мјесто Св. Јеронима*, Загреб, 1920. г. Разлог да се родни Стридон Св. Јеронима смести јужно од Гламоча, а према Босанском Грахову, је тај што се у том региону на-

лазио градић Сидроне (*Σιδρωνα*), кога помиње стари географ Птоломеј, а у пред-августовско време, уочи рођења Господа и Спаса Нашег Исуса Христа, кроз те крајеве је заправо и пролазила међа провинције Далмације и Паноније.

Пре Франа Булића, Јеронимов Стридон је на Тромеђу у околину Босанског Грахова смештао и франческанец Матија Петар Катанчић (1750-1825), историчар и географ, који у своме делу *Orbis Antiquus* (први том, Будим, 1824), каже да је Стридон „данашња Стрмица (*hodie Stermitza*)“, додајући: „Божански писац, када каже да се Стридон налази на граници Паноније и Далмације, јасно указује на она места, где се данас додирају (*стичу = concurrunt*) грањице Хрватске, Босне и Далмације“ (стр. 336). Занимљиво да су тамошњи антички археолошки локалитети, као света места, у народу тога краја поznата као „црквине“ или „градине“, били и у сакралном животу и традицији Православне Цркве утврђена и присутна. У новије време у радовима западних историчара Цркве Стридон се смешта у околину Аквилеје.

Св. Јероним у култу и антикулту

Св. Јероним (347-420) је из родне Далмације (Илирика) наставио школовање у Риму, Триру и Аквилеји. Жеља за духовним усавршавањем одвела га је на Исток, и он одлази у

земаљску постојбину Господа Исуса Христа, Палестину, где учи јелински и јеврејски језик. Овладавши филолошким оруђем погружава свој ум у изворе богопознанца, свештене списе Откривења и светоотачку књижевност. Скрасивши се у Витлејему предузео је подухват превода Св. Писма са јеврејског на латински језик, преводио је смислено, а не ропски, на тадашњи општераспрострањени народни латински језик, по коме се превод назива *Vulgata*. Књижевни опус Св. Јеронима у Мињовој *Патрологији* обухвата неколико томова.

Активном културном политиком Римокатоличка црква је користила везаност Св. Јеронима за простор „Далмације и Паноније“ како би култ његове личности користила не само у мисионарске већ и у прозелитске сврхе. Тако је средином XV века устројен „Колегијум Св. Јеронима илирског у Риму“ (*Collegium Sancti Hieronymi Illyricorum in Urbe*), установа која је имала за циљ да школује свештенички кадар на простору од Истре до Дрине, што је по западњачком поимању *Illyricum Sacrum*. Јеронимов лик је често лајт-мотив у великим културним делима на простору Далмације, као и Босне и Херцеговине. Вредно је помена да чувени грбовник из Фојничког самостана, цртан и писан крајем XVII века, на „славу Стипана Немањића цара Срба и Бошњака“, као једну од уводних илustrација има Св. Јеронима. Босански фрањевци из времена турократије

негују немањићке државотворне традиције и успомене, али и старохришћанске вредности. Језуита Данијеле Фарлати (1690-1773) у свом „Светом Илирику“ има неколико иконографских представа Св. Јеронима као „Илира“. У задарском музеју *Сребро и злато* на једном уметничком делу приказан је Св. Јероним како се бије у прса молећи за опроштај „Опрости ми, Боже, што сам Далматинац!“. Не само да је таква флагелантска интенција за осуду, са становишта поимања аскезе историјског светитеља сасвим и нетачна, него и приметно романсько ниподаштавље словенске источне обале Јадрана, глагољашке литургијске традиције. Острвски и приморски „глагољаши“ су своје писмо и традицију везивали за ауторитет великог Стридоњанина, а то древно словенско писмо се често назива *scriptura hieronymitana*. У календару Православне Цркве, Св. Јероним се празнује 15/28. јуна, на Видовдан, а тај дан је значајан и за још једног знаменитог Граховљака новије српске и европске историје.

По виђењу неких класичних филолога и историчара Стридон је управо у околини Босанског Грахова, на простору између Книна и Грахова, од Стрмице до Ресановаца, стога ће са правом обнова параклиса посвећеног Св. Јерониму на Градини код Босанског Грахова, у Епархији бихаћко-петровачкој, бити литургијско оживљавање историјске успомене и важности његовог завичаја.

Из историје црквеног библиотекарства

Старохришћанске манастирске библиотеке на Западу

ђакон mr Ненад Идризовић

Манастири су на Западу у средњем веку били културно-просветитељски и економско-друштвени центри. Представљали су посреднике између високе књижевне културе и друштва – место где се није само упражњавала молитва, него место где се чувало и стицало знање; тако је настала максима: „Манастир без библиотеке је као војни камп без оружја“.

Почетком VI века на Западу су почеле да се оснивају при манастирима библиотеке и преписивачке радионице (скрипторијуми). Манастири су на Западу (у средњем веку), били културно-просветитељски и економско-друштвени, организаторски центри. Први манастири на Западу били су устројени као градови. На свом имању имали су библиотеку, болницу, сиротиште, школу и преписивачку радионицу. Монаси су поред својих духовних обавеза обраћивали земљу, гајили стоку, радили занатске послове и бавили се науком. У том периоду (VI век), манастири су представљали посреднике између високе књижевне културе и друштва – место где се није само упражњавала молитва, него место где се чувало и стицало знање; тако је настала максима: „Манастир без библиотеке је као војни камп без оружја“. Преписивачи су били врло поштовани и њихов рад у скрипторијуму се поредио са радом у пољу. Манастирски скрипторијум се налазио у великој осветљеној просторији са столом на средини, за којим су седели монаси преписивачи, а редактори, преводиоци и рецензенти су седели у другим просторијама. На столу је био уредно положен алат за рад: перо, дрвени лењир, оловка, шестар, пловућац (камен) за брисање грешака и школка за исправљање страница. Монаси су у скрипторијуму имали различита послушања: једни су преписивали Свето Писмо, други су преводили дела грчких црквених писаца, а трећи су писали летопис.

Библиотека Манастира Виваријум

Велику улогу у ширењу књиге и науке на друштвеном пољу на Западу имао је римски сенатор Флавије Магно Аурелије Касидор (око 485-580. г.). Једно време био је саветник краља Теодорика Великог (454-526. г.), код кога је писао службена писма, указе и различите државне акте. Он је 555. године (у неким изворима 546. године) основао у Сквилицији, некадашњем Скилетиону (Калабрија) Манастир Виваријум, са циљем да он представља научну установу са библиотеком истраживачког карактера. У њеном фонду су се налазиле књиге из медицине, географије, пољопривреде, хришћанске историје, дела старих грчких и латинских писаца и неколико примерка Светог Писма. Ова библиотека је у средњовековној Европи представљала образац каква треба да буде манастирска библиотека, која није била направљена само за потребе манастирског братства, него за јавно-друштвену употребу. После Касидорове смрти Виваријум није опстао а његов библиотечки фонд био је пренет у Ватиканску библиотеку.

Библиотека у Виваријуму позната је још по томе што се у њеном фонду налазила прва, латинска, обједињена верзија Светог Писма – Codex grandior. Раније је требало консултовати различите томове за сваку књигу Светог Писма. У библиотеци су се налазила три примерка Светог Писма која нису сачувана. Први се састојао од девет томова издвојених на седамдесет јед-

ну књигу; други са текстом Јеронима Стридонског на 636 листова; и трећи већ поменути Codex grandior, чији је превод начињен према Септуагинти у седамдесет књига и 760 листова, који је поправио Јероним Стридонски. Рукопис Codex grandior послужио је као узор за Codex Amiatinus, који је преписан у Риму у VI веку. Један бенедиктански монах из Манастира Вермут-Цероу (Енглеска), по имену Цеолфрид, упутио се 716. године у Рим да поклони овај рукопис. У току путовања он се упокојио али рукопис је ипак стигао да римског папе Гргора II.

У организацији скрипторијума Манастира Виваријум, реорганизован је текст Светог Писма – подељен је на нумерисана поглавља (capitula). Овакав систем поделе важиће све до париске прераде у XIII веку.

Библиотека Манастира Монте Касино

Свети Бенедикт Нурсијски (око 480-547. г.) основао је Манастир Монте Касино у Кампањи на југу Италије 529. године, где је по угледу на Правила источних отаца Св. Василија Великог и Св. Пахомија, написао своја чувена Монашка правила. Због тога што је саставио ова Монашка правила, постао је духовни отац монаштва на Западу. Вероватно под организационим утицајем Манастира Виваријум, у оквиру манастира основао је школу, библиотеку и скрипторијум. Највише времена после молитвеног правила, Свети Бенедикт Нурсијски и његово братство

Манастир Монте Касино,
поглед са польског војног гробља

посвећивали су читању књига; братство је у слободно време читало књиге, а два најстарија монаха међу њима, надгледали су остало братство, да ли своје слободно време проводе читајући књиге. За читање књига било је предвиђено време од четири сата дневно. Најчешће се читало Свето Писмо са коментарима светих отаца, *Житија светаца и Правила Св. Василија Великог*. Манастир Монте Касино био је уништен од стране Сарацена 883. године. Обновљен је у X веку и постаје веома значајан духовни и интелектуални центар, када су његова три монаха избрана за папу – Стеван IX (око 1020–1058. г.), Виктор III (око 1026–1087. г.) и Геласије II (око 1064–1119. г.).

Без обзира што је Свети Бенедикт Нурсијски, придавао већу важност духовном усавршавању наспрам интелектуалног образовања, ипак је у свим бенедиктанским манастирима који су се оснивали у Европи (у другој половини VI века) много више времена уложено на изучавање и преписивање књига, међу којима је поред дела црквених отаца, био и велики број дела класичних писаца. Познавање грчког и латинског језика било је неопходно за читање црквених књига. Како би што боље савладали ове језике, монаси су углавном стицали вештину читајући дела класичних писаца. Ови бенедиктански монаси створили су међународну књижевну културу, која је најпре била хришћанско-класичног карактера, али која је у себи ипак очувала везу са интелектуалним наслеђем класичне антике.

Из полупорушеног Манастира Монте Касино 673. године, Егулф преноси мошти Св. Бенедикта Нурсијског у галски Манастир Флери сир Лоар (централна Француска). Од тада, *Монашка правила* Светог Бенедикта Нурсијског почину да буду нарочито практикована у Галији, што је утицало да преписи рукописа познатих црквених и класичних писаца, постају све приступачнији за читалачку публику.

Оснивање манастирских библиотека широм Европе

Ирски монаси су лутали по Европи, где су оснивали своје манастире. Тако је на пример Колумбан (540–613), који је стекао своје духовно и интелектуално образовање у Манастиру Бангору у Ирској, основао прво Манастир Јона (на Хебридима), а потом Манастир Ликсеј у Француској и Манастир Бобио у Италији. У фонду библиотеке Манастира Бобио (који је основан 613. године), налазила су се дела ирских црквених писаца, Касидорова *Сабрана дела*, као и дела Аристотела, Демостена, Цицерона, Хорација и Вергилија. Ирски монаси су преписивали рукописе у скрипторијуму најчешће на палимпсесту; текст који је првобитно био написан на пергаменту (углавном грчких и латинских философа) био је брисан и преко њега је исписан нови текст. Многи рукописи су сачувани захваљујући палимпсесту, јер је са флоресцентним фотографисањем омогуће-

но да се открије садржај избрисаног текста. Трудом ирских монаха, ста-рохришћанско и класично књижевно наслеђе, постали су доступни другим европским народима.

У Француској је око 657. до 661. године основан Манастир Корби, (као испостава Манастира Ликсеја), који је имао библиотеку и добро организован скрипторијум. По послушању игумана постављен је један од братије за управника скрипторијума, који је руководио пословима у радионици – од набављања књига, њиховог преписивања, украшавања, повезивања до одлучивања колико је примерика потребно, јер поред тога што су преписивали књиге за попуњавање манастирског фонда, неке књиге су рађене по поруџбини за новчану надокнаду. За библиотекара постављен је по послушању један монах, који није само чувао библиотечки фонд, него је имао и обавезу да састави каталог књига.

Ширењем хришћанства ка северу Европе (Германији, Скандинавији и Балтику), оснивају се нови манастири. Они постају чувари писане културе и античке традиције. Скору у сваком новом манастиру оснива се библиотека и скрипторијум. У *Манастирским правилима*, почели су да се појављују одељци о дужностима монаха који по послушању раде у библиотеци. *Манастирска правила* предвиђају да део дана буде посвећен преписивању књига у скрипторијуму, како би се хришћанство путем писане речи ширило све брже и брже.

– Осам векова Милешеве –

Пуноћа времена

Живорад Јанковић

Повод за састављање поменутог пописа старих храмова из прве године устанка према проти Матији био је планирани пут устаничке депутације (прота Матија Ненадовић, Петар Новаковић Чардаклија, трговац Јован Протић) у Русију, у јесен 1804. године. „Попишемо од сваке нахије где годе има каквих зидина, развалина или гомила камења од цркава и монастира, и кажемо да су то све Турци сада поразоравали...“ Поред овог противног сведочења, сачуван је и један препис самог пописа. Заслуга за то припада тадашњем професору Лукијану Мушицком потоњем настарателју Манастира Шишатовца и каснијем епископу плашчанском. Текст документа је пун допуна унетих руком самог Мушицког.

Од толико учених људи оног времена, који живе на подручју Карловачке митрополије, само појединац, Вук је осетио вредност и значај песме и личности њених певача. Све своје занимање за ову област учени Лукијан Мушицки сажео је само у три реченице, и то више из поштовања према Вуку. Лично га није интересовало ни толико. При сусрету са Вишњићем, о његовом певању је забележио: „С почетка востанија србског почeo сочињавати. Кромје (сем) њега, нико нијe певao новe песme. Питао с војске пришедше за битву, ко је предводио, где су били, ко је погинуо, против кога су ишло.“ Текст Мушицког је сажета биографија од око две штампане стране за коју се не би рекло да потиче од једног књижевника. Слепи старац је само због тога требало да се ломата до Шишатовца јуна 1817. године. И да је бајке Филип причао, очекивала би се већа пажња од ученог архимандрита.

Вук је осетио разлике код Срба са две стране реке Саве. „Сербљи су као робови будући више до данас задржали свога национализмusa, него ови вамо у просвешченом и слободном цар-

ству: гди им је слобода правити своје цркве и на свом језику подићи школе... Оне исте науке које су се у време bla жењејшаго Патријарха Арсенија Чарнојевића у Сербији и у Херцеговини... по манастирима предавале, оне се исто онако и данас како онамо тако и овуда предају.“ О „инертности“ учених људи у Карловачкој митрополији говори и Прота: „Кад би за Карапођа бар у Срему (кад у Србији није било могуће) оволовико било учени Срба какве би Карапођа и његови војвода и све Србије славна историја била... И не би наши синови сад, а и потомство од страни списатеља приписивали и по туђим архивама истраживали као ми сад“.

О величини и значају општег Вуковог рада, а посебно оног усмереног на сакупљање и објављивање народних умотворина много је речено. Не чини га његово лично памћење већ метод, а он је такав да би се и данас после пуна два века истраживања уз напоре на глобалном нивоу нема шта суштински додати у погледу ефекта. Не постоји већи ауторитет код Срба у овој области од Вука. Природно даровит, слаткоречив – савременици су забележили да нису знали способнијег човека да од саговорника извуче што више а да сам каже мало: „Ја не знам од Вука вешијег човека заметати разговор и сазнати туђе мисли а од својих не казати више но што је наумио и опет нимало не удити поверењу и искрености у коме је почeo разговор.“ – Човек доброг опажаја и хитрог резона потпуно је доРастао овом послу.

Уз то Вук живи у правој „пуноћи времена“ – период устанка као један од најсветлијих у српској историји; време великих и несравњивих победа и јунака. Уједно то је време и великих певача пред којима и сам Вук као човек са великим бројем познанства и умећем процене остаје задивљен. То су пре свих Тешан Подруговић и Филип Вишњић. Са песмом се Вук већ у својој

кући саживео такорећи од рођења: „Ја сам се родио и одрастао у кући где су које дед и стриц, које различни други Ерцеговци, који су готово сваке године на зимовање долазили, по целу зиму песме певали и казивали потом сам по логорима како на Дрини и Лозници...“

Овде ће се само дотади питања неких Вукових „пропуста“. Са већином својих казивача имао је само по један сусрет у трајању од по неколико дана. Тако је било да са Подруговићем који га је „опчинио“ више од славног јунака Хајдука Вељка Петровића, чије је Житије Вук саставио више као песму у прози него као биографију устаничког великана. Кроз оцену Вељка који би у време Ахила и Обилића био њима рашкан, а у Вељково време питање је да ли би се они могли мерити са њим, Вук је дао посредно и оцену целе устаничке деценије где је Вељко један од символа јунаштва. Колико се Вељко својом изузетношћу издава од осталих великих општепризнатих јунака толико се и време ратовања под вођством Црнога Ђорђа својом изузетношћу издава од сваког другог времена код Срба.

Нажалост, и Подруговић и Вишњић су остали без биографије сличне Вељково иако су ње били итекако достојни. Тај посао је могао да обави само човек Вукових способности у Вуково време. Њему се ипак има захвалити и оно што се о овој двојици великана и толико зна.

Без њега о Филипу Вишњићу би се можда нешто и знало као оно што говори Сима Милутиновић Сарајлија у својој „Сербијанки“, како је војводи Луки Лазаревићу саветовао да на сто неуких ждребаца посади сто слепаца са сабљама у рукама и упути их према Турцима. По „виђењу“ слепог гуслара не постоји војска која би томе удару одолела.

Без Вука о Тешану Подруговићу знало би се само по једном помену такође у „Сербијанки“, Симе Милутиновића.

*Појис задужбина у песми „Зидање
Раванице“ записане од старца Рашка:*

Саградише млоге намастире:
Саградише високе Дечане,
Баш Дечане више Ђаковице;
Паћаршију више Пећи равне;
У Дреници бијела Девича,
И Петрову цркву под Пазаром;
Мало више Ђурђеве Ступове,
Сопоћане наврх Рашке ладне,
И Тројицу у Херцеговини,
Цркву Јању у Староме Влаху;
И Павлицу испод Јадовника,
Студеницу испод Брвеника;
Цркву Жичу више Караванџа;
У Призрену цркву свету Петку;
Грачаницу у Косову равном;
Све то јесу њине задужбине;
Ти остале у столу њиноме
И потрпа на гомиле блага,
А не гради нигде задужбине;
Ето нама не ће пристат' благо
Ни за здравље ни за нашу душу,
А ни нама, ни коме нашему.

*Појис задужбина из песме „Опетија зидање
Раванице“ записане од казивача из областни
Рудника:*

Цар Стјепане Високе Дечане
Бијеле се насрд Метохије,
Градио их дванаест година;
А слуга му цркву у Призрену;
Краљ Милутин Висока Девича
У Косову пољу широкоме;
Ђурађ гради Ђурђеве ступове
Свети Петар Бијелу Петрову
Краљ Симеун Студеницу цркву
А слуга му цркву Придворницу;
Цркву граде два Мрњавчевића
У Јелици у планини пустој,
Покривају јеловијем клисом;

То се ни изблиза не може поредити са оним што је речено код Вука о овом јунаку и певачу подједнако славном. „Никога ја до данас нисам нашао да онако песме зна као он што је знаю... Његова је свака песма била добра, јер је он (особито како није певао, него само казивао) песме разумевао и осећао, и мислио је шта говори. Био је паметан и као ајдух поштен човек; врло је радо којешта весело и шаљиво приповедао, али се притом никада није смејао...“. На сличну особу код Срба је тешко наћи. У ваздуху лебди питање зашто се о Тешану не може говорити са оном сигурношћу као о Филипу. Није га ни Вук као савременик и сарадник много познао. За њега је чуо тек у Срему. Певач одатле брзо одлази и тиме се губи из видног поља. О тачном времену и начину смрти Тешана се не зна. Тамо где круже разне приче нема правог знања.

Тешан и Вељко су два човека устанка који су Вука највише одушевили. Има међу њима разлике. Тешан делује као појединач, способан и истакнут или у оквиру заједнице. Не истиче се да би био предводник. Не чини то ни као хајдук ни током устанка. Вељко поред тога што се истиче као учесник мегдана којима одмерава своје способности са сличним, између противника окупља око себе људе који га прихватају и следе као вођи.

Постоји још један моменат везан за Тешана преко кога се услед превеликог интересовања за њега као певача брзо прелази. То је стање „отпадништва“ из реда устаничких ратника. Због сукоба са старешином напустио је земљу пре њене пропasti. По томе је унеколико сличан бившем хајдуку Тодору Боиновићу који на приближно исти начин иступа из војног поретка.

Према Проти Матији, то нису биле ретке појаве. Кад говори о хајдуку Новици он успут помиње и ту врсту невоља са којима је Црни Ђорђе имао да се носи. „Новица из Гараша, и он је после у Карађорђево време подигао ребелију на Карађорђа.... За Новицу и његово друштво против Карађорђа има се доста писати – а и за многе бунтовнике који су и кад на сирома Карађорђа бунили.“ Нажалост, од тог великог писања о коме говори прата, научи је данас на располагању само оно што је прата овде рекао. Остаје питање, како је то било могуће, с обзиром да су често принудно терани у борбу у моментима највеће опасности по земљу сви који могу оружје носити од десет до деведесет година.

Уз „пропусте“ Вука у односу према своја два врхунска певача треба поменути и „недостатке“ самих певача. Они су знали много добрих песама и коректно преносили оно што је до њих

дошло. Од њих потиче најбоље што је сачињено. Постоји, међутим и велики број вредних песама које до њих нису дошли. Славни Тешан, на пример, нема ниједну песму са пописом задужбина, а Вишњић има „верзију“ – преузету туђу подлогу је само широко разрадио уношењем нових појединости и већег броја манастира. Са собом Вишњић и Подруговић носе само део богате ризнице која је такође опште говорећи само делимично отргнута од заборава једино у оном слоју који је припадао Вуковом времену и захваљујући у највећој мери Вуковом раду постао опште познат. По самом Вуку оквирно речено сачувана је тек око једна петина оног песничког блага које је постојало. „Кад би се скupиле све наше јуначке песме, јамачно би и било још пет пута оволовико, ако не би и више. Само што сам и ја чуо (а за сад и нисам могао добити) биле би читаве две књиге колико ова треба“. И овде је илустративан пример Тешана. Од њега је Вук забележио двадесет две песме са преко 5700 стихова, – значи и овде би било речи само о петини сачуваног: „Он је знао још најмање сто јуначких песама, све оваки као што су ове, које сам од њега преписао, а особито од којекакви приморски и босански и ерцеговачки ајдука и четобаша, од самога Мијата Арамбаше знао је петнаест песама“.

Реплика Богородице Владимирске

Богородица Бездинска

Драјан Вукић

Копија иконе Богородице Бездинске, дело руку месићких сестара, стигла у Манастир Бездин

Чудотворна икона Богородице Бездинске била је најпоштovanija светиња у Митрополији карловачкој. Икону, реплику Богородице Владимирске, донео је из Кијева 1727. године монах Пајсије Грк. Кратко је боравила у београдској Саборној цркви, а затим је 1729. године пренета у обновљени Манастир Винчу. Године 1739, након продора Турака у Србију, која је у то време била под аустријском влашћу, винчански монаси су избегли у Банат и настанили се у Манастиру Бездин. Донели су и чудотворну икону Богородице, која је по манастиру стекла помесно име Бездинска.

По налогу Патријарха Арсенија IV Јовановића ова чудотворна икона је 1743. г. пренета у Карловце с намером да постане заштитница целокупног српског народа, у то време раздвојеног у три државе, у Аустрију, Турску и Млетачку републику, а обједињеног једино под његовом патријарашком влашћу. Братство Манастира Бездин, уз сагласност арадског Епископа Исаије Антоновића, жалило се Дворском ратном савету у Бечу. Овај је, пошто је испитао цео случај, донео одлуку да се чудотворна икона Пресвете врати у Манастир Бездин. На поновљену жалбу бездинског игумана, царица Марија Терезија је тек после смрти Патријарха Арсенија IV Јовановића наредила да се икона врати у манастир. По налогу црквенонародног Сабора Манастир Бездин је наручио копију чудотворне иконе, оковао је и даро-

вао Карловцима, пошто је оригинална икона 1748. године враћена у Манастир Бездин. Икона Богородица Бездинска посебно је била штovана у Банату због благодати њеног чудотворења која су зрачили из манастира по ком је стекла помесно име Бездинска. Оригинална икона боравила је у Манастиру Бездину све до 1918. године када ју је родољубиви Епископ темишварски Георгије Летић понео са собом у Велику Кикиндју. Првог јануара 1931. године Епископ Георгије Летић се преселио на упражњену Епархију вршачку. Са собом је понео и оригинал чудотворне иконе Богородице Бездинске.

Неколицина верника из Вршца је недавно посетило свог суграђанина и пријатеља, сада јеромонаха Симеона у Манастиру Бездин. Радосни што се манастир физички и духовно обнавља, хтели су и они да тој обнови дају свој допринос. На питање шта би желели да поклоне манастиру, отац Симеон је одговорио: копију иконе Богородице Бездинске. Са његовом жељом упознали су Епископа бранатског Никанора, који је узвишену жељу благословио и сам се укључио у њено остварење. Копија је израђена у иконографској радионици Манастира Месић.

У суботу 27. августа, на предпразништво Успења Пресвете, у 7 сати ујутру, Епископ бранатски Никанор, уз саслужењеprotoјереја-ставрофора Мојсија Јанеша, викара Румунске Епархије бранатске, и неколико својих свештеника и ђакона,

служио је Литургију. За време Литургије, копија иконе Богородице Бездинске, украсена венцем цвећа, стајала је у цркви. Икона је дело руку месићких сестара Анастасије и Катарине и искушенице Наташе. Писале су је три руке, у једну преточене, тако да икона говори једним сазвучјем. По одслуженој Литургији Епископ бранатски Никанор је са пратњом пошао у Вршац носећи копију Богородице Бездинске.

Епископ бранатски Никанор извршио је чин освећења нове иконе у дворској капели где столује њен оригинал. По одслуженом Акадисту нова Богородица Бездинска кренула је за Темишвар у пратњи Епископа Никанора, сестара које су је иконописале, верника – покретача овог чина и неколицине нас, који смо удостојени да будемо њена молитвена пратња. Пред темишварском Саборном црквом велики број верника са свештенством дочекао је поновљени лик Богородице Бездинске. Појан је Акадист Пресветој после којег су верници целивали Њен Бездински лик. Светиња је наставила пут ка Манастиру Бездин.

Манастир Бездин налази се на левој обали реке Мориш, на западу Румуније. Удаљен је свега 36 км од Арада. Најстарији писани помен о манастиру је из 1539. године. Бездинско братство је изнедрило тринаест епископа Српске Православне Цркве, међу којима су и патријарси Самуило (Меширевић, 19. век) и Викентије (Проданов, 20. век).

Снимио: Александар Путник

У Манастиру Бездину је проживео своје последње године живота велики исповедник православне вере, подвигник и молитвеник Кирило Цветковић. Рођен је 1791. г. у Баoshićima, у Боки Которској. Пострижен је у Манастиру Савини. Био је протосинђел и секретар у Шибенику у време Венедикта Краљевића. Пошто је открио план о увођењу уније, устао је против њега. Аустријске власти су га осудиле на дадесет година робије и утамничиле. По издржаној робији пртеран је у најудаљенији манастир Митрополије карловачке, Манастир Бездин. У њему је ћутао, молио се, водио дневник. Са сваке странице те драгоцене књиге избија велика доброта и хришћанска смерност. Ни дуга робија, ни страдања нису у њему угущила доброту, нити родила острашћеност. Из целог његовог хришћанског бића избијала је ведрина и хришћанска љубав. Умро је 1857. године. Сахрањен је у необележеном гробу у манастирској порти. Народ је сачувао успомену на њега. У умрлици је било наведено да је сахрањен са северне стране, 5 метара од женске цркве. Његов гроб је откопан 27. јула 2011. године, и на дубини од 3 метра, пошто је подигнут ниво порте, откривени су остаци његовог тела – веома добро очуване кости. Неколико пута су оправане да би их поново 1. августа Епископ будимски и администратор темишварски Лукијан са протосинђелом Јустином опрао у вину и миру. Дана 27. августа, реликвије су обучене и

положене у кивот, који је унет у цркву и постављен уз северни зид.

Истога дана, у поподневним сатима, копија иконе Богородице Бездинске је стигла у манастир. Више стотина верних, свештенство и монаштво, са Епископом будимским и администратором темишварским Лукијаном и румунским Архиепископом арадским Тимотејем свечано је уз звуке манастирских звона пред самом капијом дочекало икону. Дочеку су присуствовали и румунски монаси из Манастира Бодрог. Пошто је унета у храм, одслужжен је Акатист. Затим се Епископ банатски Никанор обратио домаћину и свим присутним, истакавши значај једног оваквог чина са жељом да света икона буде заштитница не само Манастира Бездин, већ и целе Епархије темишварске. Домаћин, Епископ будимски и администратор темишварски Лукијан, захвалио се Епископу Никанору и покретачима целе акције на љубави према Манастиру Бездину и драгоценом дару. У продужетку је служено бдение. За време вечере пригодно слово је одржао румунски Архиепископ арадски Тимотеј.

У недељу 28. августа, на празник Успења Пресвете Богородице, Свету Архијерејску Литургију су служили њихова преосвештенства епископи Никанор и Лукијан, уз саслужење више свештеника и ђакона. Појањем хора Саборне цркве из Темишвара управљао је диригент Јоца Бугарски. Беседу је држао протосинђел

Јустин из Темишвара. После резања колача, Владика Никанор је уручио лепе иконе Богородице Бездинске Епископу Лукијану, мати Ангелини и свима који су заслужни за овај духовни догађај.

У слављењу доласка и полагања на проскинтар иконе Бездинске Богомајке, у прослављању празника Успења Богородичиног, духовном лепотом је пленила игуманија Ангелина. Српкиња из Румуније. Њу је о празнику Успења, на Сабору Манастира Бездин 1995. године, за монашио блаженопочивши Епископ шумадијски Сава, тадашњи администратор Епархије темишварске и дао јој монашко име Ангелина. Тежак монашки пут прешла је мати Ангелина. Живела је сама у овом великом манастиру и није дозволила да се угаси кандило вере у овој светињи. Недељама, у зимским месецима, нико јој ни на врата није покуцао. Упркос свему, иако у дубоким годинама, увек је зашла у девету деценију живота, сачувала је ведрину, благост и милину у осмеху. Више није сама.

Слике:

1. Икона Богородице Бездинске
2. Дочек Богородице Бездинске у Темишвару
3. Епископи банатски Никанор, будимски Лукијан и Архиепископ арадски Тимотеј у Манастиру Бездин

Филмови о Исусу Христу: популарна британска мини серија о Христовом животу у режији Франка Зефирелија

Исус из Назарета (1977)

Ирина Радосављевић

Ова детаљна и исцрпна екранизација Јеванђеља представља неку врсту филмског Диатесарона, јер је покушала да обједини и хронолошки прикаже скоро све догађаје описане у Јеванђељима.

„Исус из Назарета“ је британска мини серија у трајању од шест сати и двадесет једног минута, дело италијанског режисера Франка Зефирелија, познатог по адаптацијама Шекспирових дела („Ромео и Јулија“, „Хамлет“, „Украдена горопад“) и режирању опера („Боеми“, „Травијата“, „Тоска“). Зефирели је, као искрен римокатолик, желео да причу о Исусу Христу приближи савременој публици и да, у времену отпадања од вере и губљења традиционалних вредности, подсети на лепоту и дубину хришћанске вере. За снимање је добио благослов папе Павла шестог, кога је упознао док је још био студент при Манастиру Светог Марка у Фиренци који је папа, тада као кардинал Ђовани Монтини, радо посећивао и разговарао са омладином. Зефирели се касније присећао шаљивих папиних речи да би у неко давно време режисере сахрањивали ван освештаног гробља, а данас их Црква радосно дочекује као оруђа за преношење добрих идеја и добре наде. Будући да је желео да филм послужи у дидактичке сврхе, Зефирели је окупио групу стручњака за Свето Писмо да би избегао сваку могућу грешку или недоследност. Уложио је огроман напор и труд у стварање најдетаљније и најтемељније екранизације Јеванђеља. Још пре него што се појавио, филм су напали амерички протестантски фундаменталисти јер су на основу Зефирелије-

ве изјаве да ће Христа приказати као обичног, нежног и крхког човека, закључили да ће филмски Христос бити лишен божанске природе. Ценерал Моторс који је требало да буде спонзор се повукао, али се већ након прве пројекције показало да разлога за узбуну није било.

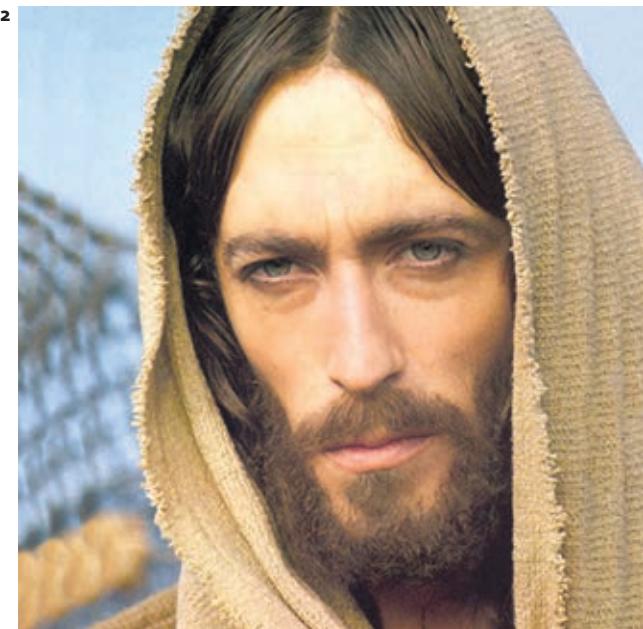
Особености наратива

„Исус из Назарета“ представља неку врсту филмског Диатесарона јер његов наратив представља покушај обједињавања сва четири јеванђеља ради што исцрпније представе јеванђелских догађаја. Фilm настоји да хронолошки прати догађаје од Благовести па до Ваксрења. Зефирели се трудио да постигне што већу историјску аутентичност кроз истраживање навика и обичаја људи онога времена. Чак је инсистирао да се, ради аутентичности, костими фарбају бојама добијеним од локалних биљака, како је то рађено у Христово време. У сцени Последње вечере одступио је од уобичајеног приказивања Христа за столом са ученицима, већ их је представио по тадашњим обичајима, у полулежећем ставу, окупљене око заједничке посуде. Такође, сматрао је да је много реалистичније да Христос на путу за Голготу носи само хоризонталну греду крста будући да је она сама тежила око четрдесет килограма. Поред верности историјским приликама и обичајима, Зефирели се

трудио и да се тачно држи Јеванђеља. Ипак, начињен је известан број одступања. У филму се појављује неколико измишљених ликова, од којих је најуочљивији Зера који је утицао на Јуду да изда Христа. Јудин мотив за издају се повезује са његовим политичким ставовима и везама са зилотима, а након његовог самоубиства, у подножју видимо разбацан новац који је добио за издају Христа, док га је по Јеванђељу Јуда вратио свештенцима. Приказана је Јосифова смрт која се у јеванђељима не спомиње, као и разговор између Христа и Вараве. Апостол Тома се представља као Јаиров слуга, а Марија Магдалена се поистовећује са женом која је Христу помазала ноге. Римски капетан коме је Христос исцелио болесног слугу се у филму поистовећује са једним од римских војника који стоје под крстом.

Глумачка расподела и Роберт Пауел као Христос

Фilm је сниман на локацијама у Тунису и Мароку, између осталог и на једно исламској тврђави из деветог века. Исте локације коришћене су и за снимање филма „Брајаново житије“ Монти Пајтона. Музiku је компоновао Морис Жар, француски композитор (отац чувеног Жан Мишел Жара), познат по свом опусу филмске музике („Лоренс од Арабије“, „Доктор Живаго“, „Сведок“...), а

за једног од сценариста ангажован је аутор чувене новеле „Паклена поморанџа“. Глумачку поставу чинила су многа позната имена из света филма. Зефирели је пажљивим и вештим одабиром избегао опасност нарушања тока и атмосфере филма појављивањем познатих лица (што је била једна од главних замерки Стивенсоновом филму „Највећа икад испричана прича“). У улоги Јована Крститеља појављује се Мајкл Јорк, цара Ирода глуми Кристофер Пламер, Никодима Лоренс Оливије, прељубници Клаудија Кардинале, Кајафу Ентони Квин, Ирода Питер Јустинов. Улогу Исуса Христа, Зефирели је поверио британском глумцу Роберту Пауелу. Пауел се ослањао на интерпретације Х. Б. Ворнера из „Цара царева“ (1927.) и Макса Фон Сидова из „Највећа икад испричане приче“ (1965.). По Зафирелијевом захтеву, Пауелов Исус не трепће никде у филму што је искоришћено као средство чији је циљ био да Христа разликује од осталих ликова и унесе извесну мистичну атмосферу у сцене у којима се појављује. Пауел је остао запамћен по прдорним плавим очима и благом погледу мада је његов изглед близи представама Христа западноевропске уметности него аутентичном јеврејском лицу са простора Палестине. Зефирели се веома трудио да ликове око Христа представи топло, људски, са њиховим врлинама, мањама, сумњама и недоумицама, а да

Христос задржи извесну различитост и дистанцу у односу на њих да би се тиме нагласила његова божанственост. Замера му се да је Христос тако остао помало далек и неприступачан, а на тренутке сентименталан и театранлан.

Пријем филма

Зефирелијев амбициозни подухват је испунио сва очекивања. Фilm је одлично прихваћен и врло брзо постао популаран широм света. Због свог телевизијског формата и свог детаљног и живог приказивања јеванђелских догађаја привукао је пажњу

публике и успео да је увуче у дубља размишљања и разговоре о вери и Богу. Иако није најбољи филм о Исусу Христу, свакако је најпопуларнији, а на известан начин је за публику поставио и стандарде за процењивање других филмова о Христу. На жаљост, заobiшле су га награде, али то у овом случају није много битно. Зефирелијева жеља да приближи Христа људима и да филм послужи у дидактичке сврхе је остварена. ■

1. Оливија Хаси у улоги Мајке Божије
2. Роберт Пауел као Исус Христос
3. Сцена Распећа

Из старог Православља

КАКВА ЂЕ БИТИ УЈЕДИЊЕНА ЦРКВА?

„Черч Тајмс“ од 29. IX 1967. доноси чланак под насловом:

„ПАПА КАО ЕПИСКОП-ПОГЛАВАР
БУДУЋЕ УЈЕДИЊЕНЕ ЦРКВЕ?“

Пошто је тај чланак изазвао живе коментаре и критике у круговима западњака, доносимо из њега главне мисли, са нашим насловом:

КАКВА ЂЕ БИТИ
УЈЕДИЊЕНА ЦРКВА?

Живимо у периоду када се на свим странама и са свих страна проповеда еванђелска љубав. Та еванђелска љубав треба да буде зрно из кога се очекује ницање јединства свих хришћана у јединственој Цркви Христовој.

Али, иако је љубав заиста главни елемент и основ и цемент јединства, људи се ипак питају и за конкретне облике уједињене Цркве. На таква питања одговарао је и Архиепископ Кентеберијски др. Рамзеј, на конференцији за штампу у Ситлу, где је прекинуо своје тронедељно путовање по Сједињеним државама да би се обратио Главном одбору Епископалне цркве.

Др. Рамзеј је изнео следеће тезе о уједињењу Цркви:

1) Јединство Цркве не може се усоставити кроз неколико дана, недеља, чак ни година. Циљ Хришћанске Цркве је „далек и тежак да се представи“, рекао је Архиепископ.

2) У тој Цркви морала би престасти ривалства између разних група, али би остале различите форме, на пример у богослужењу, као и „велика независност“ појединих група, без велике централне контроле. А постојало би „слагање у битним учењима, свештенству и св. тајнама.“

3) По мишљењу др. Рамзеја хришћански свет не би могао прихватити папу као непогрешивог учитеља вере и морала. Али би га могао прихватити као „главног епископа међу епископима света“.

Овакав став Кентеберијског Архиепископа о јединству Цркве наишао је на врло оштре критике од стране представника Слободне цркве који се боје да би уједињеној цркви римокатолици „доминирали у целију тој ствари“.

Са своје стране напомињемо да је четврти Васељенски сабор у Халкидону 451. г. признао првенство части Римском

епископу, као што му је то Црква и на Истоку и на Западу од давних времена признавала, и да нема разлога да се тај став мења. Тај став Православна црква је увек заступала. Да ли ће га прихватити и Римокатоличка и остали хришћани, то је питање будућности.

гр Лазар Милин

Православље – новине Српске патријаршије, година I, број 16, Београд, 23. новембар 1967. године, страна 3.

Етјен Жилсон

Увод у хришћанску философију

Отаџник – Бернар, Београд – Стари Бановци 2011.

Француски томистички философ Етјен Жилсон (1884-1878) један је од најпознатијих ствараоца у римокатоличкој философији и теологији XX века. Многи га убрајају међу централне фигуре француског римокатоличког теолошког покрета *Ressourcement* или *Nouvelle Theologie*, који је почетком двадесетог века објавио повратак изворима хришћанске духовности: Литургији, Светом Писму и оцима Цркве (отаџник Георгије Флоровски ће тек три деценије касније објавити своју „неопатристичку синтезу“ и „повратак Оцима“). Промотори наведеног покрета били су, између осталих: Жан Данијелу, Анри де Либак, Ив Конгар, Ханс Урс фон Балтазар, Луј Бује, Ханс Кинг и млади Јозеф Рацингер (сада папа Бенедикт XVI). Поменути теолози се данас сматрају теолошким иконама модерне хришћанске теологије.

Књига пред нама написана је још 1960. године (*Introduction à la philosophie chrétienne*). У време њене појаве римокатоличку теологију је потресао велики скоб око две битне ствари: под један, око могућности хришћанске философије; под два, спорење око теологије и философије Томе Аквинског. На једној страни су били неосхоластичари, тумачи Аквинског у категоријама средњовековне теологије, а на другој поборници „нове теологије“, који су у Аквинском видели аутентичног теолога хришћанске мисли. Жилсонова књига се бави једним и другим проблемом, пре свега преко изворних текстова светог Аквинца. У њему ће Жилсон видети могућност за изналажење решења наведених проблема. Ипак, најбитнији део студије посвећен је самој теологији и философији, тј. хришћанској философији Аквинског.

Прва књига која је изазвала буру је (данас чувена) студија оца Анрија де Либака *Surnaturel* (1946). У њој де Либак жестоко критикује неосхоластичку (тада владајућу у теолошким школама и универзитетима) теологију својих савременика. Де Либак истима пребацује неразумевање изворних текстова Томе Аквинског и оптужује их за рационализацију целокупног хришћанског предања и етоса Цркве. На истом трагу биће и Етјен Жилсон. Он креће од историјске анализе томизма (посебне теолошко-философске школе, формиране тек у двадесетом веку). Жилсон критикује поистовећење томизма са

схоластицизмом, истичући да је Тома Аквински био аутентични хришћански теолог, философ и светитељ, који се користио актуелном философијом и апаратуром свога времена како би изразио библијско, светоотачко и црквено искуство живог Бога: Оца, Сина и Светог Духа. Тако Жилсон одбације неосхоластичка тумачења текстова Томе Аквинског, у којима они тумаче Бога платонским и аристотеловским појмовима „бића“ и „бивства“. За Аквинца, Бог Цркве јесте пре свега Онај Који Јесте, жива и супретљива Личност, а не бежivotни философски концепт. Са овим у вези је и Жилсонов позив теолозима на критичко прихватање идеја савремене философије, ако оне могу послужити као помоћно средство за боље и актуелније артикулисање хришћанских истини.

Књига пред нама представља данас корисно оруђе за разраду хришћанских тема у философском кључу, али може бити и отрежење (посебно за православне теологе) пред стереотипима што их годинама гајимо о свему што долази са Запада и непромишљено се сматра „схоластичким“. Такође, књига служи и као одличан увод у мисао Томе Аквинског, о којем православна култура готово ништа не зна. Још један подстицај је и питање које Жилсон непрестано понавља: „Да ли је за Бога, уопште, могуће применити концепт „бића“?“ Одговори су више него занимљиви. Рекли бисмо – персоналистички. Пора века након појаве Жилсонове књиге, имамо својеврсни продолжетак упитаности над Жилсоновим питањем о Божијем бићу, и то у лицу француског савременог теолога и философа Жан Лик Мариона, посебно у његовој земљотресној књизи „Бог без бића“ (*Dieu sans l'être*), која је лансирана „теолошки заокрет“ у савременој континенталној философији. Овим освртом и наведену књигу препоручујемо као штиво које што пре ваља превести на српски језик, јер се ради о аутентичном хришћанском ремек-делу.

Лазар Нешић

Оливер Суботић

Информационо контролисано друштво

Бернар (Стари Бановци – Београд : 2011), 303 стр.

Неуморни критичар друштвених феномена Оливер Суботић написао је своју нову социолошко-друштвену студију *Информационо контролисано друштво*. Као и његова претходна књига *Црква и глобализација* (2. изд.), и ова је издата уз подршку издавачке куће Бернар, у оквиру едиције „Заклетва животу“. О важности ове књиге говори нам и чињеница да је њено штампање омогућио Регистар националног интернет домена Србије (РНИДС) средствима Програма подршке пројектима популаризације интернета (4ПИ) за 2011. годину. Као учесник на великом броју округлих столова, стручних конференција и трибина (од 2006. године), на којима се расправљало о (не)приватности грађана, он је схватио да неко из окриља Српске Православне Цркве мора да одговори на изазове овог савременог друштвеног проблема. Као одговор на настали друштвени проблем настала је и ова књига.

Да би се добила права слика о проблему, садржај књиге обухвата далеко шири контекст. На првом месту у књизи се налази објашњење шта је то Информационо-контролисано друштво (ИКД) – „феномен који се очитује кроз висок степен контроле и обликовања модела понашања популације у масовном виду уз помоћ упоредног коришћења савремених технологија електронског надзора и усмереног деловања мас-медијске сфере“. Како би читалац добио што јаснију слику о феноменологији електронског надзора у 21. веку, аутор је изложио студије случаја, које су вршене на узорку од четири репрезентативне државе света: Сједињеним Америчким Државе, Великој Британији, Руској Федерацији и НР Кини. Што се тиче параметара за одређивање што обухватијег електронског надзора и усмерене мас-медијске сфере на регионалном и светском нивоу, у потпуности се показују у САД.

Аутор у делу књиге у којем говори о структури отпора ИКД-а наводи и објашњава да постоје три друштвена сегмента: грађанске иницијативе, академске иницијатве и трећи врло

важан иницијативе верских заједница. Као један од бољих примера успешне борбе наводи се отпор од феномена ИКД-а, када је требало да се уведу биометријска идентификацијона документа у Републици Србији. Захваљујући одличној сарадњи Српске Православне Цркве са неким академским заједницама и грађанским иницијативама, преобликовано је првобитно решење, „које је имало подршку држаних структура, mainstream медија и корпоративне сфере“.

Најважније је то да ова књига представља неострашћену расправу о овом друштвеном феномену, јер свака острашћеност доводи до застрањена и духовне заблуде. Он се једноставно осећао одговорним да као свештеник, одговори верницима који друштво под надзором и његови феномени могу да буду душепогубни за њих. Његово становиште заснива се на томе да сматра „да не треба да извлачимо површне закључке у било ком смислу нити да о тој теми острешћено расправљамо као што се најчешће чини јер то може довести до великих застрањења. Црква ће, као што је то у својој историји одувек чинила, имати свој одговор у право време. Што се хришћана тиче, они треба да буду друштвено одговорни и боре се за дигнитет и слободу сваке личности у друштву без размишљања о томе колико све око нас има везе са „последњим временима“.

Као мали закључак на крају књиге он напомиње да отпор према ИКД-у мора да буде упорна заједничка борба свих структура друштва (наведених у књизи) и свести, воље и критичког осећаја „обичних“ грађана – да би резултат био адекватан, целовит и одржив. Без обзира што он зна исход ове битке, он нам ипак оставља малу недоумицу када каже: Исход те борбе одлучиће победника... – само зато што не жели да се предамо.

Ђакон мр Ненад Игризовић

КРОЗ ХРИШЋАНСКИ СВЕТ

Маријана Петровић

Александар (Голицин), новоизабрани епископ

САД

Изабран епископ бугарске дијеџезе

Како преноси званични сајт Америчке Православне Цркве, почетком октобра су, на уводном заседању у капели Св. Сергеја Радоњешког у Њујорку, чланови Светог Синода Православне Цркве у Америци, за место епископа у Толиду и за бугарску епархију поставили Архимандрита Александра (Голицина). Архимандрит Александар је за ово упражњено место био предложен на петом заседању Сабора одржаном у Толиду 9. јуна 2011. године.

Архимандрит Александар је дипломирао енглески језик на Берклију и теологију на Академији Св. Владимира. Затим је био на докторским студијама на Оксфорду код Његовог Преосвештенства Митрополита Калиста (Вера). У том периоду је провео и две године у Грчкој, а од тога једну годину у Манастиру Симонопетра на Светој Гори.

Након што је дипломирао 1980. године, вратио се у Америку где је рукоположен – прво за ђакона 1982. године, а затим и за презвитера две године касније. Замонашен је 1986. године. Служио је у мисији Америчке Православне Цркве у Калифорнији, а од 1989. године је и професор на Универзитету у Милвокију, на Одсеку за богословље.

Бугарска дијеџеза Америчке Православне Цркве обухвата 19 парохија и мисија и један манастир. У Америци је такође активна и Бугарска Православна Епархија Америке, Канаде и Аустралије – под јурисдицијом Бугарске Патријаршије, којом епископује Његово Преосвештенство Митрополит Јосиф.

РУСИЈА

Први епископ Корејанац

Почетком октобра, на Сабору Руске Православне Цркве, Архимандрит Теофан (Ким) изабран је за епископа ново-

установљене Епархије Тивске. Епископ Теофан, пореклом Корејанац, рођен је 1976. године у Јужном Сахалину. Године 1993. је завршио гимназију у родном месту, 1997. године Економски факултет на огранку Московског Универзитета у Сахалину, 2000. је завршио Богословију у Смоленску а 2010. је дипломирао на Духовној Академији Руске Православне Цркве у Москви. Године 1997. га је замонашио епископ Јонатан, а затим га и рукоположио за јеромонаха.

Епископ Теофан (Ким)

Био је клирик Епархије Абаканске и Кизилске. Године 2000. послат је у Јужну Кореју, где је служио у тамошњим православним јединицама, а 2006. г. је добио титулу „Почасног грађанина Сеула“.

ТУРСКА

Историјска црква ће бити музеј

Историјска грчка православна црква Ајавукла у западној провинцији Измир (некадашња Смирна) у Турској се већ дужи временски период налази у фази рестаурације под покровитељством општине Измир. Када рестаурација буде завршена, музеј штампе ће бити отворен у згради која се налази у дворишту цркве. Обнова ове цркве је део већег пројекта који обухвата обнову многих здања и историјских знаменистица на површини од 270 хектара.

Обновљене су фреска са Христовим ликом као и фреске на којима су Св. Јован и Архангели Михаило и Гаврило. Током рестаурације ове цркве коришћене су савремене методе рестаурације. Рестауратори осликају и конзервирају један по један зид и један по један стуб. За овај пројекат је надле-

жан Измирски Институт за архитектуру. Ова црква је изграђена у деветнаестом веку и једина је црква у околини која је преживела разарања током грчко-турског рата 1922. године.

РУМУНИЈА Освећена капела

Његово преосвештенство Патријарх румунски Данило посетио је парохију Св. Јована Апостола и Јеванђелисте која припада трећем црквеном округу Букурешта. Том приликом је, уз присуство бројних свештеника и ђакона и великог броја верника, освештала капелу у крипти цркве која је још увек у изградњи а посвећена је Рођењу Пресвете Богородице и Светим Мученицима Епиктету и Астиону.

Након Свете Литургије и освећења капеле, Патријарх се обратио окупљеним верницима наглашавајући да је Црква небо на земљи и да се у Цркви, кроз Свето Прачешће, остварује заједница са Богом.

А крајем септембра месеца Патријарх Данило је прославио четири године од ступања на чело Румунске Православне Цркве, као Архиепископ Букурешта, Митрополит Мунтеније и Добруце, Намесник трона Кесарије Кападоцијске и Патријарх Румунске Православне Цркве. Тим поводом је, дана 30. септембра, Патријарх Данило, заједно са другим члановима Светог Синода Румунске Православне Цркве и свештеницима и ђаконима, служио Свету Литургију у Саборној Цркви у Букурешту.

ЧЕШКА И СЛОВАЧКА Ширење православног хришћанства

„Број православних у Чешкој је издана у дан све већи“, рекао је Митрополит Чешки и целе Словачке Христофор, додајући да то није случај са другим деноминацијама и да је то последица досељавања већег броја Руса у Чешку у последње време. Штавише, Митрополит истиче да су православне цркве углавном пуне и да о црквеним празницима на Литургији не могу сви ни да стану у цркву. Митрополит као главни проблем Православне Цркве у Чешкој и Словачкој управо и наводи недостатак простора у црквама и недовољан број храмова. „У овој многострадалној

земљи, коју су крстили Св. Кирило и Методије, римокатоличка вера је била наметана на силу, безмало истим оним методама које су практиковали нацисти и комунисти: ако се не покориш, одузима ти се имовина и идеши у изгнанство. Процењује се да је преко милион људи напустило Римокатоличку цркву... мно-ги су прешли у Православље и ми треба да подучимо народ, а посебно младе, о истини" – додао је он.

САД Православне цркве против глади

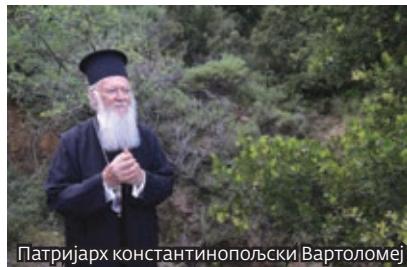
Три највеће православне цркве на Лонг Ајленду су позвале све заинтересоване грађане и вернике да се 15. октобра, дан пре Светског дана хране, прикључе другој по реду Шешњи йрошиш ћади која ће бити одржана у округу Насау.

Поред представника Грчке Православне Цркве у Америци, Америчке Православне Цркве и Српске Православне Цркве, овој шетњи ће присуствовати и представници Јерменске Цркве, протестанстких и англиканских заједница, ћаци и представници неких компанија. Циљ овог догађаја је да се прикупи новац како би се обезбедила храна за потребите у том округу. Ове године, сва средства прикупљена на овој добротворној шетњи ће бити усмерена на народну кухињу на Лонг Ајленду која сваког месеца обезбеђује храну и основне на-мирнице за више од 1200 људи. Према речима представника Грчке Православне Цркве, Софије Нијаркарос, „Црква, налик добротворним организацијама, има и задатак да пре храни гладне. Ове шетње против глади су дивна могућност да се ми хришћани окупимо и да жртвујемо своје време и новац за оне који су у невољи и оскудици".

ГРЧКА Патријарх Вартоломеј у посети Светој Гори

Патријарх константинопољски Ватроломеј је отворио у Солуну изложбу фотографија које су настале приликом његових претходних посе-та монашким заједницама на Светој Гори. Овом догађају је присуствовао и градоначелник Солуна, Јанис Бутарис, који је похвалио напоре Ца-

риградског Патријарха по питању верске толеранције и разумевања, међуверског дијалога, заштите животне средине као и непрестане напоре Патријарха да очува права Васељенске Патријаршије у Турској.

Патријарх константинопољски Вартоломеј

Затим се Патријарх упутио на Свету Гору, где је у Саборној цркви Протата у Кареји, престоници светогорске монашке републике, служио Свету Литургију како би обележио двадесетогодишњицу од ступања на патријарашки престо.

Патријарх планира да током своје посете Светој Гори обиђе многе манастире на том полуострву.

МАЛАВИ Посета Архиепископа кантерберијског

Архиепископ кантерберијски Рован Вилијамс посетио је Малави почетком октобра 2011. године, одававши се позиву који му је упутила англиканска заједница у тој земљи на челу са надбискупом Албертом Чамом. У склопу ове посете, он је обишао средњу школу, сеоске црквене заједнице које се баве пољопривредом, а у посебној служби којом је обележено 150 година од доласка англиканских мисионара у Мала-вију истакао је посвећеност Англиканске цркве да сваком члану заједнице врати достојанство и слободу. Похвалио је прве мисионаре у Малавију јер су успели да укину трговину робовима.

Архиепископ кантерберијски служи храну у народној кухињи током посете Малавију

„Мисионари су посветили своје животе борби против ропства“, рекао је Архиепископ Вилијамс приликом це-

ремоније у Могомеру којој је присутвовало на стотине верника. „Трговина људима је понизила свакога и све а Црква у Африци је постигла много... Ропство убија друштво“, додао је позивајући вернике да се моле за своје прогнане браћу и сестре у Зимбабвеу.

Архиепископ кантерберијски ће посетити и Зимбаве и Замбију, и тамо ће се сусрести са бискупима, клирицима и парохијанима како би заједно размотрili проблеме из живота и мисије Англиканске цркве у том региону.

РУСИЈА

Враћено преко 70 икона

Сергеј Шмаков вратио је, као дар Руској Православној Цркви, преко 70 старих икона које су однете из Русије након револуције и током Другог светског рата. Овај добротворни чин део је пројекта који се одвија са благословом Његове Светости Патријарха московског и све Русије Кирила. Руски министар културе и добротвор Шмаков су у току ове године морали много пута да одлазе у иностранство како би пронашли ове јединствене примере руске иконографије. Министар се захвалио добротвору рекавши да је он омогућио да се у Русију врате не само свештена блага већ и културна блага, уметничка дела. Господину Шмакову се захвалио и Архимандрит Тихон (Шевкунов), игуман московског Сретењског манастира и секретар Савета за културу Московске Патријаршије: „Сада ће ове иконе опет служити ономе чему су намењене – молитви у Православној Цркви“.

Међу иконама које су враћене у Русију су икона Богородице из 1794. године, Христова икона из 17. века и ретка икона Св. Јована Богослова из средине 18. века.

Према речима министра, било је веома тешко ући у траг местима на којима су се ове иконе налазиле; оне су откривене на најразличитијим локацијама – у аукцијским кућама, антикварницама па чак на уличним пијацама. Као исход овог пројекта, пронађено је и враћено више од 70 икона, а укупна цена свих њих је била близу милион америчких долара. Све су прошле процену стручњака и у добром су стању.

Положај хришћана у северној Азији

Државе Блиског истока и северне Африке већ током дужег времена потресају бројни политички побуне, револуције и промене друштвеног система. Захтеви за сменом ауторитарних режима и настојања за већом демократизацијом тамошњих друштава уливали су наду да ће доћи до већег поштовања људских права за све. Напротив, хаотична ситуација довела је до све учесталијих напада на мањинско хришћанско становништво. Та подручја су до појаве ислама била испуњена већинским хришћанским становништвом. Данас су места попут Антиохије, Александрије, Константинопоља, Ефеса, па и самог Јерусалима и Свете Земље, насељена нехришћаним, углавном муслиманским живљем. Са жаљењем се мора констатовати да број хришћана у земљама попут Египта, Либана, Палестине и Ирака драстично опада. Права хришћанске мањине су веома угрожена и хришћани су врло често на мети напада исламских фундаменталиста. Блиски исток, као колевка хришћанства, у опасности је да у потпуности остане без хришћанског становништва.

Египат

Александрија је древни центар хришћанства. Све до 8. века њено становништво је било већински хришћански. Данас хришћани чине од 5-10% укупне популације Александрије. Реч је о Коптима, којих у Египту има око осам милиона и који се сматрају староседеоцима и потомцима древних Египћана, наспрот већинском арапском, исламском становништву. Коптска православна црква, тј. коптски православни патријархат Александрије и целе Африке, чији је поглавар папа и патријарх Шенуда III, најзаступљенија је и најбројнија хришћанска црква у Египту. Поред ње постоји и (Грчка) православна Александријска Патријаршија која броји око 40.000 верника. Врло мали број Копта припада Коптској католичкој цркви или различитим протестантским црквеним заједницама попут Коптске евангеличке цркве. Познато је да Коптска право-

славна црква спада у ред тзв. „оријенталних“ православних цркава које нису прихватиле одлуке Васељенског сабора у Халкидону 451. године, па се та црква још назива и дохалкидонском.

Положај коптских хришћана данас је веома тежак. Јачање исламског фундаментализма доводи до све бројнијих напада на Копте и коптске цркве. Сами Копти тврде да се њихов положај погоршао после 1952. године и Насерове панарапске политике. Према неким проценама, у последњих годину дана око 70 Копта је убијено, а број повређених и рањених у различитим терористичким нападима или међусобним сукобима муслимана и Копта износи преко 600 људи. Последњи овакав догађај десио се у ноћи између 8. и 9. октобра 2011. године, када је у демонстрацијама због паљења цркве у селу Мери наб у Асвану, убијено 24 људи. Коптска црква је своје вернике позвала на тродневни пост у знак протеста против сувровог поступања владе. Цркве су врло често мете напада Молотовљевим коктелима или су разаране бомбама. Један од најстаријих хришћанских народа на свету подвргнут је честом и сувором терору од стране екстремних муслимана.

Ирак

Данашњи Ирак је, такође, веома значајан хришћански и библијски центар. Ова област је настањена једном од најстаријих хришћанских заједница на свету. Реч је о Асиријцима, који припадају несторијанској Асирској цркви од Истока. Поред те цркве постоје још и Халдејска католичка црква, Сиријска православна црква (монофизитска), Сиријска католичка црква, Јерменска апостолска црква, Јерменска католичка црква и бројне друге.

Укупна хришћанска популација у Ираку до 2003. године достижала је готово милион и по људи. После инвазије на Ирак и пада режима Садам Хусеина положај хришћана се веома погоршава. Хришћански епископи, свештеници, верници и цркве честа су мета бомбашких напада иза којих неретко стоје исламски фундаменталисти и Ал Каида. Године 2009. убијено је 46 хришћана у једном нападу на катедралу Сиријске католичке цркву у Багдаду. А према подацима удружења „Кришћански фридом интернешнал“ од 2003. године до данас убијено је око 2000 хришћана. Све је то довело до великог егзодуса ирачких хришћана у друге земље (најчешће и Либан или Сирију), тако да се њихов број у Ираку драстично смањио и износи око 400.000. Бројне државе попут САД, Русије, Француске и Ватикана протестовале су против насиља над недужним цивилима у Ираку.

Иран

У Ирану живи око 300.000 хришћана, углавном Асираца и Јермена. Иако према иранском уставу имају заштићен статус, хришћани су често изложенi дискриминацији и прогону. Честа су хапшења хришћана и спаљивања Јеванђеља (илустрације ради, марта 2011. године је спаљен велики број примерака Јеванђеља на персијском језику). Ширење хришћанства се у овој земљи сматра претњом, а за прелазак из ислама у хришћанство следи смртна казна. Према појединим подацима, од 1979. године до данас убијено је осам хришћана.

Палестина

На простору под контролом палестинске самоуправе број хришћана

Африци и на Блиском истоку

је готово симболичан и они представљају мањину у односу на већинску популацију исламске вере. Према подацима Јерусалимског центра за јавне послове, у источном Јерусалиму живи око 12.500 хиљада хришћана, док на простору Западне обале живи око 35.000, а Газе око 3.000 хришћана. Ова популација доживљава своје опадање, које није узроковано само тешком економском и војном ситуацијом. Палестинска самоуправа не чини много да побољша положај ових људи. Напротив, чести су инциденти и напади на хришћане и њихове цркве, што доводи до све веће емиграције у друге државе.

Турска

У данашњем Истанбулу (Константинопољу) налази се седиште Васељенске Патријаршије, центра источног хришћанства. Међутим, број хришћана свих конфесија у овој земљи не прелази 1%. Турски секуларни устав гарантује слободу вероисповести, али су хришћани ипак дискриминисани. Нису ретка убиства свештеника и напади на вернике. Турски националисти често демонстрирају испред седишта Васељенске Патријаршије. Европска унија и САД често су опомињале Турску да без поштовања верских слобода нема ни грађанског друштва ни демократије, али без успеха.

Либан

Грађански рат у Либану, који је трајао готово петнаест година, довео је до тога да хришћанско становништво у тој земљи не буде више већинско. У Либану постоје различите хришћанске конфесије, слично бројним другим земљама у региону. Маронитска црква (која је у јединости са Римском црквом од 12. века) је најбројнија и Маронити чине 22% либанског становништва. Друга је православна Антиохијска Патријаршија са 5%, а потом следе Сиријска православна црква (монофизитска), Мелкитска грекокатоличка црква, Јерменска апостолска црква, Асијска црква истока итд. Либан је двадесетих година имао око 84% хришћanskог ста-

новништва свих конфесија, док данас тај број износи око 40%.

Саудијска Арабија

Положај хришћана у Саудијској Арабији сличан је положају хришћана у Римском царству. Једина дозвољена религија у Саудијској Арабији јесте ислам. У тој земљи не постоје легалне цркве, већ се хришћани окупљају тајно и по кућама. Због ношења видљивих хришћанских обележја попут крста, икона или поседовања Библије догађају се хапшења. Хришћанима је забрањен приступ и у исламским светим местима Меки и Медини. Ниједан грађанин Саудијске Арабије званично није хришћанин. Највећи број хришћана су страни радници и њихов број износи око милион и по, углавном римокатолика.

Коптска фреска у мрљана крвљу

Либија

У Либији живи преко 100.000 хришћана – највише Копта, римокатолика и православних. Однос хришћана и муслимана је релативно миран. Ипак, постоје рестрикције према хришћанима у погледу проповедања вере. За време рата у Либији, у августу 2011. године опљачкан је православна Црква Светог Георгија из 17. века. Из цркве су, према речима Митрополита Александријске патријаршије Теофилакта, однете бројне драгоцености, попут старих Јеванђеља и кивота са моштима Светог Георгија донетог са Свете Горе.

Сирија

Попут других арапских земаља, и данашњу Сирију потресају политички немири који односе велики број људских живота. Сирија је земља са 10% хришћanskог становништва. Слично Либану, и у Сирији постоји мноштво

различитих хришћанских цркава и конфесија. Постоји верска толеранција, коју владајућа елита настоји да одржи. Мањинско становништво стражује од евентуалног јачања исламског фундаментализма и револуције која би дошла до хаоса и страдања хришћанске мањине сличних размера попут оног у Ираку или Египту.

Катар

Постоје примери арапских исламских земаља где постоје знакови толеранције према хришћанима. Такав је случај са Катаром, државом која је доживела економски бум и у којој живи око 300 000 хришћана. Катарски емир шеик Хамид бин Калифа ал Тхани даровао је земљиште католичкој заједници за изградњу цркве посвећене Богородици која је освећена 2009. године. Ипак, црква споља нема крст, као ни торањ ни звоник – јер је то у супротности са тзв. дхими законима који хришћанима забрањују показивање својих обележја.

Сличност између КиМ и Блиског истока

Српски православни живаљ данас на Косову и Метохији доживљава тешке тренутке, попут хришћана на Блиском истоку или у северној Африци. На том подручју данас живи веома мали број православних Срба, иако је њихов број вековима уназад био далеко већи. Сведоци смо прогона једног народа, затирања његовог идентитета, рушења и паљења цркава и манастира старијих по неколико векова. Степен толеранције већинског албанског муслиманског становништва на Косову и Метохији је врло низак када су у питању православни Срби. Догађаји на Косову и Метохији указују на велике сличности са догађајима на оним просторима где се налазе значајни хришћански центри. Пећка патријаршија дели друштвену и политички судбину Александријске, Антиохијске, Јерусалимске и Константинопољске Патријаршије, а православни народ страда као и хришћани Блиског истока и северне Африке. Прогони хришћана не престају ни у 21. веку.

У МИНХЕНУ

15. Internationaler Kongress Renovabis

У Фрајзингу, столици минхенско-фрајзиншке надбискупије, одржан је у периоду од 1. до 3. септембра 15. Интернационални конгрес католичке фондације „Реновабис“ са темом: „Аграрни простор у преображају. Задаци у Средњој и Источној Европи“. У фокусу дискусије су биле структуралне промене које такви процеси преобразовају животне средине имају на живот и веру становништва. Иницијална идеја се састојала у објашњењу феномена који је револуционарна 1989. година проузроковала у привредно-политичком преобразовају Средње и Источне Европе. Депопулација села и аграрног простора има тешке и несагледиве социо-културне последице, које су, мора се признати, општи пропратни феномен индустријализације. Она је добила само нову политичку динамику након пада „Берлинског зида“ као симбола комунистичке власти и његове идеолошке планске привреде. То је проузроковало и велике демографске измене у структури становништва односно у тежњи ка урбанизацији с једне стране, и масовном исељавању односно „бекству са земље“ (Landflucht), што је масовна појава 20. и 21. века, као и накнадно откриће аграрног простора и повратка на село, односно у природу – „Rétour à la nature“ (J.J. Rousseau) – с друге стране. Овај феномен се уочава у вези са тзв. еколошким пројектима и у најновије време са тзв. рециклирањем енергијом у вишеструким пројектима у Западној Европи који би могли бити пример и на подручју Средње и Источне Европе.

Овај феномен има и религиозне консеквенце, нарочито у области пастирског богословља и праксе. О томе је на различитим примерима дискутовано у радним секцијама – workshops.

У раду 15. конгреса „Реновабис“ је узело учешћа 331 делегираних. Учење делегата из православних земаља је било минимално. У тродневном раду конгреса, мимо потписника, учествовао је и протођакон Радомир Ракић, из Београда.

protođakon Zoran Andrić

У БЕОГРАДУ

„Не постоји време“

Благочестиви народ престонице имао је несвакидашњу прилику да у парохијском дому Цркве Светог Василија Острошког на Бежанијској Коци, 22. септембра ове године, проведе вече уз звуке гитаре и песме чији су стихови надахнути истинском вером у Бога Живога и позивају на љубав, радост и саборност.

Промоцију новог албума Александра Р. Симовића под називом *Не постоји време* молитвом је започео његов лични пријатељ – протојереј Миле Јокић, старешина Цркве Свете Петке у Новом Пазову – који је у краткој беседи аутору дао подстрек да и даље ствара музику и стихове као и сам псалмопојац Давид који је певао: *Појше Богу нашем, појше; Појше, Цару нашем, појше!*

Уследио је наступ Александра Р. Симовића чији глас и одсвири акорди никога нису оставили равнодушним. Стихови и мелодије су распеле и, на чудесан уметников начин, уплеле срца публике у најлепши венац љубави, вере и наде: чуле су се риме о вакслом Господу, о распетом Косову, о чудесној величини предака, о Милешеви и Белом анђелу... Најлепши тренутак вечери био је наступ аутора са Дечјим хором при Манастиру Фенек који је публику уверио да присуствује једном истинском духовном и музичком догађају.

Верни народ престонице имаће прилику да песме са албума *Не постоји време* Александра Р. Симовића ускоро поново чује на некој од промоција у парохијским домовима београдских цркава.

У ЕПАРХИЈИ ТЕМИШВАРСКОЈ Спомен на Доситеја Обрадовића

На дан заштитника Епархије, Св. Јосифа темишварског 28. септембра одржан је братски састанак епар-

хијског свештенства. Том приликом је, по благослову Епископа будимског и администратора Епархије темишварске Г. Лукијана учињен молитвени спомен на јеромонаха и просветитеља српског Доситеја Обрадовића. Поводом два века од упокојења 1811-2011., испред његове родне куће одржан је уметнички програм, а у чаковском Дому културе продужено са свечаном Академијом. Братски састанак окупио је свештенство свих парохија и манастира темишварске Епархије, а присуствовале су и високе званице: конзуљ Републике Србије Лазар Манојловић, посланик у румунском парламенту и представник српске националне мањине Славољуб Гвозденовић, као и директор српске гимназије у Темишвару г. Стева Перинац.

Радован Пилићовић

У ВИНКОВЦИМА

Епископ Лукијан крстио пето дете свештеника

Долазак епископа у неку парохију увек је посебна радост за парохијане, поготово када та посета буде везана уз посебне свечаности. Осечкопољски и бањацки Епископ Г. Лукијан служио је 1. октобра Свету Архијерејску Литургију у Оролику код Винковаца, након које је крстио пето дете, пароха ороличког Горана Горановића. У Светој Тајни крштења и миропомања Владици Лукијану је саслуживало осам свештеника. Преосвећени је честитао оцу Горану и његовој супрузи Ирени што на најбољи начин дају допринос српској заједници и Цркви даривајући им плод своје љубави, и додао да је велика радост за сваку црквену заједницу када крштењем добива новог члана, а посебно када су то деца из бројнијих породица. „Нека би дао Господ да у нашим парохијама буде што више деце“, рекао је Епископ Лукијан који се потом са свим гостијама и званицама упутио у Борово где је приређен свечани ручак.

Протојереј Предраг Азај

У АРХИЕПИСКОПИЈИ БЕОГРАДСКО-КАРЛОВАЧКОЈ „Црква и школа“

Његово Преосвећенство викарни Епископ хвостански Г. Атанасије одр-

жао је 3. октобра предавање на тему „Црква и школа“ у парохијском дому при Светосавском храму на Врачару. У присуству старешина београдских цркава, чланова Одбора за верску наставу Архиепископије београдско-карловачке, неколико ћакона и верног народа Преосвећени је говорио о односима Цркве и школе, свештеника и вероучитеља као и о проблемима у њиховој пастирској и мисионарској служби.

„Наша нација потиче првенствено на школи и Цркви, на образовању и васпитању којима се баве и Црква и школа. Није потребно наглашавати да смо писменост, слова и прве књиге добили пре-ко Цркве. Сама реч образовање је црквног порекла“ – истакао је Преосвећени Владика Атанасије. За разлику од Цркве, школа је подложна разним утицајима, у њој се јављају идеолошки сукоби, у виду супротстављања науке вери. „Бављење било којом науком може увећати веру у Творца“, рекао је Владика Атанасије, а затим се осврнуо на важност присуства Цркве у школи. „Присуство Цркве у школи кроз верску наставу, односно кроз веронауку за школу је спасносно. Јавља се као један коректив свим могућим лутањима и грешкама у васпитању младих људи“. Место Цркве у друштву је си-турно јер нико не може да испуни њену улогу. Зато је Владика Атанасије посебан део свог излагања посветио управо вероучитељима и свештеницима који су неопходни једни другима и раде на истом задатку, на образовању младих на-раштаја. „Посао вероучитеља је сличан пастирском раду наших свештеника или у многоме се и разликује од њега. Свештеници су својом службом центрирани у храмовима, а вероучитељи у школама“ – рекао је Преосвећени.

Владика Атанасије је у даљем говору отворио многе теме и указао на негативне појаве са којима се сусреће Црква у савременом друштву. Указао је на неопходност веће и стабилније сарадње храмова на чијим се подручји-ма школе налазе са директорима тих школа, ради заједничког деловања на теоријском и практичном образовању ученика. Владика је такође упутио апел присутним старешинама београдских храмова да помогну вероучитељима чији је животни стандард низак.

M. Marić

„Школа за другог“

У организацији Земунске гимназије и Манастира Св. Архангела Гаврила у Земуну отпочела је трибина „Школа за другог“ која ће се одржавати сваког уторка у Свечаној сали Земунске гимназије са почетком у 19 часова и 15 минута. Повод за организовање трибине јесте жеља да се обележе значајни јубилеји којима идемо у сусрет: 1 700 година од доношења Милanskог едикта и 1150 година од доласка Св. Кирила и Методија међу Словене.

Прву трибину „Школа за другог“ отворили су 4. октобраprotoјереј-страврофор проф. др Радован Биговић, настојатељ Манастира Св. Архангела Гаврила и г. Милош Бјелановић, директор Земунске гимназије. Они су говорили о традиционалној и модерној школи. На трибини, одржаној 11. октобра, предавач је био проф. др Радијо Радић, византолог, који је говорио о значају Милanskог едикта и мисионарског рада Св. Кирила и Методија данас.

Трибине су замишљене као интерактивне, и то на начин да предавач изложи своју тему у временском оквиру од 20 минута а онда следе питања слушалаца и дискусија.

Организатори ће се потрудити да међу излагачима буду људи из различитих сфера интересовања, спортисти, глумци, књижевници, историчари, теologи, психологи, филозофи, итд.

Трибине су отвореног карактера, улаз је слободан, и сви заинтересовани да са Земунском гимназијом, њеним професорима и ученицима, као и са верницима Манастира Св. Архангела Гаврила, учествују у делатном обележавању поменутих јубилеја су добро дошли.

D. Kostić

Двадесет година часописа „Источник“

Поводом двадесет година излажења часописа „Источник“, гласила за веру и културу, у среду, 5. октобра, у Удружењу књижевника Србије, у присуству великог броја посетилаца, више признатих академика и професора говорило се на тему „О испаштању“. Б. Јовановић, В. Јеротић, Ђ. Трифуновић, Д. Стојановић, Б. Шијаковић, М. Ломпар, П. Јевремовић, И. Марић и М. Петровић су инспиративно и поучно збо-

рили о овој теми са верског и културошког аспекта. Тумачили су њено лексикографско значење, рекли више о покајању, кривици и равнодушности, посматрали зло као антрополошки и морални проблем. М. Петровић, оснивач часописа, истакао је да испаштање интегрално припада човеку као појединачу али и колективу. Д. Стојановић наводио је историјске примере људи који чезну за патњом и осећају извесно сладострашће у њој, а П. Јевремовић је у испаштању видео одсуство индивидуалности и постојање публике са одређеном дозом театралности. М. Ломпар сматра да су страст и извесно трајање примерени патњи, док се В. Јеротић запитао зашто Срби вековима „испаштају“. „Да ли Срби вековима вуку Сизифов камен према врху брда на знајући зашто и не схватајући зашто се камен откотрља низ брдо? ... Зар испаштање не доноси просветљење?“ – запитао се академик Јеротић.

Први број часописа „Источник“ штампан је у марта 1992. године. Разликује се од осталих часописа јер на озбиљан, истраживачки и непопуларистички начин говори о друштвеним појавама.

M. Marić

Почела академска година на ПБФ-у

У понедељак, 10. октобра, на Православном богословском факултету Универзитета у Београду почела је нова академска година. Његово Преосвештенство Владика крушевачки Г. Давид (Перовић) служио је Свету Архијерејску Литургију у капели Св. Јована Богослова, у згради факултета. Преосвећеном Епископу саслушивало је више свештенослужитеља, док се велики број студената сабрао и причестио на богослужењу. Епископ Давид се обратио пригодном беседом пожелевши свим студентима срећан почетак нове академске године. „Честитамо почетак нове, чудесне, грандиозне, академске, школске, богословске године! Под овим куполама, под овим кровом, желимо свима да нас богословље надограђује, да нас насладију, да нас просветљује, да нас храбри, да нас теши и коначно, да нас обожује! Са тим жељама призивамо благослов Господњи!“ – поручио је Владика Давид.

ИЗ ЖИВОТА ЦРКВЕ

Након Свете Архијерејске Литургије проф. др Ксенија Кончаревић, продекан за наставу ПБФ-а, у име наставничког већа, пожелела је добродошлицу студентима прве године и упознала их са планом и програмом ове високошколске установе. Професорка је предочила искушења и препреке на које ће студенти наилазити. „Велика је тајна богословља, велики је пут на који ступате. Тада није једноставан. Али, на том путу вас прате благослови“. Специфичност ове високошколске установе је у томе што у капели Св. Јована Богослова постоји пун богослужбени круг и што неколицина епископа и свештенослужитеља ради у својству предавача или аистената. Пошто је факултет у склопу БУ, студенти студирају по болоњском програму, а према Закону о високом образовању само они који положе све испите у току академске године школоваће се о трошку државе.

М. Марић

Велика донација компаније „Карнекс“

Верско добротворно старатељство Архиепископије београдско-карловачке уложило је током 2010. и 2011. године велики напор да у потпуности заживи идеја Црквене кухиње и да се онима којима је најпотребније свакодневно обезбеди један оброк – доручак. Под будним оком јереја Владимира Марковића, секретара ВДС-а радио се организовано, све фирме и појединци су се ангажовали добровољно с јаком жељом да се помогне, па је као и увек кад се ради с љубављу жељени циљ постигнут. Сигурно да је први задатак био да се благовремено обезбеде потребне намирнице. То је било могуће јер постоје људи и компаније које у захукталом свету бизниса, где се све мери кроз призму профита, имају слуха за потребе оних који нису у ситуацији да себи обезбеде ни оно најосновније за живот. Индустрија меса „Карнекс“ из Врбаса је пример једне такве, друштвено одговорне компаније.

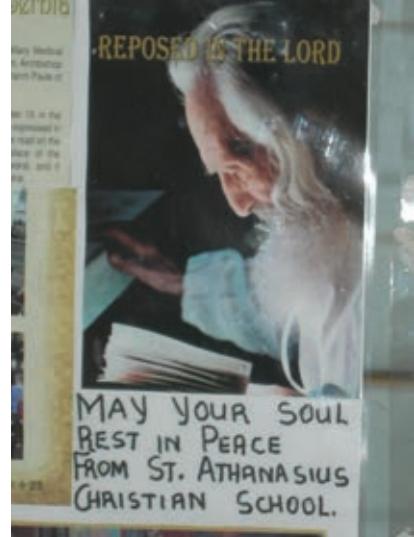
ВДС АЕМ обратило се генералном директору компаније „Карнекс“ г. Хју Мек Ренолдсу и г. Оливери Маковић, маркетинг менаџеру, са молбом за донацију Црквеној кухињи. Позитиван одговор је уследио брзо, у року од седам дана. Управни одбор компаније „Карнекс“ је донео одлуку о донацији 1.000 паштета које су одмах у две туре испоручене Црквеној кухињи. То је у много-ме допринело успешном раду кухиње и квалитету оброка њених корисника а компанију „Карнекс“ сврстало у ред компанија које одговоран однос према друштву и жељу да се помогне другима показују на најбољи начин – на делу.

Верско добротворно старатељство

У ЈОХАНЕСБУРГУ Посета школи у Тембиси

На Михољдан, у среду 12. октобра, када прослављамо Светог Киријака Отшелника, посетио сам ОШ „Св. Атанасије“ у Тембиси, црначком предграђу Јоханесбурга. Ову изузетну школу коју воде православни Јужноафриканци и у којој се врше православна богослужења и учи наша веронаука, посећујем често, дружећи се, разговарајући и молећи се Богу заједно са ђацима и учитељима. Овога пута сам имао пуно разлога за посету јер се, због радног одмора који сам провео у Србији, дуже времена нисмо видели. Када сам ушао у „наставничку канцеларију“ школе „Св. Атанасије“ – (импровизовану малу колибу склепану од дасака), срце ми је било испуњено. Они су у претпоследњем издању наше парохијског часописа „Светосавско Огњиште“ пронашли текст на енглеском језику о упокојењу Патријарха српског Павла, изрезали његову слику и поставили је на зид канцеларије са поруком: „Нека твоја душа почива у миру – од школе Св. Атанасија“. На зидовима исте канцеларије су направили својеврсне колаже са фотографијама Патријарха Александријског Г. Теодора и Српског Г. Иринеја, надлежног Архиепископа и мојих посета школи са часова веронауке и додела диплома претходних година.

Похитao сам да ђацима предам поклоне које им је даривала редакција нашег дечјег часописа „Светосавско Звонце“. Донео сам им летње мајице и примерке часописа „Светосавско звонце“, тако да се корисне активности које

предузимају браћа и сестре из редакције ових новина шире и на афрички континент, отварајући врата међусобној сарадњи, потврђујући чињеницу да мислим и молим се једни за друге, иако смо географски удаљени једанаест хиљада километара. Благослов Божији и вечно спасење свима!

Архимандрит Пантелеймон Јовановић

ДОБРОЧИНСТВО
Београд, Добрињска 2
телеф/факс: 011/2687-416, 2686-445
dobrocinstvo@gmail.com
www.dobrocinstvo.spc.rs

СВЕТА ЗЕМЉА 16 - 24. октобар
Мати Макарија води групу последњи пут

ЦАРИГРАД 17 - 24. октобар
Како га нисте видели!

ХИЛАНДАР 20 - 29. октобар
ВИКЕНД У ЈЕРУСАЛИМУ
02 - 07. новембар

ОСТРОГ сваког викенда

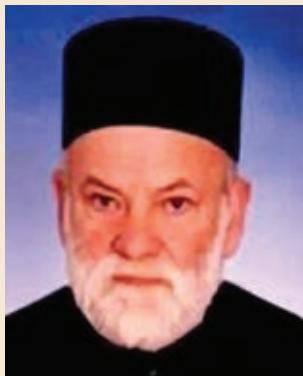
АГЕНЦИЈА СРПСКЕ ЦРКВЕ

КРОЈАЧКА РАДЊА БАТА ВЕЛИКИ ЦРЉЕНИ

ВРШИ УСЛУГУ ШИВЕЊА
ПАНТАЛОНА, ПРСЛУКА,
ЈАКНИ, МАНТИЈА И
ОСТАЛОГ ПО ВАШОЈ
ЖЕЉИ И ПО МОДЕЛУ

063 28 56 58
011 81 61 054

Упокојио се у Господу протојереј-ставрофор Симеон Ђукић (1946-2011)

Прота Симеон рођен је 21. јула 1946. године у Чуругу. Рукопложен је у чин ћакона 1969. године, на празник Преображења Господњег, а исте године, на празник Успења Пресвете Богородице, у Светогеоргијевској цркви у Новом Саду рукопложен је у чин презвитера.

Током своје четрдесетогодишње пастирске службе bla-женопочивши прата Симеон био је парох у Парагама, Равном Селу, Ђурђеву и Доњем Ковиљу.

Заупокојна Света Литургија служена је 25. септембра 2011. године, у Цркви Вазнесења Господњег у Ђурђеву.

Опело новопрестављеном слуги Божјем протојереју-страврофору Симеону служено је истога дана у 14 часова.

Вечан ти спомен, достојни блаженства и вечног спомена, оче Симеоне!

Информативна служба Епархије бачке

Хаџи Љубомир Тодоровић (1920-2011)

У недељу 30. октобра 2011. године навршава се четрдесет дана од упокојења хаџи Љубомира Тодоровића-Бабића из Ирига. Чика Љубо, како смо га често звали, рођен је 1920. године у селу Горња Пилица, засек Баре, код Зворника, од оца Петра и мајке Јованке, рођене Вукић. Отац Петар је дошао на имење Тодоровић, те хаџи Љубомир носи два презимена: Тодоровић-Бабић.

Наш чика Љуба је посетио Свету Земљу два пута, 1978. и 1982. г., Свети град Јерусалим и у њему Христов гроб, Витлејем и друга света места. Посетио је Свету Гору Атонску, Манастир Хиландар и Цариград и у њему светиње: Свету Софију, Влахерну, Васељенску Патријаршију, Хору и др. Приложник је Храму Успења Пресвете Богородице у Иригу, а учесник је својим прилозима у обнови Светониколајевског и Светотеодоровског храма у Иригу. Организатор је и многих ходочасничких, поклоничких путовања по нашим манастирима. Ревносно је посећивао Манастир Велику Ремету о манастирској слави и другим приликама као и оближње фрушкогорске светиње. Изнад свега је био ревностан у посети наших иришких светих храмова и увек је међу првима био на светим богослужењима. Живео је живот поклоњника исповедајући се и причешћујући се, а притом је увек био спреман да помогне свима и као такав морао је бити запажен.

Поменутог дана, после Свете Литургије даћемо четрдесетодневни парастос хаџи Љубомиру у Храму Св. великомученика Теодора Тирона у Иригу, те позивамо родбину, познанике, пријатеље и поштоваоце да се заједно, молитвено сетимо хаџи Љубомира. Нека му је вечни покој у царству небеском.

*Протојереј Славко Теофиловић
парох иришки*

Сећање на протојереја Ивана Гргора

Дана 11. октобра 2011. године навршило се десет година од како се благо у Господу упокојио протојереј автовачко-гатачки Иван Гргор.

Прота Иван се родио у кршевитом херцеговачком селу Берушици код Гацка од честитих и побожних родитеља Јована и Петруше.

Братство Гргора је кроз вијекове српском роду дало низ знаменитих личности: сердара, харамбаша, али и духовника и свештеномученика. Све то је определило да те давне 1952. године, млади Иван упише Богословију Свети Сава, тада смештену у Манастиру Раковици, и крене тешким и трновитим путем Христових следбеника. Од свих униформи, он је изабрао мантију. Али богослов Иван је знао „да Бог не даје свакоме своје дарове, а коме их даје Он га и обавезује“, па је тако чврсто био определен да истраје у својој намери. По завршетку школовања прву парохију добија у селу Љубомир код Требиња а 1962. године прелази на парохију у село Автовац код Гацка, где ће остати до краја овогемаљског живота.

Стање које је затекао на парохији је било очајно. Народ заплашен комунистичким терором, храмови порушени и опустјели, па је ваљало кренути из почетка. Већ 1964. покренуто је обнову Саборног храма Свете Тројице у Гацку, да би идуће године практично урушен храм синуо пуним сјајем. У свему томе имао је свесрдну помоћ супруге Мике, јер је остало запамћено како су њих двоје пјешачили свакодневно 10 километара остављајући двоје дјете у колевци да би помагали мајсторима при обнови храма. Након тога је следила изградња новог звоника у храму у Автовацу, поправљање десетак храмова и два црквена дома. За те заслуге, отац Иван је награђен правом ношења црвеног појаса, а затим и протојерејским чином. А због његове вјерности у служењу Господу, њега је Господ, сигурни смо, примио у своје вјечно нарочје са оним ријечима: „Добри слуго, добри вјерни, у маломе си ми био вјеран, над многима ћу те поставити“.

Захвална дјеца

Сећање на Божку Алимпића

Поводом 100 година од рођења и 25 година од упокојења

30. октобра 2011. године, после Свете Литургије, у капели Цркве Вазнесења Господњег на гробљу у селу Мровски, одржаће се парастос Божки Алимпићи.

Божка је био први члан од оснивања братства Н. Х. Заједнице у Манастиру Каони. Редовно је учествовао у светим богослужењима и одлазио на саборе Хришћанске заједнице. На њега је Свети Владика Николај оставио велики утицај и упалио неугасиви пламен вере који се никада није угасио у њему, ни у најтежим данима искушења и ратног страдања на Романији 1944-45. г., умирања седморе деце, робијања после рата и конфискације имовине.

Он је говорио: „Са мном увек корача Господ мој и Бог мој и љему ћу се само покоравати дан и ноћ и победићу..“

Преминуо је у болници у Шапцу, рано у недељу, 2. новембра на дан Св. великомученика Артемија, док је његов син далеко од њега служио Свету Литургију. На испраћају је отац Теофил из Манастира Каоне рекао: „Брат Божка је био велики молитвеник. Сети га се Господе у царству Своме.“

Прота Драшића Б. Алимпић, пенз. парох србиславац

11000 Београд, Цетињска 6; +381 11 322 70 34; 324 56 21
www.turistinfosrbija.com, www.nacionalnarevija.com

Награда „Ступље“ (за неговање српске традиције и православне духовности) на Међународном сајму књига у Бањалуци.
20,6x20 cm, 216 страница

ПРАВОСЛАВНИ СРПСКИ АРХИЕПИСКОПИ И ПАТРИЈАРСИ (1219-2010)

Илустроване биографије свих поглавара Српске православне цркве, од Светог Саве до патријарха Иринеја!

Изузетна књига!

Књига и филм о породици Михаиловић, која од 1927. у три генерације узастопно чува Српско ратничко гробље у Солуну. Дирљива прича о осамдесетогодишњем Ђорђу Михаиловићу, који је чувар непрекидно од 1960. до данас!

Величанствена и страшна српска епопеја у Првом светском рату, Голгота и Ваксрас

Србије! Имена осам хиљада српских

ратника сахрањених на Зејтинлику!

20,6x20 cm, 288 страница

ЧУВАР СВЕТИХ ХУМКИ

Књига и филм о породици Михаиловић, која од 1927. у три генерације узастопно чува Српско ратничко гробље у Солуну. Дирљива прича о осамдесетогодишњем Ђорђу Михаиловићу, који је чувар непрекидно од 1960. до данас!

Величанствена и страшна српска епопеја

у Првом светском рату, Голгота и Ваксрас

Србије! Имена осам хиљада српских

ратника сахрањених на Зејтинлику!

ИЗДАВАЧКИ ПОДУХВАТ ГОДИНЕ
Сајам књига - Бањалука 2010.

Специјални попуст за читаоце "Православља".
Позовите „Принцип Прес“!

ЕЛЕКТРИФИКАЦИЈА ЗВОНА

електромоторни и
електромагнетни погон
програмирано и
даљинско укључивање

ЦРКВЕНИ САТОВИ

"GPS" - сателитска синхронизација

063/ 315 841

MJ 011/ 30 76 245; 30 76 246
ИНЖЕЊЕРИНГ

Земун, И. Џанкара 9/29

www.mj.rs

atv **RTR** **RS**
www.atvbl.com www.rtrs.tv

ЛИГРАП Доо
34312 Белосавци, Топола
тел./факс +381 34 6883 502
моб. +381 63 602 536
+381 65 8073 135
www.ligrap.com
e-mail: livnicaligrap@yahoo.com